

על הפרק

בכל עת שאנו עומדים בימים הללו, חוזרים אנו ונזכרים בדברים מופלאים ששמענו מפיו של רבינו הגדול זיע"א במתק שפתי, כי הימים הללו שבין יום הכיפורים לסוכות, כפי שגילה לנו אדונינו הגר"א

בביאורו לשו"ע הם "יו"ט כמו יום הכיפורים במקצת". ולפי זה היה מטעים רבינו כי מה שנקרא יו"ט ראשון של סוכות ראשון לחשבון עוונות, אשר מדברי הטור משמע שהוא משום שעסקים במצוות, סוכה ולולב, ואין פנאי לעוונות, אך לפי דברי הגר"א הדבר הוא כפשוטו ממש, שכן עד אז נמשך במקצת יום הכיפורים.

ורבינו כדרכו היה מעורר, כי דוקא בימים הללו צריכים להיות בחדרת הלב לשמור על קדושת הימים, כי מלבד הענין שכולם מרגישים שצריך להמשיך את השמירה הגדולה על כל מה שקבלנו עלינו בימי התשובה, וגם לשמר את מה שכל אחד זכה להזדכך, ויש בזה פחד מסוים של 'נח לאבדן ככלי זכוכית', וח"ו שלא נהיה כפורקים מעלינו את עול יום הכיפורים ועול התשובה, מלבד זאת - לפי דברי הגר"א, אזי הימים הללו עצמם הם בחינת יום הכיפורים, וח"ו לבעט במקצת יום הכיפורים אשר משמעותו כמבעט ביום הכיפורים ממש רח"ל.

ובשולי דברי רבינו זיע"ע - מה נעמו לחיך, דבריו של אחי המופלג הרה"ג רבי משה שמואל שליט"א על מה דאיתא במדרש "בצילו חמדתי וישבתי" זה מצות סוכה, דהנה המשך הפסוק הוא "ופריו מתוק לחיך", ויתכן לפרש שהתשובה היא הפרי שהוא מתוק לחיך.

שהרי הפסוק אומר "אני כבדתי רענן ממני פריך נמצא", ופירש רש"י שהמכוון בזה שהקב"ה ממציא את עצמו לתשובה, דאף שהברוש גבוה מאד, אבל יש מצב שבו הברוש מתכוּפף כדי שיוכלו לקטוף את הפרות שעליו, וכך הקב"ה כביכול מתכוּפף אלינו ומסייע לנו לשוב לפניו, כביכול לקטוף את הפרי מאתו יתברך, דהיינו התשובה.

והנה מה שהתשובה נקראת 'פרי' ממנו יתברך, הדבר מבואר לפי דברי המדרש אשר היו מרגלל בפומיה דרבינו הגדול זיע"ע, ששאלו לחכמה ולנבואה מה יעשה אדם ויתכפר לו, ואמרו כולם שהנפש החוטאת תמות. ושאלו להקב"ה, ורק הוא אמר שיעשה תשובה ויתכפר. ומבואר כי המושג 'תשובה' אינו קיים לא ב'חכמה' ולא ב'נבואה', אלא הוא רק מהקב"ה בעצמו בחסדו שמקבל את השיבים. ורבינו היה מתבטא, שלכן צריך שיעיד עליו יודע תעלומות שלא ישוב לזה החסד לעולם, כיון שזה ממש ממנו יתברך, הרי שהתשובה צריכה להיות כביכול בשפה של הקב"ה, באופן אמיתי מאד.

ועוד אמר הכתוב בשיר השירים "חיכו ממתקים וכולו מחמדים", וכתב רש"י, 'עונות נחשבו לו לזכיות, יש חיך מתוק מזה', ובגמ' מבואר שזה ע"י תשובה מאהבה. וידוע בספר"ק, כי סוכות הוי תשובה מאהבה, וזה מבואר גם עפ"י דברי הנפש החיים שע"י עסק התורה מגיעים לתשובה מאהבה, והלא חג הסוכות כנגד יעקב אבינו, שהוא עמוד התורה, ומלבד זאת, הרי מבואר בדברי הגר"א בפירושו ליונה שזה מהות הסוכה, שיתרחק מהטבע הגשמי ויעסוק בתורה.

ומעתה יבואר היטב כי "בצילו חמדתי וישבתי" - בחג הסוכות, "ופריו" - פרי התשובה, "מתוק לחיך" - בחג הסוכות, שבחג הסוכות התשובה של יוה"כ פ נעשית מאהבה, והזדונות נהפכים לזכיות, וכדברי רש"י: יש חיך מתוק מזה! אכן, אין לנו חיך מתוק מזה.

בעמדינו בעיצומם של הימים הקדושים הללו, ובימי החג אשר הם כהמשך ישיר לימי הדין והרחמים שזכינו להם זה עתה, עלינו להכיר היטב את שגב מעלתם וקדושתם של הימים הבעל"ט.

'זמן שמחתינו' - כך הוא שמו של חג הסוכות, ובאמת עלינו להבין מדוע מצוות השמחה היתירה היא דווקא בסוכות, ולא בשאר המועדות.

אכן, מלבד ארבעת המינים אשר הרמזים הטמונים בהם מקיפים אותנו בכל הווי חיינו, וכפי המבואר בחז"ל שזה רומז לד' סוגים בעם ישראל, כאשר את האתרוג לא מצרפים לכולם וכו' וכו', יש לנו אף את הסוכה, 'צילא דמיהמנותא'.

הסוכה, איננה דירת עראי סתם המשמשת למגורים בעלמא, אלא יש בה חלות קדושה, והרי בגמ' (סוכה ט,א) מבואר כי עצי סוכה אסורין להשתמש בהם כל שבעה, כיון שיש שמים חל על הסוכה.

כך גם מבואר עוד בפוסקים, שסוכה בגימטריא צ"א, כמנין שני השמות הקדושים יחד - הוי"ה ואדנות. והיינו כפשוטו, ששם שמים חל על הסוכה, כך מוסיפים אנו הבנה באזהרתם של גדולי הדורות על חובת ההתנהגות בסוכה בכבוד ובקדושה.

הגאון רבי חנוך קרלנשטיין זצ"ל היה מבאר שלכן חג הסוכות נקרא 'זמן שמחתינו', כי הרי אמרו חז"ל שאין השכינה שורה אלא מתוך שמחה, וכיון שסוכה צריכה להיות מקום להשראת השכינה, אזי ממילא נצרך להיות במצב של 'זמן שמחתינו'.

וכיון שכן, הרי זה המשך ישיר לטהרת יום הכיפורים, אשר במקווה טהרה זה של יום כיפור נעשינו "ישרי לב", לבותינו נהפכו ל"לב בשר", ועל כן מגיע לאחריו המצב של "ולישירי לב שמחה".

הדברים ארוכים ועמוקים, אולם זאת נשים על לבנו להמשיך הלאה גם לימים יבואו עמ אותנו "לב בשר", עם אותה שמחה אמיתית ופנימית היוקדת מתוככי מעמקי הלב, מחמת השראת השכינה בה אנו מוקפים בסוכות, ובל ניתן ח"ו מקום ודריסת רגל לרוחות זרות המעקמות כל שכל ישר, וכל לב בשר, במידות, הנהגות והשקפות - אותם השקפות שעל ברכם חונכנו, שעליהם נתגדלנו, שלא נשתנו ולא ישתנו לעולם, אף בצוק העיתים.

כי השמחה שישמח בה האדם היא בישרותו ועל טהרתו, על עמידתו האיתנה בדרכו - דרך האבות, זאת השמחה האמתית, הפנימית, השורשית, הנובעת ממקור טהור!

וכבר דרשו קדמונים כיצא בזה על הפסוק: "פקודי ד' ישרים משמחי לב", כי כאשר הם 'ישרים' או אז הם גם 'משמחי לב', אבל המבקש לעקם ח"ו את פקודי ד', אזי יאבד את ה'משמחי לב'.

שם שמים חל על הסוכה, שם שמים נקרא עלינו בחג הסוכות. הבה נצל את הטהרה ואת הישרות הקיימים באטמוספירה, להמשיך אותן אל כל ימות השנה, בשמחה ובטוב לבב, יחד עם 'ויגבה ליבו בדרכי ד'".

בברכת חג - "זמן שמחתינו"

ויה"ר שנזכה לישב בסוכת עורו של לוינת במהרה בימינו אמן
העורך

לעילוי נשמת

הנאון רבי מנחם אריה

ב"ר שמואל משה טובולסקי זצ"ל

נלב"ע כ"ד תשרי תשפ"א ת.נ.צ.ב.ה.

תנח"מ נכדו יודינו

הרה"ג רבי אברהם יהושע כהן שליט"א

הודעה חשובה

בס"ד הושקע עמל רב בהוצאת גליון זה

לחג הסוכות הבעל"ט

אלא שלא קיבלו כלל את התרומות

להוצאות הרבות לגליון זה

אנא ואנא הרימו את תרומתכם להוצאות

הגליון בכל הדרכים המופיעות בגליון

ובזכות זכיו הרבים תתברכו בכל מיל

דמיט, לישועה והצלחה בכל הענינים

ולישב בשמחה בסוכת עורו של לוינת

בב"א

בברכת חג שמח לכל ציבור הקוראים

החגשים שליט"א ולכל ציבור בני התורה

די בכל אתר ואתר

לעילוי נשמת בעל "ברכת הלוי"

הנאון הגדול רבי יצחק

ב"ר דוד הלוי דז'מטרובסקי זצוק"ל

נלב"ע ליל הושענא רבה תשע"ח

ת.נ.צ.ב.ה.

הונצח ע"י בני משפחתו שליט"א

הוקדש לזכות קהילת "תעלות ישראל" - בני ברק

לרגל השמחה הגדולה בבית מדרשם

"הכנסת ספר תורה"

אשר תחזיקו א"ה באסרו חג סוכות תשפ"ב

שאו ברכה מאת ה'

ותזכו להגיל תורה ולהאדירה

המברכים

בני התורה - מערב בני ברק

לעילוי נשמת

הנאון רבי יעקב חיים

ב"ר מאיר אייזנשטיין זצ"ל

נלב"ע י"ט ראשון לסוכות

ותחנו הגה"צ רבי אליהו צבי

ב"ר מרדכי יהושע קרויזר זצ"ל

נלב"ע י"ט ראשון לסוכות

הונצח ע"י נכדם

הנאון רבי יצחק פודריבינק שליט"א

לעילוי נשמת האשה הצדקנית

מרת חיה פריידא

ב"ר שמואל זאנוויל שטרנפלד ע"ה

אשר שפכה לב כמים בתפילותיה

למען חינוך צאצאיה שיח' ת.נ.צ.ב.ה.

הונצח ע"י חתנה הרה"ג שליט"א

הוקדש ע"י יודינו

הרה"ג רבי יצחק אלחנן קפלן שליט"א

לרגל הולדת נכדתו תח"י בשעטמו"צ

בת לחתנו

הרה"ג רבי יהושע רוזנבלט שליט"א

שיזכו לגדלה לתורה לחופה ולמעשים טובים

לרות ממנה ומכל יוצאי חלציה

נחת ושמחה כל הימים

לראותם הולכים בדרך אבות וזקנים

לתפארת המשפחות הנכבדות

ולהמשך כרם בית ישראל

הוקדש ע"י יודינו

הג"ר יצחק הלוי אפשטיין שליט"א

לרגל הולדת בתו חנה שרה תח"י בשעטמו"צ

שיזכו לגדלה לתורה לחופה ולמעשים טובים

לרות ממנה ומכל יוצאי חלציה

נחת ושמחה כל הימים

לראותם הולכים בדרך אבות וזקנים

לתפארת המשפחות הנכבדות

ולהמשך כרם בית ישראל.

לעילוי נשמת זקני

הרה"צ רבי יוסף שמואל שמעלקא

ב"ר יהודה לייב עהרלין - הולנדר הי"ד

אב"ד ריגליץ וברדיב

נ"ל להנח"ל קבעל"ה צאצא מר חיים

הר"ח מירדשוויצ'ע

זקנתי וזונתי מרת חיה רבקה

ב"ר נפתלי צבי

לכית אונגר-הלברשטאם הי"ד

נ"ל להנח"ל ק"ה נועם אלימלך החוזה מלובלין

המגיד מקוזניץ וח"ד רבי חיים מצאנז וז"ע

יולדיהם: חנה, חיים משה, ישראל מנחל,

ניטל, שרה, אטח, יהודה לייב, פסיה, הי"ד

אשר נעקרו ש"י ראשון לסוכות תש"ח

ת.נ.צ.ב.ה.

צורת הבדיקה בפסולי מראה באתרוג

כתב **השו"ע** (סימן תרמח ס"ב) מחוטמו ואילך, דהיינו ממקום שמתחיל לשפף עד הפיטמא, פוסל חזית וכל שינוי מראה בכל שהוא. והמג"א שם (סקט"ז) כתב בשם המב"ט,

והוא שיהיו נראים לעין כשאוחזו בידו. ובלבושי שרד שם הוסיף עוד מלשון המב"ט: אבל אם אין נראה לעין מחמת דקותו וצריך להסתכל בו, לא הוי כל שהוא. וכן במשנ"ב (סקמ"ו). ובשער הציון (סקמ"ט) הוסיף שביאר הפמ"ג דכיון דבחוטמו הטעם ששם אדם רואה יותר מבשאר מקומות, מה שאין כן כשצריך עיון והסתכלות ומרחוק אינו נראה, אף בחוטמו אינו פוסל.

ובשו"ת הרדב"ז (ח"ד סו"ס קיא, אלף קפב) כתב החזו"ת שאינה נראית אלא ע"י עיון גדול ובדיקה רבה אינה פוסלת. ובשו"ע הרב (סעיף כב) כתב: והוא שיהיו נראין לעין כשאוחזו בידו, ולא שיהא צריך להשים עין עינו עליהם עד שיראם וכן כל שינוי מראה אינו פוסל אלא אם כן נראה לרוב בני אדם בהשקפה ראשונה, ע"כ. ובבכורי יעקב (סקל"ה) כתב באם הוא דק כ"כ עד שאינו נראה להדיא נראין רק בהסתכלות שאין כאן פסול שהרי הדר הוא. אכן בחזו"א (קמז, ד"ה מש"כ) כתב דמש"כ המב"ט דאם צריך הסתכלות אינו פוסל, היינו דגם בקרוב צריך הסתכלות, ע"ש. ובמעשה איש (ח"א עמוד כ) הובא שכשהחזו"א היה במינסק, הוא ראה את רבנו חיים הלוי בודק את אתרוגו, וביקש שיבוא לו זכוכית מגדלת. והחזו"א העיר שהיכן כתוב בתורה שצריך לבחון בזכוכית מגדלת. והגר"ח הגיב שהחזו"א צודק יותר על השימוש בכלי זה. וע"ע באגרות משה (יו"ד ח"ב סימן קמו) מה שהביא בשם רבינו חיים תלוי בענין זה.

וכתב הגר"א יונר שליט"א: רבינו מרן ראש הישיבה זצוק"ל אחז מאוד דעת כל הפוסקים שהביאו מהמב"ט דמה שאינו ניכר לא פסיל משום שינוי מראה, והיה רבינו מחזיק האתרוג בידו כנגדו ולא קרוב ממש לעינו. וכמה פעמים הראיתי לפניו לראות היש שאלה ולא רצה לעיין בו כלל, ואמר דא"י חדוש של המב"ט אלא שכן הוא פשט הדברים, דהטעם דבחוטמו במשנה דשם ניכר, ופשיטא דצריך שיהא ניכר להדיא דא"כ אין שום הפרש בין חוטמו לשאר האתרוג, ובדברים האלו שחכמים נתנו בו טעם דאינו הדר פשיטא דבמה שאינו ניכר להדיא לא חשיב דאינו הדר, ולשון הגר"ז דבחוטמו ניכר לאותם שעומדים סביב ואינו הדר, וזה רחוק הרבה מהשינוי מראה דהאידנא, ועכ"פ בנקודות שאין נראין רק לאחר העיון ובאור השמש לית ביה בית מיוחד כלל.

אתרוג זן חזו"א

כתב הגר"א יונר שליט"א: פעם אמר מאן דהו לפניו וכי החזו"א היה לו רוח"ק לידע שהאתרוג אינו מורכב. ואמר רבינו כמתרעם וז"ל על טביעות עין של הרשב"א גם היו אומרים את זה, והוסיף את המסופר בספר ארחות רבינו מהגר"א הורביץ זצ"ל [דוד רבינו זיע"א] שמספר שהלך פעם עם מרן החזו"א ועבר ליד חצר אחת וא"ל החזו"א עץ פלוני מורכב הוא? לך תעקור אותו, והגר"א הורביץ היסט וכרגע קפץ החזו"א ועקר את העץ ממקומו והשליכו, זה כח טביעות עינו של רב רבנן מרן החזו"א.

ובספר 'שמואל בדור' הובא: לרבינו היו כמה וכמה אתרוגים מזנים שונים. בעבר הוא היה קונה מהגר"י יהודיף [חתן ה'באבא סאלי'] אתרוג תימני. בנוסף היה משתדל לקבל אתרוג מרוקאי, וכן היה לו אתרוג מזן בורוורמן-קיבלביץ המיוחס למהר"ל דיסקין, וזאת מלבד אתרוגים נוספים שהיו מביאים לו מזנים שונים. אבל שמענו ממנו מספר פעמים להקפיד על אתרוג מן חזון איש ש מגידול הגרמ"ל וגם מן הלפרין. רבינו הסביר דעתו כי אביו מרן הגרש"ז זצוק"ל שמע מראב"ד העדה החרדית הגאון רבי פנחס עפשטיין זצוק"ל שבשעה שנכנס לתפקידו החליט לבדוק את המסורות של זני האתרוגים. התברר לו שלכל הזנים ומגדלי האתרוגים שיש להם מסורת של בלתי מורכב יש 'חורים' במסורת היינו שהיו שנים שלא ברור מה קרה עם עצי האתרוגים, ואין מסורת ברצף לאף מגדל. לכן ה'עדה החרדית' בהנחייתו נתנה הכשר לכל מגדל שלא מצאו אצלו ריעותות. לכן דעת רבינו היתה שכיון שאין רצף של מסורת או טביעות עינו של החזון איש היא משהו חשוב.

פיטם שבור בשמיטה

כתב הגר"א יונר שליט"א: פעם בשנת השמיטה הביאו קמיה אתרוג עם פיטם שבור ושמה בו עד מאוד לפי שנשאר קצת מן הוד ומעיקר הדין חשיב פיטם.

ובספר 'שמואל בדור' הובא: בשנת השמיטה רבינו הקפיד לברך על אתרוג שהיה הפקר גמור ולא על אתרוג של 'אוצר בית דין'. הוא סיפר לה"ר שבת יויספי שבשנת שמיטה אחת לא היה להם אתרוג הפקר, ואביו הגרש"ז והוא "ישבו כאבלים בתשעה באב", ובליל יו"ט ראשון בא אחד והביא להם אתרוג מהפקר.

רוח מצויה לסוכה בספינה

כתב השו"ע (או"ח סימן תרכח ס"ב): העושה סוכתו בראש העגלה או בראש הספינה, אם אינה יכולה לעמוד ברוח מצויה דיבשה, פסולה. אבל אם יכולה לעמוד ברוח מצויה דיבשה, אפילו אם אינה יכולה לעמוד ברוח מצויה דים, כשרה.

ובמשנה ברורה (סק"ז) כתב: 'בראש העגלה - אף דמטלטלה ולא קביעא. וע"כ הסוחרים יכולים לעשות סוכה בעגלות שלהם. אכן צריך שיקשרנה שם בחוזק שתהיה יכולה לעמוד ברוח המצויה בארץ', עכ"ל. ודנים העולם מה כוונתו במילת "בארץ", האם כוונתו לאפוקי רוח המצויה בראש העגלה, או כוונתו לאפוקי רוח מצויה דים.

והגר"ע גורן שליט"א כתב בספרו פתחי שערים (עירובין עמוד ל): ויל"ע, אחד שנוסע בעגלה ועובר ממקום למקום, אמנם מתחשבים לפי רוח מצויה שביבשה בארץ ולא לפי רוח שבראש העגלה, אבל הרי כשעבר למקום אחר מתחשבים לפי רוח ששוררת בארץ במקום החדש. וא"כ צ"ע העושה סוכה בספינה שמפליגה בים דבעינן להתחשב ברו"מ שביבשה, לפי איזה יבשה צריך לשער הרו"מ. דהנה אם הוא קרוב ליבשה אחת ולידה מפליגה הספינה ודאי צריך להתחשב לפי הרו"מ שבאותה יבשה. אבל אם האוניה מפליגה ללב ים צ"ע לפי איזו יבשה צריך לשער הרו"מ. ושבו שאלתי את רבינו מרן ראש הישיבה זצוק"ל לפי ר"ע שנמדד לפי רוח דיבשה והרי דרך אוניות בלב ים ולפי איזה יבשה מודדים. והשיב מסתמא לפי הכי קרוב עכ"ל.

ובספר האיר יוסף (סוכה סימן נה) כתב להעיר ע"ד רבינו זצוק"ל: צ"ע דא"כ מ"ט בבית

אזלינן בתר רוח מצויה שבחוץ, והרי ס"ס במקום זה אין רוח כלל. וכמו"כ תיקשי מ"ט בים אזלינן בתר רוח מצויה דיבשה, והרי כיון דאזלינן לפי כל מקום ומקום הוה לן לשער בים כרוח דים, וגם הוה כמילתא בלא טעמא לשער לספינה שבלב ים לפי היבשה שסמוכה לה ביותר. וע"כ נראה דהדבר תלוי ברוח מצויה דיבשה של רוב העולם. אכן עיון בחזו"א (סימן נ"ב סק"ד) שצייד דעת ההלכות קטנות החולק על המג"א וסובר דמצויה ריעוה שעומדת בתוך הבית כשירה הגם שבחוץ לא היתה עומדת ברוח מצויה עיי"ש, ולדבריו שם יש לדון דאזלינן בתר כל ארץ וארץ כדרך המחיצות של אותו מקום. אולם להאמור במרן רי"ז הלוי ובספר עמק ברכה (אות יט) נראה דבכל העולם איכא רק חד שעור של מצויה, עכ"ל.

אמנם בספר פתחי שערים הנ"ל כתב שיש שני גדרים פסול ברו"מ, הרוח המצויה שבחוץ וזוהי הרוח המזכרת בגמ' בכמה מקומות ואם מסתירים את הרוח המצויה שבחוץ א"כ הוי כאין רוח. ולפי"ז העושה סוכה ורואה שיש רוחות יכול לעשות כותל להגן מהרוח וכיוצ"ב. ואולם יש עוד פסול נוסף והוא אפילו שאין רוח מ"מ אין לעשות המחיצה רפויה לגמרי אלא בעינן לקושרה מלמטה שלא תנוד ברוח, והכוונה שיעור לחוזק המחיצה ולא תליא במקומות כלל. ולכן העושה סוכה בבית אפילו שאין בבית רוח, מ"מ צריך לקשור המחיצות מלמטה שלא ינודו ברוח. וכתב שם שכשהרצה הדברים קדם רבינו זצוק"ל אמר לו שכך הבין מסברא פשוטה שהרוח שבחוץ לעולם לא פוסל בבית ואין המחיצה שבבית נפסלת לפי כל אזור ואזור אלא שבעינן לקשור המחיצה למטה שאל"כ אין לה שם מחיצה, והוסיף רבינו זצוק"ל דאל"ה אפילו יניח דף ויעמיד אותו בנחת יהיה מחיצה, ומה שהזכיר התו"ש רוח מצויה אולי הכוונה כשגם בבית יש רוח"מ כגון שהחלונות פתוחים, אבל כשהוא עושה מחיצה באיזה מרתף ודאי של"צ להתחשב ברו"מ שבחוץ עכ"ל. ולפי"ז מבוארים דברי רבינו היטב לענין הגדר מתי צריך בבית לחוש לרו"מ שבחוץ.

ועוד הביא בספר פתחי שערים שנשאל רבינו זללה"ה שכוין שאזלינן לפי כל אזור ואזור, מה שנחלקו ר"ג ור"ע ברוח מצויה דים, מאי שנא רוח מצויה דים דלא הולכים לפיה. והשיב דבים כך דרך לעשות אף שהסוכה תיפול ברו"מ שם, וצ"ל לגמרא הואיל וסופו ליבשה סליק (נדרים ל) עכ"ל. וכוונתו שבספינה ששטה בים ואין זה מקום קביעות מגוריהם, לכן לא נמדדת הרו"מ לפי הרו"מ דים, שהרו"מ נמדדת לפי הרוח השוררת במקום בו נמצאים אנשים ולפי הדרך בהם בונים מחיצות.

ועיי"ש בפתחי שערים הנ"ל שהביא לדברי השפ"א שנסתפק בנידון רוח מצויה מה היא השיעור לעמידה זו של רוח"מ, האם איירי ברוח המגיעה פעם ב' ימים דג"כ מקרי רוח מצויה או רק רוח"מ הבאה מייד, מקרי רוח"מ עיי"ש. וחזו"ן בפשיטות בדברי השפ"א שאזלינן בתר כל אזור ואזור, אלא שנסתפק באיזה שיעור זמן צריכה לבוא הרוח, והוא כדברי רבינו זללה"ה. ומה שאמר רבינו שאזלינן לפי הקרוב, הוא סברתו שלא יתכן לשער הרוח לפי יבשה הרחוקה מהים, שא"כ נבוא לשער אף לפי מקומות עזי הרוח שלא גרים בהם כלל, אלא על כרחך שלא מביאים בחשבון כלל שיעור הרוח של מקומות הרחוקים חסרי הישוב, אלא מקומות ישוב שבהם הולכי הים נטפלים אליהם מחמת קרבתם, ודבריו מאירים.

וע"ע בארחות שבת (ח"ג עמוד קכח הערה כו) מה שהובא מרבינו זצוק"ל בדין רוח מצויה בסוכה.

ניחום אבלים בחול המועד

כתב בשו"ע (יו"ד סימן שצט ס"ב): הקובר מתו ברגל בחול המועד, נוהג דין אנינות כ"ז שלא נקבר, ולאחר שנקבר, נוהג דברים שבצינעא. ולאחר הרגל מתחיל למנות שבעה, ולכשיכלו שבעה למיתת המת אף על פי שעדיין לא כלו שבעת ימי האבלות, מלאכתו נעשית על ידי אחרים בביתם, ועבדיו עושין לו בצינעא בתוך ביתו. ואין רבים מתעסקים בו לנחמו אחר הרגל מנין הימים שניחמוהו ברגל, אבל מראים לו פנים, כגון אם קברו בשלשה ימים האחרונים של רגל, מלאכתו נעשית ע"י אחרים בשלשה ימים אחרונים של אבל, ע"כ. ומקור דין הוא מבריתא (מו"ק כ"א) קברו בתחילת הרגל וכו', ואין רבים מתעסקין בו שכבר נתעסקו בו ברגל.

ובכף החיים (סימן תקמז אות לה) הביא משו"ת מהר"י ברונא (סימן קפא) שאירע מעשה בחוה"מ סוכות וכשחזרו מן הקבר הלכו עם האבל לנחמו דאפילו ביום טוב מנחמים אבלים. ובגשר החיים (פ"כ ס"ה אות ב') כתב דכיום אין נוהגים האשכנזים ללכת לבית אבל לא בשבת ולא ביו"ט, אבל בחוה"מ מנחמים, והספרדים נוהגין ללכת לבית אבל גם בשבת. ובשמירת שבת כהלכתה (פרק סה הערה קפא) הביא בשם החוות יאיר שהעולם טועים במה שמנחמים כל ז' אחר הרגל. ומרן הגרש"ז איערבאך זצוק"ל העיר דמ"מ המנהג הוא שמנחמים כרגיל כל שבעה, אך הסתפק אם זה מנהג ותיקין. והוסיף שם בשש"כ: ומסתבר שיאמר יו"ט הוא מלנחם ונחמה קרובה לבוא, וכן גם בחוה"מ.

והאגרות משה (יו"ד ח"ב סימן קעב) כתב שבזמננו לא נהגו לנחם ברגל, לכן הוי החיוב ממילא בשעת האבלות, עכ"פ לדינא דגמ' לא היה חיוב תנחומין אחר הרגל כשעברו ז' ימים.

וכתב הגר"א מיטלמן שליט"א (קונטרס ירח האיתנים עמוד רנ) שרבינו מרן ראש הישיבה זצוק"ל אמר בעת בואו לנחם בחוה"מ [על פטירת הרבנית לפקוביץ ע"ה] שהוא בא לנחם בחול המועד אולם יחזור בע"ה לנחם אחר המועד, כי הניחום בחול המועד ולאחר המועד הם שני דינים וסוגים שונים של ניחום.

ויש לציין דבגמ' בסוכה (דף מאב) 'תניא רבי אלעזר בר צדוק אומר כך היה מנהג של אנשי ירושלים, אדם יוצא מביתו ולולבו בידו הולך לבית הכנסת ולולבו בידו, קורא קריאת שמע ומתפלל ולולבו בידו, קורא בתורה ונושא את כפיו מניחו על גבי קרקע, הולך לבקר חולים ולנחם אבלים ולולבו בידו, וכו'. ובשבלי הלקט (סדר חג הסוכות סימן שסח) כתב: והא דאמרינן בא לנחם אבלים לולבו בידו. נשאלה שאלה לגאונים ז"ל מאי אבל איכא בחג. והשיבו כך שמענו מזקננו, דהא מילתא בזמן שהמת נפטר ביום טוב או בחולו של מועד והרי הוא עומד למינקט ימי אבל אחרי כן, ואע"פ שאינו נוהג אבילות בימי החג, אלא שחביריו הולכין אצלו ויושבין עמו כדי ליישב דעתו, וקא מדמי ליה תנא להא מילתא כמו שבא לנחם אבלים, עיי"ש.

וכן ביאר הגאון הגדול רבי משה שפירא זצוק"ל (אפיקי מים סוכות ענין כ"ב עמוד ש"י):¹³ פירושה של אמונה הוא שעל ידה ניתנה האפשרות להשתתף ולהתחבר למה שלמעלה מן הכלים ומערכת עולם דלמטה ונמצא שעניניה של מאמין אין פירושו שיש לו אמונה בדרך שהאמונה נמצא בו אלא שהאמונה היא כח ההשגה והחיבור לאין סוף.¹⁴ וכיון שהאדם מוגבל לכלים האלו לא שייך תפיסה במה שלמעלה הימנו אלא שהוא כח בנפש שמחבר אותו אל האור מקיף שהוא חוץ מהכלים וע"י יחס נכון ניתנה האפשרות להתחבר אל המציאות שלמעלה מן הכלים הצרים שלו.¹⁵ המבואר בדברי מאורינו זצ"ל שיסוד 'אמונת ישראל' הוא החיבור של איש ישראל לשרשי ההשגה,¹⁶ וע"י מתעלה למעלה מהשכל ומהקושי וההסתייגות.

(ב) ואמונה זאת, וממילא החיבור לשרש עליון זה, נמצאים רק אצל כלל ישראל, וכמ"ש במכילתא (ס"ו פ"ת יתרו): 'רבי עקיבא אומר אל תעשן אתי, שלא תנהגו בי כדרך שאחרים מנהגין ביראותיהן, שכשהטוב בא עליהם הם מכבדים את אלהיהם, וכו', וכשהפוערונות באה עליהן הם מקללים את אלהיהם, שנאמר והיה כי ירעב והתקצף וקלל במלכו ובאלהיו, אבל אתם אם הבאתי עליכם את הטובה תנו הודאה, הבאתי עליכם את הייסורין תנו הודאה: וכו' במדרש תנחומא שם (אות טז). וכו' בזה"ק (רע"מ עקב רעגב): 'אוקמה רבנן דבשך קודשא בריך הוא מדה יפה לישראל ולא אשכח כמדה דלדול אקשה עלה בגין דאוקמה קדמא כחושבן מיני מיתות דאיתן כחושבן תוצאות, וחסרון כיס עשה מכולן ואיך אמרין אינון לא אשכח לישראל מדה יפה כעניינותא, אלא בגין דכל עמא ולישנא והיה כי ירעב והתקצף וקלל במלכו ובאלהיו ופנה למעלה, אבל ישראל אינון קיימא קדושתא בריך הוא בהאי מדה ולא אכחישין ביה, ובג"ד במדה דאיתן תפרקון, דא הוא דכתיב ואת עם עמי וטושיע'.¹⁷

(ג) וזהו המבואר בגמ' (ע"ז ג,א) ביחוד לענין מצות סוכה: 'אמרו לפניו רבש"ע תנה לנו מראש ונעשנה אמר להן הקדוש בריך הוא שוטים שבעולם מי שטרח בערב שבת יאכל בשבת מי שלא טרח בערב שבת מהיכן יאכל בשבת אלא אף על פי כן מצוה קלה יש לי וסוכה שמה לכו ועשו אותה, וכו', מיד כל אחד [ואחד] נוטל והולך ועושה סוכה בראש גגו והקדוש בריך הוא מקדיר עליהם חמה בתקופת תוצאות, ואח"כ מבטע בסוכתו ויוצא וכו', והאמר רבא מצטער פטור מן הסוכה נהי דפטור בעוטי מי מבטע'.

אי אפשר שלא לשמוח

(ד) ומכאן חיבור זה להש"ת נובעת השמחה, וכמ"ש בספר פלא יועץ (ערך שמחה): כתבו גורי האר"י שבאמרו ברוך אלקינו שבראנו לכבודו והבדילנו מן התועים ונתן לנו תורת אמת וכו' וכן באמרו לענין לשבח האדון הכל שלא עשנו כגוי הארצות וכו' ישמח ישראל שמחה רבה כמי שהוא עומד לישיר והצילוה מן השרפה ועשאוהו מלך כי אין שריפה כשריפת הנפש ואין מלכות כהיות עבד מלך גדול ונורא משרת לפניו כן באמרו אשר בחר בנו מכל העמים ונתן לנו את תורתו או באמרו אשר קדשנו במצותיו וכזאת וכזאת כמה דברים שתקנו לנו בנוסח תפלות וברכות שאם יעניק בהם להבין להשכיל כמה טובה ויקר וגדולה עשה לנו אבינו שבשמים ישמח לבו ויגל כבודו על כל דבור ודבור וכן באמרו אבינו אלקינו מלך העולם המעמיק ישמח שמחה רבה, על אף ישמח ישראל שמחה רבה אי אפשר שלא לשמוח אלא שצריך לשים לב ולהתחזק במחשבות טהורות ע"ש שאנו אומרים אשרי איש וגו', ובמאי דקמן הביטה וראה שכמה שישמח האיש על רוב הטובה אשר עשה ד' לישראל וקדשנו במצותיו למצוה תחשב ועושה נ"ד ליוצר וקובע על שער היש חכם מתוך מזה אשירינו וכו'. ואמרו ר"ל דשכר מצוה בהאי עמלא ליכא אבל שכר השמחה אדם אוכל בנה"ח, והשכר היותר גדול שיש על השמחה שזוכה להשגת החכמה והשגת השלימות שכן גילה סודו רבינו האר"י ז"ל שמה שזכה להשגת חכמה נפלאה והשגת רוח"ק הכל היה בשביל שהיה שמח שמחה רבה בעוסקו בתורה ובקיימו שום מצוה יותר ממוצא שכל רב, נמצא ששכר שמחה של מצוה מצוה, וידוע שבכל מצוה ומצוה לפום צערא אגרא, כן לענין השמחה האיש אשר הוא מן נפש מקושרת המון אם בעת עשייתו בתורה ותפלות וברכות ומצות ובשבת יפנה לבבו וישכח עוצבו ורוגזו וישמח בעושייו יגדל שכרו יותר ויותר ממי שהוא שקט ושגון וידימה האיש הישראלי בשמחת עבודת הית"ש כמי שהרויח אלף אלפים דינרי זהב שבשמחתו משכח צער פרוטה קטנה שאבדה לו שיתור מהמה הוא שמחת עבודת הית"ש נגד כל מקרי הזמן של עוה"ז.

כמעט יבטל ממצאותו הגשמי מגדל השמחה

(טו) וכה כתב היסוד ושרש העבודה (שער ט' פ"ב ד"ה אנא ד'): שאם אדם אומר התיבות של איהו הודא להשם יתברך שמו ויתעלה בלא כל ולב בלתי התלהבות והכן עצמו מקודם להכניס שמחה עצומה בלבו באלקותו ית"ש ויתעלה אזי בלתי אפשרי שיבא שמחה בלבו מעצמו כי לבו ישן בקרבו ואין מי מעיר אותו אל השמחה, אך צריך האדם להכין עצמו לכך אז נתחפר שמחה בלבו עצומה יותר ויותר עד שכמעט יבטל ממצאותו הגשמי מגדל השמחה באלקותו ית"ש ויתעלה, על אף לעד.

אשרים אשירין

(טז) בגמ' כתובות (סו,ב) איתא: 'ת"י מעשה ברבן יוחנן בן זכאי שהיה רוכב על החמור והיה יוצא מירושלים והיו תלמידיו מהלכין אחריו ראה ריבה אתה שהיתה מלקטת שעורים מבין גללי בהמתן של ערביים, בכה רבן יוחנן בן זכאי ואמר אשרים ישראל בזמן שעושין רצונו של מקום אין כל אומה ולשון שולטת בהם ובזמן שאין עושין רצונו של מקום מוסרין ביד אומה שפלה ולא ביד אומה שפלה אלא ביד בהמתן של אומה שפלה: וכו'א' למחרש"א כתב: ואמר אשרים ישראל בזמן שאדם עושין רצונו של מקום ב' ובזמן שאין עושין רצונו כו'. ואמר אשרים על שני הצדדים כי באמת שני ההפכיות הם למעלות ישראל כי כל אומה ואומה יש לה שר ומלך

בשמים ומשא"כ ישראל שאין להם שום מזל אבל הם חלק ד' כי יעקב חבל נחלתו וע"כ כשעושין רצונו הם למעלה מכל האומות ושריהם כמ"ש הבט נא השמימה וגו' שדרשו שהוציא את אברהם החצוה למעלה מכל צבא השמים דאין הבטה אלא למעלה למטה אבל כשאין עושין רצונו ב' הקדוש בריך הוא מסלק שכיתו מהם והרי הם שפלים ונבזים מכל האומות שיש להם שר ומלך ולישראל אין שר ומלך.¹⁸ וכן עד"י בביאור הגר"א לשה"ש (א,ו ב'ב' הפירושים, א,ג פירוש ב') וע"ש בארוכה בהסבר הענין.¹⁹ והיינו כי מצד אחד כל שייכות אפשרות קיומם של ישראל אף בעוה"ז הוא ע"י עשיית רצונו של מקום.

ואבדיל אתכם מן העמים

(יז) אמרה התורה הקדושה (ויקרא ככו) 'וְאָבְדִיל אֶתְכֶּם מִן הָעַמִּים לְהִיּוֹת לִי'. ובמדרש הגדול איתא: 'ואבדיל אתכם מן העמים להיות לי לעולם הבא'.²⁰ הבדלה זו לקנין חיי נצח נעשית ע"י קיום התורה ומצוות, וכמ"ש ברבנו בחיי (שם) ומה שהזכיר לשון 'העמים', אלא אמר 'חשכים', תרגום 'כהה' 'עמאי', כי האומות כהו עיניהם מראות אור התורה לפי שאין להם תורה והולכים בדרכי החשך, ומזמזמים כה לגיהנם שנקרא חשך, שנאמר 'כל חשך טמון לצפוני', וכתב 'ורשעים חשך ידמו'. אבל ישראל זוכים הם לאור הגנוז ונבדלים לצדיקים לעתיד לבא בזכות שקבלו התורה הנקראת אור, שנאמר 'נר לרגלי דברך ואור לנתיבותי'.

(יח) וביתר ביאור מסביר בספר משנה למלך להרמ"ד וואלי (כי תבא עמוד שנו) עה"פ (דברים כח,ט) 'קיימך ד' לו לעם קדוש': התורה והמצות ניתנו לישראל כדי לקיים את נשמותיהן בשרש קדושתן כי כאן בעולם השפל הזה הטינופת והזוהמא והרע הרבה מאד יותר מן הטוב ולכן אי אפשר לקיים את הנשמות הקדושות של ישראל בקדושתן ובטהרתן כ"א ע"י שמירת התורה והמצות, וגם שבועות של הקב"ה להקים את ישראל לעם קדוש אינה אלא על תנאי שישמרו התורה והמצות כי זה בלא זה אי"ל לטעם הנזכר, וז"ש קיימך ד' לו לעם קדוש כאשר נשבע לך כי תשמור את מצות ד' אלקיך והלכת בדרכיו, כי דרכי התורה והמצות הם המביאים אל הקדושה והרצוה ליכנס בטרקלין של מלך צריך באותן הדרכים והמצות אלו ואם ילך בדרכים אחרים יאבד את זמנו ולא יגיע אליו בשום פנים ולכן התקינו מסדרי התפלות בקידושא דסיידא ברוך שהבדילנו מן הטועים ונתן לנו תורת אמת שהרי כל שאר האומות חושבים להדריך את עצמם ליכנס בטרקלין של מלך על ידי החוקים והנימוסים שלהם וכלם טועים בודאי לפי שאינם שומרים את דרכי התורה שהם לבדם המכניסים לשם וע"י שהולכים בדרכים אחרים לפיכך ילכו בתהו ויאבדו.

מצאות האנושי אינו משתווה

(יט) ודברים נשגבים מצינו בדברי הרמ"ק שמכח קיום דרכי התורה מתהווה חילוק בעיקר מציאותם, בין ישראל לעמים, ובין צדיקים לרשעים, וז"ל (ספר שיעור קומה פרק ס"א): 'בלי ספק שמציאות האנושי אינו משתווה במין הבהמה ולא מין האדם היהודי במין הגויים החיצונים הטמאים ולא זו בלבד אלא בישראל נאמר אסור להסתכל בפני אדם רשע, אלא בעם ד' הקדושים שאיבריהם משתמשים בקדושה ולא באלו שהם מפרקין עצמם ומשתמשים באבריהם בטומאה ואין רוח הטהרה נגזרת בתוך גופם כדי שיהיו אבריהם מצויירים על צד הנשמה הקדושה, אמנם יש כח לחיצוני והוא שוכן בכל אלו הציוורים, האדם הוא מיוסד על הצורה העליונה שכן כתב בצלמנו כדמונתו ולכן צייר בו ציורים רוחניים ומציאות דקים והנה כאשר נבנה באדם חושים זה שנחתם בו מודרך מבחין באחינה הא' היא זו והנשמות אשר אל תשנה שמימותה בין הטמא ובין הטהור מפני שמציאות כל בני אדם הם מאדם וחיה אלא שאלו הפקירו עצמם לטומאה ואנו בחרנו בו' והבדילנו מן התועים ולכן קדושה העליונה שורה בנו והפנימיות הוא דקות המעשה השכלי אשר בו ישנתה המין מהמאמין והיא צורה דקה ורוחנית אבריהם רוחניים שהם מתלבשים בגשמיים האלו (ע"ש המאמין).²¹

החושב אותן לכולם אסר רוח בחפניו

(כ) איתא במדרש תנחומא (פרשת וישב סימן א): 'למדנו רבינו מהו להבדיל על גר של עכו"ם במוצאי שבת, כך שנו רבותינו אסור להבדיל על הנר של עכו"ם במו"ש, ולא עוד אלא אם אתה מבדיל על גר של עכו"ם אתה עושה העכו"ם כאלו אסור ספון, וכתוב אומר כל הגוי כחץ נגדו. מעשה באנטונינוס שבא לקיסרין ושלח אחרי רבינו הקדוש והלך עמו ר"ש בנו ור' חייא הגדול ראה ר"ש שם לגיון אחד נאה ומשובח ואמר מגיע לקפאלריס של עמודים, אף על פ"ל חייא ראה כמה פטומין עגלין של עשן, נטלו רבי חייא והולכיו לשוק והראהו סל של ענבים ושל תאנים והזבובין עליהם, א"ל רבי חייא זבובין אלו ואותו לגיון שוין, כשעלה ר"ש אצל אביו א"ל כך אמרתי לר' חייא וכך השיב לי, א"ל כל כך נתן רבי חייא הבהלי ממש שהשוה אותן לזבובין לפי שלגיוני ארץ אין ספונין לכולם, אבל זבובין הקדוש בריך הוא עושה שליחותו בהן שנאמר והיה ביום ההוא ישורן ד' לזבוב אשר כצא יאורי וגו', וכן וצוה את הצרעה ונכנסים וצפרדעיים'.²²

(כא) ובהשגות הראב"ד על הרמ"ם (פ"ב מאבזה"ט ה"ה) כתב 'כי עובדי כוכבים הם כבהמות ואין מטמאין ואין מיטמאין עם הדומה לחמור הן גוים כמר מדלי ואת כולם ישא רוח והחושב אותם לכולם אסר רוח בחפניו'.²³

השפעת הטומאה של הגוי

(כב) כתב השל"ה (שער האותיות אות הקו"ף קדושת האכילה, א) את ק"ו במהדור"ח: מציאת בספר טעמי מצות שחיבת הר"י מנחם הבהלי, שכתב ובימי חרפי ראיתי אנשי מעשה שהיו מחמירים על עצמם, שאפילו בראיית הגוי היה לא היו רוצים לשתותו, אף על פ"ל שלא נגע בו הגוי, כיון שנתן עינו בו אין בו סימן ברכה, ומנהג ותיקין הוא. כיון שהגוי רואה גוון היין או ריחו,

13. הדברים עמוקים, ולא הועתקו כאן אלא בכדי ללמוד מהם את היסוד, שנכתב אחריו חסידו הדברים.

14. וכתב הגר"א חבר (באר יצחק על אדרת אליהו דברים לג,ב אופן שני עמוד תע"ה) מדה"ס במהדורת וורשא: 'מהימנותא שבה תלוי אמונת ישראל, זה השער לד' כו', והיא נקראת כנסת ישראל'. וכו' בהגהות בעל הלש"ם לספר"צ (ט,ג מדה"ס) 'ועד"ו נקרא המלכות דאצילות בשם אמונת ישראל משום שהיא פתח השער להאור דא"ס המתיחד באצילות אשר משם הוא הנסים הנגלים כנ"ו ובה נאחזים כל ישראל שהיא שורש השמחה כנודע'.

15. ע"ש עוד מה שמביא מדברי המהר"ל בכמה דוכתי.

16. * ודו"ק בעומק הדברים שהאמונה היא מדה וכו' שכל ידה מתחברים ישראל להקב"ה, ואכה"מ, ואך אציין לדברי הגה"ק הלש"ם (הדע"ה ח"א פ"א, פא"א מדה"ס) 'השכינה הקדושה היא נקראת אמונת ישראל. כי רק ישראל מאמינים שד' מלך עולם ועד והוא לבד עשה ועושה ויעשה לכל המעשים. גם כל שנעשה על יד סיבות ושלוחים הנה הוא ית"ש הנשמה לנשמה ורוחא לרוחא המסבא את הכל ומבטנים להכל. הכה לכל והוא לבדו הנושה את כל. וכו' וכו' ע"י אור חלדו' וכו' ומתפשט ושוהו אצל כולת מעבר. הנה זה עומד אחרי כל תכלת. והוא השכינה הקדושה. אמונת ישראל. כנסת ישראל. כי היא כלל ישראל כ"ל. והיא נקרא אמונה'. וכן לדברי הגר"מ ממשקוב (ביאורי הורה ה) 'ברית העולם ופלי התורה, והאדם על תכליתו להיות דבוק באמונת ישראל, הכל בענין אחד ודך אחת להם, עליות העולם על פי עליית האדם, והכל על פי היתור'. ועוד לדברי הפתחי שערים (פ"א א"ל לה) שאמונה זו כוללת האמונה בכל הי"ג עיקרים.

17. ובהסוד הגריע"ץ בתפילת נשמת כותב שמתחילה היה תמה על הנוסח (שם) 'בכל צרה וצרה וצוקה אין לו מלך אלא אתה': אמנם כשבאתי לכלל בינה אמרתי שאין צורך לשנות מנהג נעם הנגינה שוודאי יש בו קילוס, כי אני משתבחים שאפ"י בעת צרה אין לנו מלך אחר לא כעובדי ע"ז שכתבו והיה כי ירעב והתקצף וקלל במלכו ובאלהיו.

18. ובה"א להמהר"ל שם כתב: 'ותימא כי מה הוא השבח והודאה שנתן ריב"ז על זה, ואמר וכו', ונאמין אתה עושין רצונו של מקום מסרן ביד [ב]המתן של אומה שפלה. ופ"י זה כי אשר הם נמסרים ביד אומה שפלה הוא נמשך אחר מדריגתו, מפני שמעלת ישראל מעלה נבדלת אלקית, ואין חסרון שייך במעלה נבדלת, והשאלה הזאת דבר עצמי להם, וכאשר אין להם המעלה האלקית שהוא עצמי להם ולכן הם בטלים לגמרי ואינם נמצאים. לכן כאשר ישראל אינם עושים רצונו של מקום, ונמשך להם בטול עצמם הוא המעלה האלקית, והיה יגיע בטול להם לגמרי, ולכן נמסרין ביד אומה שפלה וביד בהמתן, שבה כאלו הם אין להם מציאות נחשבים, וכו', ודברים אלו עמוקים מאד מאד בענין הצורה של שלמות, וכאשר תצא ממדרגתה אין לה מציאות כלל'. וכו"ה בדבריו בגבורות ד' (פ"ד). ואולי יש לכיוון הדברים למהלך אחד.

19. מסופר בספר אמרי דעת (שמואל סב) ודך אבד כדאי למסור כאן את אשר שמעתי מפיו הקדוש של משה ע"י ש"ק על שולחנו וכו' לשלח את האורחים ולהנותם סיפר כמה סיפורים מענינים ובתוך כך גם את הספור הבא: שהנדיפים את ספרי הראשון חפץ חיים שעל שמו הוא נקרא היה חתוק במדינת תל אביב אסור להנדיף ספר בלי היתר מן הצנזור אף הוא מסר את כתב היד לצנזור ובשבא לקבל את הספר נתגלה שחיבה ביניהם והחפץ חיים התבטל תוך כדי דבור לצנזור ואמר 'גוי, להבדיל' כנס הצנזור וטען איהו חסידים כלום אין הגויים הם אדם כמונו השיב החפץ חיים ואמר יסלח לי כבוד הצנזור הרי כצנזור עליו לדעת חמלה כלום אין חידושי את המושג הזה להבטל ולא מלך מלך אומר גוי להבדיל אתכם מן העמים ואבדיל אתכם מן העמים להיות לי.

20. ומצינו בגמ' שבת (פ"ג, ב) 'שע' קיום המצות משתנה גופו של ישראל 'ישראל דדיאי במצות חביל גופיהו נכרים דלא דאיאי במצות לא או דילמא כיון דאכלין שקצים ורמשים חביל גופיהו'. ובחידושי חת"ס שם כתב 'ומפני זה קשה לי לסמוך בגמ'ה על ההקלה על חפאי אמינו פ"י' ישראל דכל מומחנת עפ"י ספרי רפואת שנעשה ע"י נפיון להם ע"י גופי או"ה וכן כל חכמתם ביניהם עפ"י' שנסו בגופן שלהן, דחביל גופיהו ואין מזה ראי' לגופי פ"י שהיה ואין לדון מן הדברים ההקלה בשום אופן כ"י לענין חילול שבת ואכילת ב"ח דלא יאמינו אלא ספק פיון נפש מן דוחה שכל אדם חלש לא להאמין להם ממש אין ב"ל. וכן עיין בחידושי לע"ז (א,ב).

21. וכן הענין היה להעתיק דברים מאלפים שכתב הגה"צ רבי אביגדור מילר זצ"ל בספרו תורת אביגדור (ח"ג עמוד פד) אך מחמת קוצר המקום הושט, ועיי"ש.

נתאוה לו במחשבתו, וסתם מחשבת גוי לעבודה זרה, אם כן אף על פי שהוא ביד ישראל, כבר ציירו בשכלו.²²

(ג) ובמנהגי מהר"ש מנויטט (סימן קמח) רבו של מהר"ל כתב: אמר מהר"ש שלום זצ"ל שהיה בימיו בעל הבית אחד בבית הישיבה ושמו מושל, והיה נוהג בביתו מאד בחסידות, וכי, וכן

מתי שהיה יוצא ונכנס גוי הייתה אשתו רוחצת במים אחריו הטבעת של ברזל שהיה בדלת. ומתי שהיה לו גוי אחד מביא לו מים היה מצריכו ללבוש חלוק לבן ולהיות עליו בשעת הבאת המים.²³

הבדלת החכמה

(כד) כתב הרא"ש בתשובה (נהט): "על שכבתם מגזרת השכל וגזרת הדת מה אשיב על זה, לא תהא תורה שלנו כשיחה בטלה שלכם, חכמת הרוחני אשר הרחיקו לך חכמי הדת נביא ממנה את אור מופת לחייב ולמנוח ולתהי. והלא אנחנו מקורה לא האמינו במשה ובמשהפטיס ובחוקים צדיקים אשר נתנו על ידו בכתב ובקבלה. ואיך שואבי מימיה יביאו ראייה מהם לחקים ומשפטים של משה רבינו עליו השלום ולפסוק דיני במשלים שהורגלו בהם בחכמת הגיונם, האף אין זאת וכי בימי ובמקומי יפסקו הדינים על פי המשלים, תהילה לקל בעודי חי עוד יש תורה בישראל להביא ראייה מהמשה וגמרא בבית ירושלמי ולא יצרכנו במשלים של פסקי הדינים. כי חכמת הפילוסופיה וחכמת התורה והמשפטים אינן על דרך אחת. כי חכמת התורה היא קבלה למשה מסיני והחכם ידרוש בה במדות שנתנה לידרש בהם ומדמה מילתא למילתא, אף על פי שאין הדברים משכים אחר חכמת הטבע אנו הולכין על פי הקבלה. אבל חכמת הפילוסופיה אחר טבעית וחכמים גדולים היו והעמידו כל דבר על טבעו ומרוב חכמתם העמיקו שחתו והוצרכו לכפור בתורת משה לפי שאין כל התורה טבעית אלא קבלה. ועל זה נאמר תמים תהיה עם ה' וגו', כלומר אפילו יצא לך הדבר חוץ מן הטבע אל התורה על הקבלה אלא בתמימות ההתלהק ולפי. לכן אין להביא ראייה מדבריהם לעשות אות ומופת וגזרות ומשלים על משפטי ה' הישיש. ועל זה אמר להכם כל ראייה שישבורו לומר כל הבא ונכנס מתחלה במחשבה זו לא יוכל לצאת ממנה להכנס בלבן חכמת התורה כי לא יוכל לשוב מחכמה טבעית שהורגל בה כי לבו המדי נמשך אחריה. ומחמת זה לא ישיע לעמוד על חכמת התורה שהיא אחרות חיים כי יהיה לבו תמיד על חכמת הטבע ותעלה ברוחו להשוות שתי החכמות יחד ולהביא ראייה מזו לזו ומתוך זה יעות המשפט, כי שני הפכים הם צרות זו לזו ולא ישכנו במקום אחד."

ייתערבו בגוים וילמדו מעשיהם

(כה) בקרא כתיב (דברים יב), "וְכָן תִּדְרֹשׁ לְאַלֹהֵיהֶם לְאֹמֶר אִיכָּה יַעֲבֹדוּ הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה אֶת אֱלֹהֵיהֶם וְאֶעֱשֶׂה כָּן אִנִּי". ומפרש האבן עזרא שם ודאעשה כן גם אני - לעבודת השם, ותחשבו כי תעשה טוב, לא תעשה כן, כי כל מעשיהם יתעב השם."

(כו) ובגמ' סוכה (כטא) מונה הברייתא את כל סימני הלקויות של צבא השמים, וממשיכה הברייתא 'ובזמן שישיראל עושין רצונו של מקום אין מתיראין מכל אלו שנאמר כה אמר ד' אל דרך הגוים אל תלמדו ומאותות השמים אל תחזו כי יתו הגוים מהמה גוים יחזו ואין ישראל יחתו'. וע"ש ברש"י. ובחזקת אנן הברחיד"א על הפסוק שם כתב: אל דרך הגוים אל תלמדו. אפשר דהכונה שלא ילמדו דרכם אפי' לעבוד לד' כי כל עניינם מאוס לד'.

זוהי הגלות החמורה ביותר

(כז) וגדולי ישראל צפו את גלות זו. דהנה אמר הכתוב (משלי ל, כאג), "תחת שלוש רגזה ארץ ותחת ארבע לא תוכל שאט".²⁴ "תחת עבד כי ימלוך ונגל כי ישבע לחם: תחת שנואה כי תבעל

22. וכן עיין בראש המאמר מדברי הש"ך על הכנסת גוי לסוכה.

23. וכן הענין ליצין באת שהאיסור המאור במכות (טז), שלא לאכול מאכלים מאוסים ומחמת ש'עובר בבל תשקצ', שכל הראשונים מפרשים שהמקור הוא מאיסורי שרצים, אבל החינוך בל"ק"א כולל את האיסור המאוס של אכילת הקרבת ע"ז, והיינו שאיסור המאוסות הגשמיות נלמד מאיסור המאוסות הרוחניות של עבודה זרה!

24. במשך לא עוד נאריך שוב ב"ה, אך מפני התארכות הענינים אין מקום יותר במסגרת זו.

25. ובאלשי"ך כתב: תחת שלוש רגזה ארץ וכו', ותחת ד' עם שתסבול יותר לא תוכל שאת לגמרי. והיינו שהמצב הרביעי הוא בלתי נסבל, בכל הענין הארץ הגר"צ שוב שליט"א בסוף ספרו בית צבי על הר"מ הל' סוטה.

ושפחה כי תירש נבְּרָתָהּ". ובליקוטי הגר"א שם מובא: "שמעאל, ועשיר, ערר רב, ויתערבו בגוים". והיינו שהמצב של 'יתערבו בגוים' הינו גלות בפני עצמו.

(כח) ובקרא כתיב (דברים ד, כז) "וְנִשְׁאַרְתֶּם מִתִּי מִסְפָּר בְּגוֹיִם אֲשֶׁר יִהְיֶה אֲתֶכֶם שְׁמָה". וכתב ברוח קדשו בספר תורת

משה להחתים: פירוש מתוך שנפצו בגוים ויתערבו בגוים וילמדו מעשיהם ונוהגים במנהגיהם ונשארם מתי מעט צדיקים אשר ינהג ד' ולא מנהיג הגוים, כי הרוב בעיה אינם מתנהגים עפ"י ד' וחכמי הדור כי אם עפ"י נימוסי אומות העולם.

גם הפרט הכי קטן רחוק בתכלית מגישת העמים

(כט) כה כתב הגאון הגדול רבי מרדכי גיפטר זצוק"ל (מילי דאגרות ח"ג עמוד קפח): מיוסדות אומנתו עד' הבדילנו מכל העמים הבדלה גמורה הבדלת האור מן החשך כן הוא הבדלת ישראל מן העמים ולכן אף באותם הענינים שנדמה לנו שיש לנו איזה יחס אל העמים עלינו לדעת שלא כן הדבר אף שהבמה יש לה חושים השוים ודומים לחמשת חושי של האדם כבר למדנו לקח הרמב"ם ז"ל שלא כחוש הטעם של האדם הוא חוש הטעם של בהמה כל חושי של האדם שרשם בנשמת האדם וחושיו הבמה בפנפס הבמה, כל עניני החיים של העמים יסודם בנשמת האומה ההיא ועניני החיים של כלל ישראל יסודם ושרשם בנשמת ישראל, ולכן גישתנו לחינוך ולכל בעיותיו שונה הוא תכלית שינוי מגישת האומות לבעי' זו ולכן אין לך פרט הכי קטן שאינו רחוק תכלית ריחוק מגישת העמים.

גם 'בשר כשר מוילנא' גם 'דבר אחר'...

(ל) ומשל נמרץ נתן לזה מרנא הח"ח זצוק"ל (מדברי רבי אהרן קצנלבויגן בחוברת האמונה ח"ג עמוד סג): אבי זצ"ל אמר בשם החפץ חיים זצ"ל שהיה פעם איזה אכסניה גדולה באמצע הדרכים והיה כתוב על הפתח שבמבצר הוא כשר ומובא מוילנא בחותם הרבנים, ונכנס אחד שם והתחיל לאכול והרגיש טעם משונה שלא כרגיל, שאל את הטבח מפני מה טעם זה משונה, ענה לו איני יודע אנו עושים הכל בטוב טעם אפי' מעורב בתוכה בשר חזיר ר"ל, הלה נבהל ונשתומם וצעק מה זה כתוב על הפתח שזה בשר כשר מוילנא עם חותמות, ענה לו בעה"ב: מה אתה חושב שאני יכול לאכול לכל אחד בנפרד אין לי כל הרבה כלים ולא הרבה תנורים ובאים אצלי כל מיני אנשים יהודים וגוים, ואני לוקח סיר גדולה מאד ושם בתוך הסיר גם בשר מוילנא וגם בשר חזיר וכך הוא ראוי למאכל כולם, גם בשר כשר מוילנא, וגם דבר אחר...

'אם לאו'...

ואמרו חז"ל בתורת כהנים: 'אבדיל אתכם מן העמים להיות לי, אם מובדלים אתם מן העמים הרי אתם שלמי ואם לאו הרי אתם של נבוכדנצר מלך בבל וחביריו'. ד' ישמרנו.

קבלה בידנו שלא יבא שום שנאה ליודי שמחזיק אמונתו

(לא) וכתב בתשובות מהרי"ל (החדשות סימן קכ) 'אמר לי מהר"י ס"ל ושאירי הח"ד ולמן זאלצפורק ז"ל שאל ממנו הוראא אם ראוי למסור מזוזה לגוי כי ההגמון שלו ביקשו מאד למסור לו אחת ואמר לקבוע אותה במבצר שלו, ואמר להיטב לו בשביל כך כל ימיו. והיה מתיירא אם לא ימסור לו ח"י תצא לו חורבה מהמושל. ואמר מהר"י סג"ל שהסביר לו כמה ראיות שאסור למסור מזוזה לגוי וכי, וקבלה בידנו שלא יבא שום שנאה ליודי שמחזיק אמונתו ואינו נוטה ממנה כלל נגד השרים וכן ימצא בעיניהן על כך ומחזיקים אותנו כאמתיים ונמנעים מלהסית עוד, לבד מהני מילי שהתירו רבותינו משום קרוב למלכות'.

והנה שמיני עצרת הוא חיתום וגמר הכפרה, כדאיתא בזה"ק פר' ויחי (דף רכא) "תליין ליה עד ההוא יומא תברא דעצרת דהוא המינא לחג, ואי עבד תשובה שלימתא לקמי מאריה אתקריעו [פתקי העונשים], ואי לא זכי, אינון פתקין נפקין מבי מלכא ואתמסרין בידי דסנטריא, ודינא מתבעי, ופתקין תו לבי מלכא", וכ"ה בפע"ה, ובסוף ושרוש העבודה (שער האתון ספ"ז), שעד אין רשות לשלוחין לקיים עוד דין שבתקנה, ורק בשמיני עצרת לפי הנהגת האדם ביום זה, ניתנת הרשות לשלוחין לצאת ולקיים הגזירה, וביד האדם לשנות כל הגזר דין ביום זה ע"י תשובה מאהבה, ולכן כתב ביסושה"ש שם "זיהר אדם מאד ביום זה של שמנע" לפשפש במעשיו היטב כי עיקר מסירת גזרי דין של האדם ביום זה, כמבואר בזה"ק "הנל שביים זה אם לא עשה תשובה גמורה ואמיתית נותנים רשות לשלוחים על מעלה שיעשו כפי הפתקין שקבלו מאתמול".

ובספר המנהיג (סוף הל' סוכה סימן נו) "ולפי שהיום יום שמחה שנתכפרו עוונותינו מהכל כאשר אמרנו, מתוך דבר שמחה אנו רוצים להשלים ולהתחיל [את התורה] להיות שכינה שורה עלינו כי אין השכינה שורה לא מתוך עצבות וכו' ובהמשך דבריו שם "ועושים שמחות גדולות כל הקהל בבתי החתנים, ולפי שהוא תכלית הכפרה ושמחת התורה ע"כ, והיינו שיום זה הוא תכלית הכפרה, דהוא גמר הכפרה של כל הימים הנוראים, והכל תלוי בתשובה מאהבה שבידה לשנות כל דינו ולהוכיח, ולזכות על ידה לכל המעלות העליונות וההשגות בתורה"ק.

עוד כתבו בספה"ק, ביסושה"ש שם, ובמועד לכל חי להגר"ח פלאג"י זצ"ל, ועוד, "שכל הזהיר בשמחה של תורה ביום זה, בטוח הוא שלא יפסוק התורה מזויעו" ע"כ, ובמועד לכל חי (סימן כה סמ"א) הביא מעשה שראו אצל גדול בישראל שהיה מרבה בשמחתה של תורה כהיום הזה, והעידו לפי שעה י' דורות היו מיוצא ירכי שלשלת ל"ה יודעים ומרביצי תורה, וידעו הכל דוכה לזה על רוב שמחתו ביום שמחת התורה, וברוב גדלותו ה" מכרכר בכל עז ומעורר לב בני אדם לאמר שמחו בד' וגילו צדיקים והרנינו כל ישרי לב כו' "ועד היום הנוהגים מנהג זה לכבוד התורה כל רואיהם יכירו כי הם זרע בך ד' ", ע"כ.

וכאשר ידע האדם שכל הצלחתו בזו השנה בכל הקנינים הרוחניים והגשמיים, ולזכות לתורה"ק והשגתה, ובנים ת"ח וצדיקים זרע בך ד', תלוי בהנהגתו ביום זה, כמה יתחוק האדם ויתאמץ שיום קדשו זה יתא כולו לד', להיות ממאן ידיתי עם מלכא, ולשמוח ולפזז "לפני ד", ולהיות ביום זה עצור עם המלך בעבודת השי"ת בשמחה ובטוב לב מרוב כל, וכמ"ש הרמב"ם בסוף הל' לולב "השמחה שישמח אדם בעשיית המצוה ובאהבת הקל שצוה בהן, עבודה גדולה היא, וכל המונע עצמו משמחה זו ראוי להפריע ממנו שנאמר אשר לא עבדת את ד' אלקיך בשמחה ובטוב לב מרוב כל, וכו', וכל המשפיל עצמו ומתקל גופו במקומות אלו הוא הגדול המכובד העובד מאהבה, וכן דוד מלך ישראל אמר ונקולתי עוד מזאת והייתי שפל בעיני, ואין הגדולה והכבוד אלא לשמוח לפני ה', והמלך דוד מפזז ומכרכר לפני ה', ע"כ.

והנה שמיני עצרת הוא חיתום וגמר הכפרה, כדאיתא בזה"ק פר' ויחי (דף רכא) "תליין ליה עד ההוא יומא תברא דעצרת דהוא המינא לחג, ואי עבד תשובה שלימתא לקמי מאריה אתקריעו [פתקי העונשים], ואי לא זכי, אינון פתקין נפקין מבי מלכא ואתמסרין בידי דסנטריא, ודינא מתבעי, ופתקין תו לבי מלכא", וכ"ה בפע"ה, ובסוף ושרוש העבודה (שער האתון ספ"ז), שעד אין רשות לשלוחין לקיים עוד דין שבתקנה, ורק בשמיני עצרת לפי הנהגת האדם ביום זה, ניתנת הרשות לשלוחין לצאת ולקיים הגזירה, וביד האדם לשנות כל הגזר דין ביום זה ע"י תשובה מאהבה, ולכן כתב ביסושה"ש שם "זיהר אדם מאד ביום זה של שמנע" לפשפש במעשיו היטב כי עיקר מסירת גזרי דין של האדם ביום זה, כמבואר בזה"ק "הנל שביים זה אם לא עשה תשובה גמורה ואמיתית נותנים רשות לשלוחים על מעלה שיעשו כפי הפתקין שקבלו מאתמול".

ובספר המנהיג (סוף הל' סוכה סימן נו) "ולפי שהיום יום שמחה שנתכפרו עוונותינו מהכל כאשר אמרנו, מתוך דבר שמחה אנו רוצים להשלים ולהתחיל [את התורה] להיות שכינה שורה עלינו כי אין השכינה שורה לא מתוך עצבות וכו' ובהמשך דבריו שם "ועושים שמחות גדולות כל הקהל בבתי החתנים, ולפי שהוא תכלית הכפרה ושמחת התורה ע"כ, והיינו שיום זה הוא תכלית הכפרה, דהוא גמר הכפרה של כל הימים הנוראים, והכל תלוי בתשובה מאהבה שבידה לשנות כל דינו ולהוכיח, ולזכות על ידה לכל המעלות העליונות וההשגות בתורה"ק.

עוד כתבו בספה"ק, ביסושה"ש שם, ובמועד לכל חי להגר"ח פלאג"י זצ"ל, ועוד, "שכל הזהיר בשמחה של תורה ביום זה, בטוח הוא שלא יפסוק התורה מזויעו" ע"כ, ובמועד לכל חי (סימן כה סמ"א) הביא מעשה שראו אצל גדול בישראל שהיה מרבה בשמחתה של תורה כהיום הזה, והעידו לפי שעה י' דורות היו מיוצא ירכי שלשלת ל"ה יודעים ומרביצי תורה, וידעו הכל דוכה לזה על רוב שמחתו ביום שמחת התורה, וברוב גדלותו ה" מכרכר בכל עז ומעורר לב בני אדם לאמר שמחו בד' וגילו צדיקים והרנינו כל ישרי לב כו' "ועד היום הנוהגים מנהג זה לכבוד התורה כל רואיהם יכירו כי הם זרע בך ד' ", ע"כ.

וכאשר ידע האדם שכל הצלחתו בזו השנה בכל הקנינים הרוחניים והגשמיים, ולזכות לתורה"ק והשגתה, ובנים ת"ח וצדיקים זרע בך ד', תלוי בהנהגתו ביום זה, כמה יתחוק האדם ויתאמץ שיום קדשו זה יתא כולו לד', להיות ממאן ידיתי עם מלכא, ולשמוח ולפזז "לפני ד", ולהיות ביום זה עצור עם המלך בעבודת השי"ת בשמחה ובטוב לב מרוב כל, וכמ"ש הרמב"ם בסוף הל' לולב "השמחה שישמח אדם בעשיית המצוה ובאהבת הקל שצוה בהן, עבודה גדולה היא, וכל המונע עצמו משמחה זו ראוי להפריע ממנו שנאמר אשר לא עבדת את ד' אלקיך בשמחה ובטוב לב מרוב כל, וכו', וכל המשפיל עצמו ומתקל גופו במקומות אלו הוא הגדול המכובד העובד מאהבה, וכן דוד מלך ישראל אמר ונקולתי עוד מזאת והייתי שפל בעיני, ואין הגדולה והכבוד אלא לשמוח לפני ה', והמלך דוד מפזז ומכרכר לפני ה', ע"כ.

רוממות התורה

יום שמחת תורה

הגאון הגדול רבי משה מרדכי קארפ שליט"א

משולחן
המערכת

גדול מעלת יום שמיני עצרת ושמחת תורה

איתא בסוכה (דף נהב), "א"ר אלעזר הני שבעים פרים [פרי החג] כנגד מי, כנגד שבעים אומות, פר יחידי [של שמיני עצרת] למה, כנגד אומה יחידה, משל למלך בשר ודם שאמר לעבדיו עשו לי סעודה גדולה, ליום אחרון אמר לאהבו עשה לי סעודה קטנה כדי שאהנה ממך". ובה"ק צו (דף לבא) כתוב על יום זה "דהא ליומא אחרא זמינן לאשתעשעא במלכא, לנטלא מניה ברכאן לכל שנתא, ובההוא הדוותא לא משתכחי במלכא אלא ישראל בלחודיה". וביום זה קבעו חז"ל לסיים בו את התורה הקדושה ולשמוח עמה, לקיים מה שנאמר "את ד' האמרת היום וגו' וד' האמירך היום להיות לו לעם סגולה וגו' ולתתך עולין על כל הגוים אשר עשה לתהלה ולשם ולתפארת" וגו', דאנו שמחים ביום זה בהש"ת ובתורתו, והוא שמח עמנו ומגדלנו ומרוממנו על כל הגוים.

והנה ציוו חז"ל על ריבוי שמחה יתירה ביו"ט אחרון של חג, כדאיתא בחולין (דף פאא) בד' פרקים בשנה המוכר בהמה וכי ומשחיתין את הטבח וכי "בעיני" האחרון של חג, וברש"י שם "היו מרביץ בשמחה מפני שרגל לעצמו הוא וחביו עליהן", ובתוס' (ע"ז דה"ה ערב) ג"כ כתב הטעם "לפי שהיה זמן [גירסת ה"ה יו"ט] בפ"ע וחלוק משלפני תקנו להרבות בסעודה בשביעי על פסח, וגם הקרבתו בשמיני היו בשביל ישראל, וכל החג היו מקריבין נגד העובדי כוכבים". ונראה דזהו גופא בכלל מאמר חז"ל "שמיני רגל בפני עצמו", דהיינו שהוא חלוק משלפני לפי שהוא רגל בפני עצמו בין עם ישראל להקב"ה, והוא גופא הטעם מדברין בשמחה יתירה דהוא רגל בפני עצמו המיוחד רק לישראל וקוב"ה, ולכן מזכירין בו בתפלה "שמיני חג העצרת הזה" דשם החג הוא ע"ש "העצרת" מה שאנו עצורים להקב"ה לשמוח רק עמו.

וכאשר באו חז"ל וקבעו ביום זה יום מיוחד לשמוח עם התורה הקדושה ולכבודה ביום סימונה של תורה, ולהראות דקוב"ה אוריינתא וישראל חד הוא [זוהר אחרי מות (דף עגא) "דתינן ג' דרגין אינון מתקשרין בדא קודשא בריך הוא אוריינתא וישראל], הרי שאין לך שמחה גדולה ומיוחדת לישראל על קוב"ה רק ע"י התורה שמסיימין אותה ובשמחת התורה.

ובא רמב"ם גדול קדושת יום זה המיוחד לישראל ולקוב"ה שעליו נאמר בזה"ק [הנ"ל בהמשך דבריו] "ומאן דיתבי עם מלכא ונטל ליה בלחודיה, כל מה דבעי שאיל ויהיב ליה" ע"כ. והיינו שהקב"ה ממלא כל משאלותיו, וכל אשר ירצה יקש וימלאוהו מן השמים, ובתנאי שיהא יתיב עם מלכא, ובאשר לא כל א' זוכה לישב על שלחן המלך, על כן קבעו לנו חז"ל יום "שמחת תורה" שכל א' יהיה ממש בבחינת "מפזז ומכרכר לפני ד'" ומקדין עם התורה עצמה ובוהו לב לפני ד' מלך א', וכידוע בהנהגתו של רבינו הגר"א זצ"ל במעשה רב (סימן רלג) "הוא ז"ל היה הולך לפני הספר תורה שמח מאד ברוב עוז וחדוה, וחכמת אדם תאיר פניו כלפיד אש בוערת, ומספק כל אף ומכרכר בכל עוז לפני הס"ת וכו', וכשהוחרז הספר תורה לארון הקודש שוב לא היה שמח כל כך רק כמו שאר יום טוב".

ועל רבינו האר"י ז"ל כתוב "וראיתי למורי ז"ל נוהר מאד בדבר זה להקיף אחר הס"ת, או לפניו או לאחריו, ולרקד ולשורר לפניו בכל יכלותו" [שער הכוונות ענין סוכות]. והעידו על

פעם אמר לי הגרי"פ זצ"ל בערך בזה"ל: איך האב אסאך גערעדט מיט אייער טאטן אין לערנען [הרבה דברתי עם אביכם בלימוד].

כשהגרי"מ פיינשטיין זצ"ל היה חתן, באחת ממתנותיו ששלח לכלה, היה אחד מספרי מרן רבנו החפץ חיים זיע"א. וכשהגיע הספר לידה, שאל אותה הרב: נו, וואס פאר א ספר האט ער געשיקט, [איזה ספר שלח]? ואמרה לו את שם הספר. נענה הרב ז"ל: אויז - פון חפץ חיים! וואס דער חפץ חיים האט געדרוקט - איז גוט, דעם שהחפץ חיים

משימותיו של אביו שליט"א כל הזכויות שמורות

הדפים - טוב].

כיבוד אב

אבא ז"ל [ה"ה הגה"צ רבי ועלוועל צ'ציק] קנה להסבא רבי אברהם חיים [צ'ציק] ז"ל בעשרים שנים האחרונות, את ארבעת המינים. ואבא ז"ל נתן לא מהוהדים יותר [לסבא] מפני כיבוד אב [כמדומה יש באחרונים מזה, אולי בשערי תשובה, ואכמל]. עד כדי כך, שאבא ז"ל סיפר לי ששנה אחת מצא לולב, 'אויזנס און אוועלענס' [מיוחד במינו]. - ורבי רפאל הלוי סאלאוויצ'יק יצא מכליו, ואבא ז"ל אמר לו שהוא נותן זאת - ל-א-ב-י-ו! - - בקיצור, בערב סוכות אמר רבי רפאל הלוי לאחד: איין אז נישט [דהיינו שלא יימצא לולב יותר טוב], וועט מען ארויף גיין, דעם ערשטן טאג סוכות, ביי רבי זאב צ'ציק'ס, טאטען אין שטיב, אין דארטן בענטשען לולב! [יעלו בביתו של אביו של רבי זאב צ'ציק ביי"ט א דסוכות, ושמה יברכו על הלולב].

לולב - בעמק הבכא

כבוד הגאון הגדול רבי נתנאל פרץ מאירון שליט"א סיפר לי שחמיו הגה"ר רבי רפאל הלוי זצ"ל [השנה ד' תשרי תשפ"ב מלאו 25 שנה מפטירתו] סיפר, שכשהיה מרן הגרי"ז זצ"ל בשנת ת"ש, לא תקפץ, בווארשא, דענו של מרן הגרי"ז היתה עסוקה בארבעת המינים... ונודע להם שאיזה גויה יש לה בגינתה, א ביום פון לולבים [אילן של לולבים]. בקיצור, מרן הגרי"ז החל להתמקח, ורצתה 300 דולר עבור ה'ביים' [העץ]! ומרן ז"ל לא היה ביכולתו לשלם כסום כזה, ושייחף עמו 2 מלצוזה, מרן ז"ל בעצמו נתן מאה דולר, וכי"כ הרה"ק האדמו"ר הרי"צ מלבוואוויטש זצ"ל ג"כ נתן מאה דולר, ובעל הבית של הדינה שבו שכן מרן ז"ל ג"כ נתן 100 דולר - 300! בקיצור, החלו לקצוץ את כל הלולבים מהעץ - - - והוגיה בכחה שמכערים את גינתה, כי היה העץ נטוע לפאר את הגן, אבל לא שתו לב לבכיה... וקצצו את כל העץ. ומרן בדק את הלולבים, ובחר לולב טוב להאדמו"ר הרי"צ מלובביץ' זצ"ל, ואמר להשליח של הרי"צ, שהנה לולב טוב עבור הרבי - - - אך השליח נטל הלולב, והושיע ש"ר של מרן, ומעניין על הלולב, ובשער הגרי"ז, אבא ז"ל תואם עם שיטתו וכו'... ע"כ סיפר לי הגאון הנ"ל שליט"א. [וכשכתבתי הסיפור לאדונו הממש"ר הלוי זצ"ל, הוספתי לשאול שלא מדעת לפו"ר ממש, אם הגויה שבכחה היתה נשואה, ומכרה מדעת בעלה... ואם כן, אין בבכיתיה מקח טעות, כי בעלה מכר העץ. ואם לא היתה נשואה, אלא האילן היה שייך לה, האם יש חשש ב"לכס" כשצעקה לאמר, שלא כיוונה על לקצוץ כל האילן, וי"ל].

ומעניין לענין שמעתי מרבנו מאיר הלוי (בן מרן הגרי"ז) זצ"ל, כשדיבר מהתקופה ההיא, פתח ואמר: הסכנה של אבא ז"ל [מרן הגרי"ז], היתה פחותה מאשר של ה"אמרי אמת", כי לדייטש ימ"ש היתה רשימה מאדמור"ים ורבנים כדי ללוכדם השם ירחם, משא"כ אבא ז"ל (הגרי"ז) לא היה נשומעם, וכן האדמו"ר הרי"צ מלובביץ' כן לא היה נשומעם. והאבא ז"ל עם האדמו"ר הרי"צ נתנו כיצד להיחלץ מווארשא. ובתכניתה היה שמחצית הכסף ישלם האבא ז"ל, ומחציתו הרי"צ ז"ל. ומצוק העתים גם נתבטלה תכניתם, וכל אחד ניצל בהשגחה שנשלחה ממרומים לחילוץם, עתה"ד.

מראה יחזקאל

אחי הבכור שליט"א ביקש ממני לברר אצל רבי מאיר כדלהלן, שהוא זוכר שרבי מאיר סיפר לאבא זצ"ל, שהוא ראה [הכוונה, שרמ"ה אסא] רבי הקדוש והטהור "עץ חיים", שני כרכים, להארי"ק קדוש ז"ל, ועל השער בלאט" היה חתום שמו של רבינו הגרי"ז רבנו הגדול ביהודה זצ"ל! וכתוב ע"ז: והש"ת יעזרינו להבין דבריו הקדושים... ואם הראה זאת למרן הגרי"ז וכו'. בכל אופן הודמן לי לשאול לרבי מאיר, ואמר לי: כן, אני זוכר שהיה זה ספר "עץ חיים" - לא בדפוס, אלא בכתב, הוא שב והדגיש, אלא בכת"ש הנובי", אלא בכת"ש, לאפוקי דמוס, ועל השער בלאט" היה חתום שמו של הנובי", והיה שמו הקדוש "יחזקאל", כל כך געדרטיט, פוס ד' אנציע חריפות פון נובי", שהיה קשה לפענח זאת, אולם הוא לא זוכר שהראה זאת לאביו מרן הגרי"ז זצ"ל, אך הוא זוכר שהוא העתיק לעצמו מה כתוב שמה, והוא זוכר שהיה כתוב על כרך אחד: "ההש"ת יעזרינו להבין דבריו הקדושים"... ועל כרך השני: "ברוך רחמנא דיהיב לן אורייתא הדין"...

ניב מנחם

סיפור מדודנו הגאון הצדיק רבי מנחם מנדל צ'ציק זצ"ל, בעל מחבר ספר "ניב מנחם" ב' חלקים, הוא: באחת הפעמים שם את פעמיו לעתותי ערב לעבר בית מרן הרב מנחם ז"ל. והנה התגלה לרבי מנדל מחזה נורא... הוא רואה את מרן ז"ע בפתח ביתו, ופניו הטהורים פני להבים, כעומד דרוך עלי קרב, ויפג לב רבי מנדל מרוב פחד מה קרה וכו'. והנה, הבחין מרן ז"ל, שרבי מנדל מתקרב לעבר ביתו, וישמע קול מרן הגרי"ז מהדהד בגילה ורעד: "האט גייט אדריטער"... ותפעם לב רבי מנדל מה כוונת מרן ז"ל - "האט גייט אדריטער"... והואש פעמיו בוריות של מצווה, כדי לברר מה כוונת מרן ז"ל בזה. וכשעלה את המדרגות, עוד לפני שהחל לדבר, נשמעה בקול אוני רבי מנדל, מפיו הטהור של הגרי"ז: ר' מנדל, איין האבא אפגעווענדט מיט מיין [רבי] בערלען, אז ער איז דער דריטער, פון דריי, צום מטיב חלום זיין, צוויי זענען שוין דא, און דא ווערט שפעט, און ער איז נטול מה כוונת מרן ז"ל, זייט איזה דעם דריטער, צום מטיב חלום זיין. [ואמר רבי מנדל: מיר האט שוין דער רב מטיב חלום געווען, ווייל פשוט מיין הארץ איז מיר איינגעפאלן, אז איך האב דאס געהערט, האב איך זיך פשוט בארוהיגט]. וכמובן, שרבי מנדל הסכים מיד, והרגיש שהולך לזכות בזכה גדולה... אך ביני לבניי בא כבוד מרן הגרי"ד זצ"ל, והוא היה השלישי - ע"כ סיפר לי רבי מנדל צ'ציק זצ"ל. [תרגום 'תוכן': אייכלעט עם בני הגרי"ד ז"ל, שהוא יהיה השלישי להטבת חלום, ומתקרבת השקיעה, ועדיין לא בא, אולי תהיו אתם השלישי].

חרדת הקודש

בהרבה הזדמנויות אמר אבא ז"ל, בשם קודש הקדשים רבנו ברוך בער ליבוביץ זיע"א: איך האב אמאל געהערט "א פרומיקנע" דרשה, פון "א פרומיקנע" מגיד, און [אין?!] וואס איך ארבעט צו ארויס שלאגן פון קאפ, דעם "פרומיקנע" דרשה... [שמעתי פעם דרשה 'חרדית' (ממתחזה...), ממגיד 'חרדי', ושנים: שאני לוחם להשיח מראשי דרשת ה'מגיד']

הטרת הקודש

שמעתי, שפעם פנה מרן הגרי"ז זצ"ל, להגה"צ רבי צבי הנהג"צ רבי ישראל אהרן הכהן קופשיץ זצ"ל: באיך הלא למד, אצל הסבא ה'בית הלוי', שהיה מרן ז"ל. באיך מה לומר שמיהא דאבין מה שסיפר מהב"ה?! - נענה הר"צ הכהן ואמר שיש בזכרוננו שלשה דברים שאביו ז"ל סיפר מהב"ה [שניים] מהם, צריך לשאול מהיודיעים, והשלישי, שפעם אחת נכנס הב"ה"ל בשיבה [בביהמ"ד], כשכובעו וחליפתו מלאים אבק ועפר, ונבהלו התלמידים, ומה ארע לו לרבה... והרבינו עוז בנשמש, ושאלוהו מדוע העלה אבק ועפר על 'מלבושתו' ענוהו ויראת חיות... נענה הב"ה"ל ערבותי ברחוב, ועברה לוי של פגר אחד [גוי - ערל - אחד], והלא יש שמה כל כך הרבה קליפות המזיקים, מיד ברחתי למעקצאן אחד [מחוסן אחד], והחיליתי לומר שם פסוקים של שמירה, עד יעבור זעם - עד שהפגר יעבור לגמרי את הרחוב וכו', - - - או אז יצאתי מהמעקצאן, ובאתי ללישבה... וזה אפוא סיבת הולך והעפר שאתם רואים, עד נדב בעת שאתי במעקצאן. מרן הגרי"ז התרגש לשמע

סיפר לי הגה"צ רבי רפאל הלוי שליט"א בן מרן הגרי"ד סאלאוויצ'יק זצ"ל, כדלהלן, שכבוד מרן הגאון רבי ראובן גרוזובסקי זצ"ל, כשבא בפעם הראשונה אצל מרן רשכבה"ג רבנו חיים הלוי זצ"ל כאשר כיהן כרבה של בריסק, מיד כשראה רבנו חיים הלוי את כבוד מרן הגאון רבי ראובן, לא האריך איתו בשום דיבור, אפילו לא 'שלום עליכם' וכו', אלא מיד הכניסו בחדרו, והורה לו לשבת... ורבנו חיים קרא לאשה אחת מהחדר הסמוך, כשנתן לה הסידור בידה, ואמר לה בכל הלב המלא רחמים של רבנו חיים: נו, אמרי את הנוסח של ההטבת חלום! ורבנו חיים, וזה שכבר היה בחדרו, ומרן רבי ראובן, השיבו לו, כאמור בסיפור, עד תומו. ורבנו חיים בירך את האשה, והרגיע את רוחה, שאין לה לחשוש מהחלום, כי הכל על מקומו בא בשלום.

רבנו חיים הרגיש על מרן רבי ראובן זצ"ל שהוא מלא פליאה - - ולאזינער ראש ישיבה, בריסקער רב, אפילו עדיין לא הספיק להתייחס אל כאמור כזה, וכולו מסור להיטיב חלום של אשה אחת...! וכאשר הלכה לדרכה, נתן לו רבנו חיים לרבי ראובן 'שלום עליכם' במאור פנים מיוחד, והתעניין בשלומה וכו'. ואח"כ אמר רבנו חיים לרבי ראובן (אני כותב בתרגום): תשמעו היטב מה שאני אומר לכם, כשהייתי ר"מ בוואלין, היתה העבודת השם שלי ליישב רבנים מוקשה, ועכשיו כרבה של בריסק, העבודת השם שלי היא ליישב אשה קשת רוח, [ל"ישב אשה יהודית - מוקשית" - פאר ענטפערן - א שווערע אידיע...]. ע"כ דבריו הקדושים והנוראים של רבנו חיים הלוי זצ"ל, ובשעתו סיפתי הסיפור לפאמע"ץ מרן הגאון רבי חיים קרייזוויטש זצ"ל בביתו של דודי הרה"צ עמוד החסד רבי מיכל גוטפרב זצ"ל, ורבי חיים קרייזוויטש זצ"ל כל כך התרגש מהסיפור, ושאל אותי: ממי שמעתי הסיפור הקדוש והנפלא הזה... ואהא השבתי לו שמעתי מרבי רפאל הלוי הנ"ל. ואמר לי "זייער גוט" [טוב מאוד], [טוב מאוד]... שיספר לי זאת שנית, עם כל הדיקו הבריסקא... כי זה סיפור קדוש ונפלא עבורי, עתה"ד.

רבי נחום - כל הש"ס מסתובב במוחו

א"ה: מכתב מכת"ק ממ"ש של המשמ"ר הלוי זצ"ל הנמצא ב'רשימות', והרי לשונו: מרגלא בפומיה דאדמו"ר ה"חזון יחזקאל" זיע"א: הנה לחדש - לא קשה לי, בסייעתא דשמיא. עיקר הקושי הוא, לבדוק כל חידוש וחידוש, אם אין על זה סתירה מכל הש"ס כולו. ולפעמים זה יכול להימשך ארבעה שבועות, עד שהחידוש נבדק מכל הש"ס. אמנם אם ביתיים נכנס רבי נחום פרצוביץ [א...]. וא... והניג מראה לו את החידוש שכתבת, והוא מסכים עליו, אז זה יותר קל, כי כל הש"ס מסתובב במוחו. עכ"ל אדונו הממש"ר הלוי זצ"ל.

כבוד התורה

הגאון החסיד רבי סנדר פריינד זצ"ל אמר לי פעם, שמרן הגרי"ז זצ"ל נהג לעצמו סלסול בקדוש, שבעת שסעד והושיט לו יד לשלום, או ברכת מל טוב, לא הושיט מרן ז"ל חזרה את ידו הקדושה למושיט את ידו, כי באמצע הסעודה לא רצה לגעת בידם של אחרים... אך מרן ז"ל ענה בפיו, 'ברוכים תהיו' 'עליכם שלום', כמתבקש לפי הענין. והמשקיף הגה"ח רבי סנדר ז"ל, לספר, שהגאון הגדול משופרא דחסידיא דקרתא דשופרא רבי דוד שפירא זצ"ל סיפר לו בעצמו, והוא: שפעם אחת נכנסתי עם בני שהיה בחור אצל מרן הגרי"ז זצ"ל אודות איזה ענין, והושיטתי ידי לשלום לקמי דמרן הגרי"ז זצ"ל, ומרן ז"ל הושיט לי ידו הקדושה לשלום, ואחר כך הושיט בני הבחור למרן ז"ל את ידו לשלום, ומרן נענע לו לשלום בראשו, אבל לא הושיט לו ידו הק' חזרה.

זיו - הענוה

המשקיף רבי דוד שפירא ז"ל לספר, שעמדתו משתומם, איך שמרן ז"ל מסביר כזוה ענוה טהורה - להפסיק את דעתו, ושחלילה לא תחלש דעתו - של בני, ופתח ואמר: אנו נוהגים, שבאמצע הסעודה איננו מושיטים יד לאחרים, רק אני משיב להם בעל פה, ולכן לא החזרתי לך שלום בידי, [רק בע"פ וכנ"ל]...

מה שאין כן לאבין, כאשר הוא הושיט לי את ידו, שיניתי מהרגל, והחזרתי לו שלום בידי --- מפני 'כבוד התורה'! ע"כ סיפר הגה"ח רבי סנדר פריינד זצ"ל בשם הגה"ח רבי דוד שפירא זצ"ל.

שיקול הדעת של 'תלמיד חכם'

שמעתי שפאר מע"כ העורך הנכבד של 'דוממות' הרב הגאון רבי יוסף בריקמן שליט"א, למד ארבע שנים חברותא בשיבת מיר, עם ראש הישיבה מרן הגאון רבי נתן צבי פינקל זצ"ל, באחת הפעמים היה לו שאלה, ואחר לימודם הציע השאלה בפני ראש הישיבה הגרנצי"ץ זצ"ל, ושטח לפניו את כל ונוכחות, וראש הישיבה ז"ל הקשיב והיפך בראשו כל חלקי הבונה והסותר, והשיב לו, זוהי שאלה של 'שיקול הדעת', וצריך רב שיקול הדעת של 'תלמיד חכם', ואני מיעצך שתפנה עם שאלתך לה'תלמיד חכם' הגאון החסיד רבי יוסף צייננורט (שליט"א) זצ"ל, ועשית כחכמת תורתו. [א"ה: עיין לשון רש"י חגיגה דף י"ד ע"א ב"ה ראו לישב בישיבה - וליטול ממנו עצה, בכל דבר חכמה, ע"ש].

כוכב הנוגה - בגבול מזרח

ביי"ט קמא דהג הסוכות - - - ומרן ז"ל עמד בביתו נאה קדוש, כמלאך הניצב על ראש דרך, בקיום מצוות הש"ת, של נטילת הארבעה מינים... וקבלה מכוסה תכלת וארגמן עמדו קומץ מיקרי ירושלים בגל ורעד, ליטול המינים המהודים של הרב ז"ל. ומרן ז"ל מנקה אותם מתנה ע"מ להחזיר, וקול התורה שובר ארזים: "וועט איהר מיר דאס שיינקען אויף צוריק, שיינק איך דאס אייך, און א נט, שיינק איך דאס אייך נישט" - - - ויקרי ירושלים מחזירים על השלחן הטהור, את המינים, ומרן ז"ל אומר: תזכה לי חציר! - מנחם עין ראתה את המראה - "כרואה זריחת השמש על הארץ" [ושמעתי מפאממ"כ הגה"צ רבי דוד אטיק שליט"א, שפעם אחת הסתא אוזן, ושמע את הרב ז"ל אחרי אומרו "תזכה לי חצר", אומר לעצמו בלחש: א קנאפער חצר המשתמרת ---

מי כעמך ישראל

אבא ז"ל אמר פעם בשם מרן הגרי"ז זצ"ל, שסיפר פעם שבסוכות שנת ת"ש כשהיה בווארשא, כשהתאפשר לבאת החוצה בהפוגת הפצצות, לא תקפץ, מיד - למרות הפחד והבהלה ל"ע, באו יהודי ווארשא ליטול המינים למצויה למרן ז"ל... והשתרך כזה תור ארוך כדי לברך על ארבעת המינים, כמבית מרן ז"ל עד זחורן משה... וסיים מרן הגרי"ז ז"ל בהתרגשות גדולה, "האט מען דאן געזען, וואס איין זינען" - - - [בתגלה יפציותם של היהודים]

הוא עומד בין הדסים

אבא ז"ל סיפר, שפעם אחת החליט לחפש איזה הדס מיוחד במינו עבור מרן הגרי"ז, הוא חיפש ומצא הדס שראוי להביאו אל המלך. ונכנס לבית מרן הרב ז"ל, ואמר לו (בערך) שרצה לעזור לו לחפש... בקצרה, הרב לקח את ההדס מידי אבא ז"ל, והעיף מבט עליו על שתי קצותיו, ושאל לאבא ז"ל: "וויפל קאסט דאס" [כמה זה עולה]? נקב אבא ז"ל במחיר, אמר לו הרב: "אזוי טייער" [כ"כ יקר]! אולם הרב סיים מיד: אבער איך נעם דאס ביי איך, [אבל אני לוקח את זה אצלכם]. והוסיף אבא ז"ל, שעשה לו סימנים כפול שמונה... לדעת מה יעשה הרב עם הדס זה... וביו"ט הושיט דסוכות כשבא לבית מרן הרב, העיף מבט דף על לולבי "בית הלוי", והוא שאת ההדס הזה העיד הרב ז"ל למרן הגה"ק רבי מיכל פיינשטיין זצ"ל.

עוד זאת, אבא ז"ל סיפר פעם, שהגרי"מ פיינשטיין זצוק"ל אמר בבית מרן הגרי"ז בכוה גישמאקייט לאחד (יתכן שזה אבא וכו'), כשידיברו אודות הספה"ק שו"ת "דברי חיים", נענה הגרי"מ: מיט אזא זיסקייט: "דברי חיים" - איז נישט נאר א ספר שו"ת, ס'איז א שיטה אין לערנען...

מעשה רב

נודע בשערים המצויינים בהלכה מש"כ ב"מעשה רב" (אורח:): 'ברכת סוכה, מברך בכל פעם שנכנס, אפילו מאה פעמים ביום' עכ"ל. וב"פסקי הגר"א" (סימן תרלט ס"ח) כתב: 'מברכין על הסוכה, בכל פעם שנכנס לישב בה, אע"פ שלא אכל, ביאורו ס"ק כ"ט' עכ"ל. ומשולש בקודש ב"ח"י אדם" (כלל קמז ס"ג) וזל"ק: 'מדינא דגמרא, לדעת פוסקים ראשונים, שכדיך ברכה, בסוכה, ויאצו לעשות צרכיו, וכיצא בו, לאל חזור וליקח, בענין שהיה: יצאה גמורה, ואם כן הרי הסיח דעתו מן המצוה, וכשיחזור אח"כ, צריך לברך שנית, ואפילו מאה פעמים ביום, ואימת שנכנס, אע"פ שאינו אוכל שם מברך, שהרי גם הישיבה והעמידה שם הוא מצוה, דהוי כעין תדורו, וכן נהג הגר"א! ודוקא שיצא יציאה גמורה, אבל אם יצא להביא דבר לסוכה, אין צריך לברך, שהרי לא הסיח דעתו, עיין ב'הלכות יציאת'; כלל י"ב ב'נשמת אדם' סימן א', שכתבתי שם לשון רבנו מנוח בזה, עכ"ל"ק דה"ח"י אדם. [ו]ש"ב בשמעת אדם" בסופו מ"רבנו מנוח", וכיום ה"רבנו מנוח" מצוי בדפוס בר"מ מהדורת "פרנקל" ע"ש].

והסתפקו הלומדים, אם לדעת הגר"א מברכין 'שנכנס' לסוכה, אך טרם ש'התיישב' בסוכה. או שלהגר"א ז"ל מברכין מ'חוץ' לסוכה, עוד טרם שנכנס לסוכה מברך, ואח"כ 'כנס' לסוכה, ובזה
הוי עובר לעשייתו ממש.

וכשהייתי בחוה"מ סוכות בבית הגאון הצדיק ה"ציץ אליעזר" זצ"ל, אמר לי: הנכם רואים כאן בסוכה, בסוכה הזאת שבעת אנו יושבים בה, כאן בפתח הסוכה - החווה בידו הקדושה ה"ציץ אליעזר" - ביד שזנתה לכתוב כל כך הרבה הרבה חדושי תורה, ביד זה החווה ה... כאן בפתח הסוכה, טרם שנכנס לסוכה, נעמד מן הגאון ה"חזון יחזקאל" זצ"ל, וביקר ברגש ובהטעמה ברכת 'לישב בסוכה', ואחר כך - נכנס לסוכה!

והמשיך ה"ציץ אליעזר", שה"חזון יחזקאל" אמר לו, שהוא נוהג כהגרא"ז ול שםברך כל אימת שנסכנן לסוכה [באופן שמחתחזון] ש"צ של ע"כ לחזור - כמבואר בחי"י אדם[הגל], ולכן אני מברך כאן "סוכה לפתח" - טריס הכנסני לסוכה, כדי שתהא הברכה עובר לעשייתך!

ע"כ שמענו מה"ציץ אליעזר" בשם מרן ה"חזון יחזקאל". והוא הוסיף אז שמספר פעמים הוא זכה לביקורו של ה"חזון יחזקאל" בסוכתו, עקב קירבה משפחתית, וכל פעם שביקרו, חזר ונשנה מעמד נגבד זה, הוא נעמד לפני הפתח, ובירך מילה במילה, ואח"כ נכנס לסוכה! ע"כ מה"ציץ אליעזר" זצ"ל.

ג.ב. לפיכך פשטות לשונות השו"ע והפוסקים סימן תרמ"ג סעיף ב' מוה"ה, שכשנכנסים לסוכה, מברכין 'מיד' לישב בסוכה [כדי שתהיה עובר לעשייתן], ולפיכך חידוש יש כאן בהנהגת מרן 'היחזון יחזקאל' ז"ל (שביקר מחוץ לסוכה; וכן...), ולפיכך בלי סכות [ש"א"א לברך על הכוס], קודם שיברך על קידוש היום, שהרי מתחילה נתקדש היום, ואח"כ נתחייב לישב בסוכה - לטובה, והאי טעמא לדבוש, הוא רק לענין לכתחילה, אבל לא לעיקובא - מיב ושעת"צ ס"ק א' שם], ושבת חטומ"ס - נראה גם כן שיברך 'לישב' על הכוס - בפנים, ולא הקדים ה'לישב' [שלא על הכוס - בחוץ], ע"כ ע"פ חזק"מ סוכות - בורר לך, שכן סיפר ה'רצ"ץ אליעזר... שוטטו רבים בדעת ה'חזון' ותרווח שמעתא דא! או כלל לך לדרך זו, החזון"י יענה ויאמר: היא הנותנת, שבריש סימן תרמ"ג שמדובר שם על קידוש', כן הלשון שעושים ה'לישב' בפנים בסוכה, מיד, כי יש כאן 'כוס', ו'כוס', מברכין ה'לישב' על ה'כוס' - משאי"ל בחוה"מ שאין 'כוס', כי אז מברכין ה'לישב' מחוץ לסוכה, כדי שתתקיים העובר לעשייתן במלואו.

אך ילע"ק, תינח לילה הראשונה שה'לישב' שייך לכוס של קידוש, אבל בשבת חוה"מ, מה שייך בשבת חוה"מ, ה'לישב' לקידוש, מדוע שאז לא יברכו ה'לישב' חוץ לסוכה, כדי שיהא עובר לעשייתו, כמו בחוה"מ גרידא.

ואיך באמת נהג החזו"י ב'הבדלה', כאשר נכנס מביהכ"ס להבדלה, לכאורה בירך [כמנהגו] 'לישב מחוץ לסוכה, ולא המתיך להסמך הלישב' על כוס ההבדלה. כי מה ענין הלישב? לכוס ההבדלה, ולאכאורה הבדלה, וקידוש דשבת חוה"מ, וגם קידוש היום דיום א' דסוכות, שווין המה, שבהן אפשר לברך מחוץ לסוכה, ולא בקידוש ליל א' דסוכות דהתם בהתקדש החג, הלישב? שייך לשלשל על 'כוס הקידוש' ודו"ק וי"ל.

קדושת הסוכה

כ"באר היטב" (סימן תרלט קכ"ב) כתב: 'ואל דבר בסוכה דברים בטלים, ואל יראה שום כעס בסוכה, עשליה' עכ"ל. וב"חידושי אדרם, וכל שם קמח וסוסא' 'לפי שקדושת סוכה גדולה מאוד! ראי' שלא לדבר בה, כי אם קדושת התורה, וכן שיש מלדבר עם שלוש הער, ורכילות, וזוהר ונאור דברים האסורים' עכ"ל. וב"ב"מ (סימן תרלט קכ"ב): 'ולפי שקדושת הסוכה גדולה מאוד, ראי' למעט בה דבריו חול (עיין שעה"צ אות ד'), ולדבר בה, כיא קדושת התורה, וכ"ש שהיה זהיר מלדבר גם לשה"ו ורכילות, ושאר דיבורים האסורים' עכ"ל.

באחת הפעמים שזכיתי להיות בחוה"מ סוכות אצל הגאון הצדיק ה"צץ אליעזר" זצ"ל, סיפר לן סיפור נורא, והוא: בעצירותי הלכתי פעם בחוה"מ סוכות לבקר את אחד מגדולי התורה, ותוך כדי דיבור אמרתי לו להאגן ההוא, שראיתי (עיין להלן בס"ד) את גודל הפגם שנעשה כאשר מכניסים היבלד - יוג - בסוכה... מיד שאמרתי לו, החווירני פני הגדול הנ"ל, ונתקת לשונו מפיו, ושאלתי ביראת הכבוד: מה קרה? אהא השיבני הגדול הנ"ל, חבל חבל שלא ידעתי מזה, אמש ביקרני אחד משרי המלוכה (היה זה עוד בזמן האנגלים), והכנסתני לסוכה, או ווי - הדועק, אילו ידעתי זאת מפני זה, לא הייתי נכשל בזה, והייתי מכניסו בבית - סיים הגדול הנ"ל, עד כאן סיפור לן ה"צץ אליעזר" ברגש רב!

והנה הספר שאיליו התכוון ה"ציץ אליעזר" אינו תח"ל לעתידת ממנו, אך בספר הנפלא "ספר הסוכה" להגה"צ רבי אליהו ויוספיש שליט"א מעתיקו, אשר על כן הנני מעתיק הלשון מספר הסוכה' (חלק אוצר האגדה שער ו' "האושפיזין" דף תקו מדפי הספר), שהעתיק ממספר הקדוש "בית דוד" - הוא ספר על שו"ע, מלפני שלש מאות שנה, [כך אמר לו ה"ציץ אליעזר" זי"ע], והרי לשוננו הקדוש:

לשבת באימה וביראה

ב'שביל שבעה אושפיזין, צריך לישב, באימה וביראה, בבושה וענוה! ולא יכנס לתוכה גוי, דאז בורחת הקדושה! והשבעה צדיקין מקללין אותו, (בית דוד סימן תמ"ד), עכ"ל 'ספר הסוכה'.

גב. אחרי כותבי הניל, נזכרתי, שאולי הזכיר או ה"ציץ אליעזר" זצ"ל מהיכף החיים" (סימן תרלס אות ו') ואקדים בקצרה: יש ספר קדוש ונפלא "שפתי כהן" על התורה, [ש]"על התורה" (וזכרנוי) שאבא ז"ל אמר, לך אזהרה לה מהשי"ע לה, האל הוא היה מתלמידיו גורי הארץ" הקדוש ויזע, והרב פעמים היה אומר לך בסודות השבת, פשטים ונפלאים ונשגבים מהספרים הניל". והוא - הש"ך עה"ת בפרשת אמור, מזהיר שלא להכניס גוי בסוכה, וממנו ז"ל העתיקו ה"בית דוד" הניל, והירושון היי"ף החיים". ראו כלל יריש, שאל לדבר בתוך הסוכה, בימין את הסוכות, אלא בדברי קדושה, ולא דברים של הבלי הבליים, לך מצות סוכה היא קדושה גדולה, כידוע לכל חכמי לב, והעד על זה, שאפי' על עצי הסוכה חל הקדושה, ואסורים לך שמונה, קשילי' מסכת סוכה,

וְעֵינַי בְּ"שָׁ"ךְ עַה"ת פֶּרֶשֶׁת אֲמֹר שִׁכְתָּ וּלֹא הִז' צִדִּיקִים רְמוּזִים, שֶׁהֵם בָּאִים וְיוֹשְׁבִים בְּסוֹכָה, עַל כֵּן צִרְיָר לִשְׁבֹּת בָּהּ, בְּאִמָּה וּבִירְאָה, בְּבוֹשָׁה וְעוֹנוֹה, וְלֹא יִמְשָׁךְ אַחֵר אֲכִילָה וְשִׁתְיָה, שְׁלֹא יֵבֵא לִידֵי נִבְלָה, וְלֹא יִכְנִס לְתוֹכָהּ עֲכָ"ם, שֶׁהוּסוּכָה צֶלֶה דִּמְהֻמָּנוּת, וְעֲכָ"ם לִית לִיה מִהֻמָּנוּת, וְזֹאת בּוֹרַחַת הַקְּדוּשָׁה וְכֹחַ הַצִּדִּיקִים מְקַלְלִים נִמְרָצוֹת וְכו', עֵינָיו שֵׁם, וְהַב"ד (וְהָיָא דְּבִרּוּי) - בִּיד סִי תַמְדִּי, עֲכָ"ל דִּהֲפִי הֵיזִיקִים זִמְעָ"ל

והיית אך שמח

וע"ע מנפלאות העניינים בספר הקדוש "פלא יועץ" ערך סוכה, ע"ש בתו"ד הקדושים: 'כתבו גורי הארץ' ז"ל, שמי שהוא שמח וטוב לב, ולא יצטער כלל בחג הקדוש הזה, מובטח לו, שתעלה ללו שנה טובה, ויהיה לעולם שמח; עכלה"ט.

סוכה של 'תלמיד חכם'...

אבא ז"ל היה פעם בבירוק חת מצל הנאון תכנא דיהודאי רבי אייזיק שר צז"ל, הוה בדיחא דמעתיא דרבי אייזיק טובא, נענה לאבא ז"ל מרוב חביבותיה דהוי ליה גביה, מיין סוכה איז א דמערטע שוכה, אי"ר האב אבא ז"ל מרעאטעציע סוכה' [סוכת] - סוכת עם הארץ, איז א צור - סוכת הארץ, והשמיך רבי אייזיק צז"ל: סוכתה היא סוכה פשוטה, ללא 'לבוד', ללא ג'וד אסיק', ללא ג'וד אחית', ללא 'דופן עקומה', ללא 'עושה צורת הפתח', (אולי הזכיר עוד), סוכה פשוטה וולחקה, סייג רבי אייזיק ז"ל, בחיובו המלא טעם ודעת...

והנה מה דנקט רבי אייזיק ז"ל 'גוד אחית', הוא אחת משתיים: או לאו דוקא? נקטו, כי להלכה בסיומ
 'אחית' ל"ס ס"ס מ'ל פסק מרן ז"ל 'היו' הדפנות בנותיהם מה הארץ ג"ט פסולה', דהיינו דפסקי תנאים
 כמבשרה (ס"ט, ט"ז), ולא אמר: 'גוד אחית' כו', או שרבי אייזיק התכוון להעלות דפוסקים: כרבי
 יוסי' במתני' שם דמכשרין בסוכה 'גוד אחית', [עיי' ר"ח שם, ור"ץ גיאות והעיסור בשם רב עמרם,
 ורובא"ה סוכה ס"ח תרכ"ד, ור"ן סוכה שם בשם יש' משפס, ועיי' מאירי שבת ק"א א', בשם יש'
 שהלכה כרבי יוסי שהקלו בסוכה, והוא לאו בשם אלע שהעלה]. אליבייהו נקט רבי אייזיק,
 שגם הוה, סוכתו - אין ה' 'גוד אחית', כמובן לפלפולא בדסומי קלא.

עוד זאת בענין 'דופן עקומה', בספר "הוד צב" (סימן מא) העיר בזה: "ל: שבת ט' א', ד"ה באיסקופת
עבית, ה'הלל"מ גוד ולבוד דופן עקומה במקום ד', צע אם כונת רש"י, דאין אומרים 'דופן
עקומה', אלא בדופן ד' - ואם כן, בדופן השלישי, שהוא רק טפח, מדין התורה [א"ה: ע"י מענין
לענין במשמ"ה ה'הו סוכה סימן י", במכתב למרן הגרמ"ד זצ"ל] בלא צורת פתח כלל, לא שייך ב'
דין דופן עקומה, ה'הו הדופן רק טפח, עכ"ל.

ג.ב. ובעיקר המכתב למרן הגרמ"י במשמ"ר הלוי הנ"ל, יעויין בספר 'אמרי מרן ר"מ הלוי' (ימים נוראים סוכות דף פד מדפי הספר בד"ה 'בדן שלישית אפילו טפח') שהגרמ"מ הלוי זצ"ל הוא שהראה למרן הגרמ"י ז"ל בשעתו את התוס', ואילו ראה זאת המשמח"ל, היה לו יום זה ליו"ט של 'שמחת התורה' כדרכו בקודש, ובפרט על כל ידיעת בית הרב!

מקורו טהור

תחת אחד השיחים, הראיתי לרבנו מאיר הלוי (בן מרן הגר"י) זצ"ל, מודפס ד"ת על פורים מהר"ק במרן רבנו יואל מסטמאר זצ"ל, שכותב תי"ד הקדושים (בערך מהזורקן), תכתב ויצא לדרך אחרון דברי הגר"א זי"ע שכותב, דהרי ב"ז הכפורים, יש מצווה להתענות כל היום, וכעת מתקיימת ההסעודה ליום הכפורים, הלא בכל יו"ט יש חובת סעודה? ואהא משיב הגר"א זי"ע, שה'סעודה של פורים' היא ההשלמה, של סעודת 'יום הכפורים', וזהו סוד פורים' פורים'; שה'סעודה של פורים', היא עולה להשלמה לסעודת יום הכפורים, עכ"ד מהר"ק מסטמאר זצ"ל. ואמר לי רבנו מאיר הלוי זצ"ל: אמר, כן כותב הגר"א, ושכתייה בביתו אראה כל בפנים את דבריו הקדושים של אדונו הגר"א זי"ע. כן זהו: כאשר הייתי בביתו, ראה לי בפנים את דברי הגר"א, כשהוא קורא את גרסא ובהטעמה מכל במילה, כדרכו בקדוש, [לאדוני ששחיט שם הספר, מהיכן היה קורא, וכמודמו שהלשון שהקריא היה: שה'ציוי לכם' של יו"כ, מתקיימת בסעודת פורים].

וסיים רבי מאיר הלוי, כאן כתוב בדיוק כפי שהו איתני מהסאטנאר רב, ואח"כ הוסיף ואמר - די וועלטל זאגט איבער עפעס דעם גאון - העולם אומרים בשם הגר"א, שמכל המצוות של חג הסוכות, מצוות השמחה היא הקשה ביותר, ומדוע? לולב - אם נטלת אצ"ת המצווה בליל א', סוכות, באכלת הפת בסוכה - קיימת את המצווה ביתר מי מהח. כאשר אתה אוכל וישן, הן מקיים מצוות סוכה, אבל אין המצוות הללו 24 שעה ביממה צרוף! משא"כ 'שמחה' - אומרים בשם הגר"א ז"ע, מצווה זו היא הקשה שבכולן בקימיה, כי הן צריך להיות בחג הסוכות, כל השמנה ימים, צרוף בלילה ויום, בשמחה"ל. רגע אחד שאתה לא בשמחה, בטלת מצוות השמחה, נו, מצווה צרופה של 1922 שעות [ובחול"ל 216], לא הוסיף הדעת מקימיה, זוהי מצווה הקשה שבחג הסוכות... וסיים רבי מאיר הלוי, כך אומרים העולם בשם אדונו קדושו הגר"א ז"ע, והמש"ך: בספרי הגר"א בבקשתיה ולא מצאתיה, אתה יודע היכן מצאתיה ראתיה, בספר של אחד מגדולי האדמו"רים ז"ע, הוא מבאי זאת בספרו בשם הגר"א ז"ע, והוא לא את דברי הספר בפנים, ואמר לי: הן רואה, האן בספר, וזאת האדמו"ר ז"ע, בשם הגר"א, כתאמורים לדעלי, בשמחה בחג הסוכות, היא הקשה שבכולן, בקימיה בשלימות וברציפות, לילה ויום!

ואחרי כמה וכמה שנים מאז, ראיתי בספר "אמרי מרן ר"מ הלוי" (ימים נוראים סוכות דף ק"א) בזה"ל: שמחת תהג - ראיתי בספר אחד [א"ה], זה הספר שהראה לי רבנו מאיר הלוי ז"ל בשעתו, והוא מומדמומה שהיה לו לאחד מאדמורו"ר סטרופקוב], שהביא בשם הגר"א, שהמצוה של שמחת יו"ט, היא הוצאת המצות הקשות ביתר, שהרי נאמר 'והיית אך שמח', ונמצא שאם גרע אחד מהח' ימים הוא בעצבות, המריץ שביטל מ"ע זו.

ובבהקדמה לשער המצות מהמרח"ו מובא, שהדרך להגיע אל המדרגות הגבוהות הוא ע"י שמחה, ומובא שהארי"ל אמר לו, שהשיג את כל מדרגתו, מחמת שמחת המצות שהיה לו, ועכ"ל הספר. וא"ה. יש לו רק להוסיף בסי"ד בססה"ק 'עבד המלך' (דברים מהדו"ח דף תקפ"ב טור ב') מביא בשם הסה"ק 'חרדים' בהקדמה למצות אות ד' 'לענ"ה' הוא טועה והדפוס, וצ"ל בהקדמה למצות אות ד' 'ה' התנאי הרביעי' 'הקדמה לחרדים' 'התנאי הרביעי, השמחה הגדולה במצוה, כל מצוה ומצוה שתזדמן לו, דורנה הוא שדיר לא קודש בריך הוא, ולפי רוב השמחה, יגדל שכו, וכן יגלה הרב החסיד המקובל מהר"ר יצחק אשכנזי וצ"ל לאיש סודו, שכל מה שהשיג שנפתחו לו שערי ההכמה ורוח הקודש, בשכר שהיה שמח בעשיית כל מצוה. שמחה גדולה לאין תכלית, ואמר להיינו דכתיב תחת אשר לא א' עבדת את ה' א' בשמחה ובטוב לבב מרוב כל, פירוש, 'מרוב כל, מכל מיני' תענוג שבעולם, ומכל וזה וזה פזר ר' ואבנים טובות ומרגליות' עכלה"ט 'החרדים' יצ"י 'ועי' 'חיי אדם' כלל ס"ח, ובסעיף י"ג שם, ובסעיף י"ד שם בסופו: 'ועיין כל זה בספר חרדים' ע"ש.]

אגרת 'מזמור לתודה'

[ממו"ח הגאון שליט"א לאדוננו ה'משמ"ר הלוי' זצ"ל]

בס"ד, ניסן תשמ"ו.

לכבוד מחו' הרב הגאון הגדול מוהרמ"מ שולזינגר שליט"א

רב שלום וברכה!

רצונו צ"ק... ש"ח, עבור ספרו הנורא, המוסיף כבוד לתורה, יזכהו הש"ת להמשיך על משמרו, ולהוסיף להגדיל תורה ולהאדירה. ובזכות זה יעמוד על המשמר, בבית מקדשנו ותפארתנו, ולשיר לפניו ית' שיר חדש, ונאלץ מן הזובחים ומן הפסחים.

רצו"ב צ'יק של מרן הגר"ש אלישיב שליט"א
והנני מוקירו ומעריצו, דו"ש כל הימים, מיכל הומינר.

שמחה - ברבייה והמשכה!

אבא ז"ל אמר פעם, בשם אדמו"ר אחד, שבמוציא שמחת תורה - נכנס לבית מדרשו, וראה שעצבות
 מציימת נוסכה על פני החסידים... ממעבר כזה של ימים נוראים, לימי המעשה... נלה הם האדמו"ר:
 "יזיט פריילאך, דער זעלבער ברש"ע פון אותה בחירתו, דער זעלבער ברש"ע פון אותה חתונתו"
 - - - [היו בשמחתו! אותו הרבש"ע של 'אותה בחירתו', הוא אותו הרבש"ע של 'אותה חתונתו'!] -

לקטני קטנות ופרוטות עלובות, היו מתבצעים אצל רבנו הגדול זיע"א בבהרף עין.

אליבא דאמת, בהתבוננות בלתי שטחית, אין זה בכלל מעבר חד, אלא עבודת הבורא רצופה שציוונו על הדבקות העילאה בשעת נעילה והארת פנים בחדא מחתא, וסדנא דשמיא

ימי החג בצילו של רבינו הגדול מן רא

לפנינו תיאור נורא הוד לחג הסוכות, מלא טעם וחן, א הסוכות תשע"ט, ורבים אומרים מי יראנו טוב, ומכיון ומדוממים את כל הבנת והרגשת החג, נשנה

וארעא חדא הוא, נשקי שמיא וארעא להדדי, ריעין דלא מתפרשין.

כך היה רבנו הגדול זיע"א 'נחות' בבת אחת מגבהיו הבלתי נתפסים, ומי ישער ויתאר את רגעי ה'נעילה', אצל מי ש'שמונה עשרה' רגיל ביום רגיל שלו, גבוה מעל גבוה פי אלף אלפים מהנעילה שלנו... במעבר חד אל עבודת הארת פנים לתלמידים העוברים לפניו כבני מרון, בזה אחר זה עוברים לפניו בני הישיבה, זוכר כל אחד ואחד מי היה בתפילות, ומה מצבו, ומעיר כדרכו בחיבה ואהבה.

הנה עובר לפניו בחור פלוני שרבנו הגדול זיע"א סבור היה שהגיע לגיל שידוכין, ועליו מוטל לבנות בית נאמן בישראל, ורבנו מעצמו מברכו בכל ליבו שיזכה להקים ביתו בקרוב. ולידו עובר עוד בחור שהוא עצמו אולי סבור שיזכה לברכה על זיווג הגון, אבל רבנו סבר שעדיין לא הגיע זמנו ועליו להתעלות בהיכל הישיבה, ורבנו 'אינו' מברכו בדווקא. אחד לאחד עוברים בני הישיבה, ורבנו נתון כולו בעבודת 'בין אדם לחבירו'.

ואז הגיע הרגע שלאחריו... טעימה הגונה לאחר הצום, מאן דכר שמיא?... רבנו הגדול נשאר על מקומו, מסתפק בכוס משקה חם, ותוך כדי 'מתנפל' על מסכת סוכה בהתלהבות אדירה יחד עם משמשו בקודש הרה"ח רבי דוד בידרמן שליט"א, צולל במים אדירים ומכניס בתוך דפיה של מסכת סוכה את כל העוצמה של היום כיפור, את ה"כל נדרי", את ה"מעריב" את הוידוים, את ה"שחרית" ואת ה"מוסף" ואת העבודה הגדולה של עבודת כהן גדול, את המנחה, ואת שיא השיאים; "הנעילה"! את הכל הוא מכניס בדפי מסכת סוכה!...

עד חצות הלילה נמשך היה המחזה הכביר הזה, לא בביתו ולא במקום אחר, אלא על אותו מקום שהתפלל בו נעילה, ב"אגודה שול", שם גופא היה מכניס את כל העוצמות הכבירות של יום כיפור לתוך מסכת סוכה. את סעודת השמחה של מוצאי יום כיפור קיים רק לאחר חצות הלילה.

כך ורק כך, בורחים מהיצר הרע שרוצה לחטוף את הכל, מיד לאחר הרוממות העצומה של הנעילה.

שכר חביבות המצוה

הימים הללו ימי חביבות המצוות המה!

וכל הרוצה לקבל מושגים בענין חביבות המצוות, יטה אוזן, יכין כלי לבבו, ויקבל מרבנו הגדול קצת השגות מה זה חביבות של מצווה. מה זה אתרוג... מה זה לולב... מה זה הדסים וערבות... ואיך בונים סוכה!...

בימינו אלה מוצפים השווקים בארבעת המינים, ועמך בית ישראל מחבבי המצוות מסתובבים מסוחר לסוחר, במבחר כביר שלא היה במשך דורות, וכגדול הביקוש גדול ההיצע, ורבים סוחרי האתרוגים המתפרנסים היטב שנה שלימה ממעותיהם של יהודים מחבבי המצוות. כך זה היום...

אבל פעם, בימי אברכותו של רבנו, זה לא היה בדיוק ככה. לא היה שוק ענק ולא היו מאות או אלפי סוחרים, בירושלים היו כמה סוחרים בודדים שמבחר האתרוגים היה מגיע אליהם. מי שרצה להדר, ולא היו הרבה כאלו, היה פונה אליהם.

רבנו הגדול זיע"א, ליבו יוצא לאתרוג מהודר, מוכן לעשות את כל המאמצים בעולם להשיג אתרוג מהודר. מצווה הוא דבר שמצדיק כל מאמץ בעולם, ורבנו השקיע את כל המאמצים בעולם להשיג אתרוג מהודר, לא הייתה טירחה אשר שגבה ממנו.

בחנותו של אחד מסוחרי האתרוגים היחידים בירושלים התיישב אברך צעיר, ניתן לומר ישיבת קבע, כמו עבר לדור בחנותו של אותו בעל אתרוגים.

בתחילת היום עבר על "כל" המבחר שהיה בחנות. אך אף אחד מן האתרוגים לא הניח את דעתו.

אחרים במצב כזה מן הסתם הרימו ידיים, או התפשרו על אתרוג פחות מהשאפה אליה שאפו כשנכנסו לחנות, אך אף אחד מהם לא נשאר לדור בחנות.

הקדמה

נאמנים אנו לדברי רבנו הגדול זיע"א, ששינן לנו תמיד את דברי החכם מכל אדם: "אורח חיים למעלה למשכיל למען סור משאול מטה". ואין לנו תינוק ותינוקת שאינו יודע את פירושו של אדונינו הגר"א זיע"א, אותו החדיר רבנו הגדול ושינן באזני אלפי רבבות בית ישראל: אם לא עולים, אז מיד יורדים! ואנו חייבים לעלות ולעלות ולא להפסיק ולעלות, כי ברגע שנפסיק לרגע קטן לעלות, אזי תיכף מיד ח"ו ח"ו...

אין לך תינוק ותינוקת מבינותינו שאינו יודע ש'ירידת הדורות אינה גזירת הכתוב' והחשוב שחייבנו חז"ל: 'חייב אדם לומר מתי יגיעו מעשי למעשי אבותי, אברהם יצחק ויעקב', עומד ותובע ללא הרף וגבול.

רבנו הגדול זיע"א בעצמו, היה בחינת ה'מעשי אבותי' בדורינו. בעוצם שלהבתו הגדולה והעצומה רוממנו לגבהים נוראים והראה לנו באצבע: הנה לכאן תגיעו, לכאן תשאפו להגיע! אל תעצרו את העלייה, אל תפסיקו לרגע מלהתעלות.

כאשר אנו עומדים בימי השמחה, לאחר כפרת היום הקדוש. הבה נקבל מעט מושגים, מעט מן המעט, מן ההסתכלות של רבנו הגדול זיע"א, איך הוא ראה את פני הדברים, כולי ואולי, נבין ונשכיל עד היכן הדברים מגיעים.

ויסעו מיום כיפור לסוכות

תפילת נעילה מסתיימת, שיא השיאים של השנה כולה, תכלית כל הימים והזמנים, תכלית ועיקר השנה. ברגעים אלו ניצב כל יהודי בזמן השיא שלו, נקי וצח, טהור ומלובן.

מי יכול לטהר את הרוממות הנשגבה של הרגעים הנפלאים הללו, הרגעים של אחרי הכפרה, הרגעים של קירבת אלוקים שאין כמותה בכל השנה. ואל הלב מתגנבת מחשבה קטנה, שמא ברגעים הללו, לאחר שהגיעו רגעי השיא, לאחר העמל הנורא והנשגב של כיתות כל כוחות הגוף, ברגעים של רוממות הנשמה עד בלי די, אולי אפשר לעשות אתנחתא קטנה... אך ממש לא זה היה הנוסח של רבנו הגדול כאשר היה עומד ומזהיר נוראות דווקא על רגעים אלו.

כי דווקא בזמנים אלו, מתחדשת מלחמת היצר גדולה ונוראה. היצר הרע שיצא נקי מנכסיו לאחר שנתכפרו עוונותיו של היהודי, מחדש מלחמה חדשה. הוא חפץ לחטוף בחזרה את כל הדרגות ולהחזיר ח"ו ח"ו את היהודי למצבו הקודם...

הלא מצינו בחז"ל על דבר הכתוב 'ויסעו מהר ד' - כתינוק הבורח מבית הספר, - מזה צריך לפחד באותם רגעים נעלים ומרוממים, שלא להיות ח"ו כתינוק הבורח מבית הספר. ועלינו לשמר את הרוממות הנשגבה של אותם רגעים נעלים ונפלאים לכל ימות השנה.

קשה היה לו לרבנו הגדול זיע"א לראות את המחזה הנפוץ בעולם הישיבות, לאחר הרגעים הנשגבים והנעלים, כאשר אורזים את החבילות ונוסעים הביתה. ממש בחינה של 'ויסעו מהר ד' ... מהו פשר הדבר? הלא עתה הגענו לשיא השיאים של החיים ומיד לעזוב ולנסוע הביתה!?

היה הוא זיע"א מבקש מבחורי הישיבה שיחוסו על נפשם, וישארו בישיבה לעוד יום נוסף של התעלות. שימשיכו את הרוממות העצומה ולא יברחו ממנה.

אמנם לא היה 'מחייב' אף אחד להשאר, אך בישיבת 'מעלות התורה' היה ידוע שלמחרת יום הכיפורים בתפילת שחרית, עובר רבנו הגדול וסוקר במבטו את מי שנשאר ללון בישיבה... כאשר הוא מאיר פנים לכל מי שזכה לכך, ואף היה נוהג לאחר התפילה לברך את הנשארים בברכה נוספת מיוחדת!

בפרט שארבעת הימים הנשגבים שבין יום הכיפורים לסוכות, היה נחשבים נוראות אצל רבנו. הוא כמי שסודות התורה נהירין לו, ובפרט דברי אדונינו הגר"א זיע"א ב'תיקוני זוהר' ברוממות הימים הללו, ניכרים היו על פניו המאירים הדברים כמות שהם.

הלא אדונינו הגר"א זיע"א יסד לן על הימים הללו שהם 'מקצת יום הכיפורים', וכי קטנה היא בעיניך!?

מחיל אל חיל

אם לאחרים, תלמידיו ושומעיו לקחו היה מעורר נוראות על ענין 'ויסעו מהר ד' - שלא יהיו כתינוק הבורח מבית הספר, ק"ו לעצמו, שהיה אש להבה נוראה במוצאי יום הכיפורים.

אם חפץ היה מאן דהוא לראות איך מקיימים 'מחיל אל חיל' בתכלית העוצמה, שומה היה עליו להתבונן בהליכות רבנו והנהגותיו.

שני עבודות כבירות ניצבות היו לפניו מיד, לאחר ההבדלה. האחת, עבודת בין אדם לחבירו. והאחת, ההתנפלות על מסכת סוכה בהתלהבות עצומה שאין כדוגמתה! ואין עבודה אחת סותרת את חברתה, ואדרבא זה משלים זה, ואי אפשר לזה בלא זה.

כי כל ימי חייו היה רבנו הגדול זיע"א אש בוערת בענין בין אדם לחבירו, אבי יתומים ודיין אלמנות, רך כקנה ולוחם מלחמת חרמה למען האנשים שהעולם הזה לא מסביר להם פנים מיוחדות... והאש הבושרת הזאת בבין אדם לחבירו היא הנשמת התורה, וידועים דברי מרנא ה"חזון איש" שחסד הוא נשמת התורה.

המעברים החדים והבלתי נתפסים בשכלנו הקטן בין דבקות עילאה לירידה

פרט לאותו אברך צעיר, שליבו בוער כאש לקיים מצוות אלוקיו בתכלית ההידור, הוא לא ינוח ולא ישקוט, להתפשר על אתרוג פחות מהשאפה, ולהתפשר בכלל לא היה מצוי בסל המושגים שלו. המושגים שלו היו גבוה מעל גבוה, פשרות, להשלים עם "מציאות", חלילה! כך נשאר בזוית אחת של החנות, ומקיים מצוות

אש הישיבה בעל ה"דרכי שמואל" זיע"א

אשר נתפרסם ע"י מערכת "רוממות" לפני ג' שנים בחג שגם אז לא נתפרסם מספיק, והדברים שמחים ומאירים כאן שוב בתוספת דברים לשמחה של מצוה.

תלמוד תורה, דבוק הוא בתורה הקדושה, אותה תורה הקדושה שהוציאה אותו מן הבית מדרש הקטן והבודד בו הסתגר ימים ולילות, עכשיו הוא זמן קיום המצווה!

משלוח "חדש" של אתרוגים הגיע. האברך הצעיר מתנפל בהתלהבות ובשיקפה על המשלוח החדש, שמא ימצא שם אתרוג ראוי לשמו, מהודר בלי פשרות!

וכשגם שם לא מצא אתרוג מניח את הדעת או מרומם את הדעת, שב לפינתו ולגמרתו.

לאחר זמן פונה ומנסה שוב את מזלו, ושוב חוזר אל הגמרא הקטנה הצמודה אל ליבו. כך לסירוגין, תורה והידור מצווה, תורה הקדושה וטירחא דמצוה, זיעה דמצוה המכפרת ומטהרת נגירת פלגים על התורה ועל האתרוג המיוחד, עד... עד הערב, עד השעה שסגר סוחר האתרוגים את חנותו.

המוכר, שאולי לא הסכין כל כך למחזות מעין אלו, חקק את המראה היטיב בליבו. שנים רבות עברו, המוכר הזקין, אף הגיע לשיבה ולשוח, ופרדס אתרוגיו שגשג ועלה מעלה מעלה עד שעשה לו שם בעולם. אף עבר לגור בשכונה אחרת. באותה שכונה שהתגורר בה תלמידו חביבו של רבנו, הגאון רבי אליהו ווינר שליט"א.

כששמע רבנו הגדול זיע"א על כך, ביקש מתלמידו שיביא לו מבחר מפרדסו של אותו זקן.

כאשר הגיע תלמידו של רבנו אל המוכר, והבין המוכר עבור מי הוא מחפש את האתרוגים הטובים ביותר, שח בפניו כי אכן ראוי הוא לקבל את האתרוגים הטובים ביותר; לפני שנים רבות היה מגיע לחנות האתרוגים שלי וישב כל היום בחנות כדי למצוא אתרוג מעולה, אז באותם הימים אולי לא השכלתי לכבדו כראוי לו, כמו שצריכים לכבד אברך המחפש ומתייגע אחר אתרוג כמוהו, ליבי נוקפי על כך, עכשיו אני שמח שהוא מתעניין באתרוגים שלי... והיה מסייע לרבנו הגדול להגיע אל שאיפת ליבו, בכך שפרס בפניו את האתרוגים המובחרים והמוצלחים ביותר, בנדיבות לב רחבה עד מאוד.

טירחא דמצוה

עיקר חיבוב המצווה, הוא המאמצים היגיעה והטירחה העצומה שמשקיעים בהשגתה.

אחד מתלמידי רבנו, בחור צעיר, הפליג לדרכו באחד הימים שבין יום הכיפורים לסוכות, על מנת לקנות לולב.

לאחר כמה שעות של חיפושים, חזר לבית רבנו ובידו לולב. הסתכל רבנו בלולב, והפטיר מיד בצחות: זה כשר לסכך של הסוכה...

ומיד רצה להעמיד את הבחור הצעיר על רגליו ולהטעימו טעם טירחא וזיעה דמצוה: "כשהייתי בגילך הייתי מתרוצץ ומזיע שעות וימים, ואתה הולך לחפש ואחרי כמה שעות כבר חוזר?"

בשביל לקיים מצווה, צריך לטרוח, להשקיע מאמצים גדולים, להגיר פלגי זיעה, כזהו היחס למצווה, כך מקיימנו מה שנצטוונו מפי הגבורה!

מים רבים לא יוכלו לכבות

מים רבים לא יוכלו לכבות את אשד האהבה האדיר שנשפך מליבו של רבנו אל האתרוג... אל הלולב ההדסים והערבות. פרק מיוחד על חביבות המצוה של רבנו בחיזור אחרי ד' מינים מהודרים לכל השיטות, היה צריך להיכתב בנפרד, אבל נעבור ישר לנטילה בפועל של הד' מינים.

איזו אהבה... איזה חיבה... אלו נשיקות העריף על האתרוג... על הלולב, על דפנות הסוכה, ליבו יצא מגודל האהבה למצווה.

כשבאים תלמידיו לתאר פרק זה בהנהגותיו של רבנו הגדול זיע"א, אינם מוצאים את המילים לבטא זאת.

איך מתארים את אור פניו הקורנות זיו שלא מעלמא הדין כשחובק בידיו את האתרוגים המובחרים, אלו שזכו לעלות על שולחנו, איך מתארים את האהבה העצומה למצווה.

איך מתארים את המעמד הנשגב עת מסתיימת תפילת שחרית ב"אגודה שול", ורבנו הגדול זיע"א היה יוצא אל הסוכה הקטנה כדי לקיים את מצוות "ושמחתם לפני ד' אלוהיכם", את מצוות "ולקחתם לכם ביום הראשון פרי עץ הדר כפות תמרם וענף עץ עבות וערבי נחל", איך מתארים את האהבה העצומה הזאת שהייתה מתבטאת בנשיקות לוהטות לארבעת המינים.

איך מתארים את הנשיקות באמצע ההלל כשליבו הגדול רתח בשלהבת אהבה אינסופית להקב"ה ולמצוותיו?

אתרוג דומה ללב...

ובתוך כך, לא לשכוח את ה'לב' של המצוות. הלא כך חניך רבנו הגדול את תלמידיו ואת כל הדור כולו, להיות שקוע בפנימיות המצווה, לחיות את ה'חיים האמיתיים', ובכל מצווה שמקיימים ובכל רגע של חיים בכלל הלא העיקר הוא פנימיות הלב.

הלב של רבנו הגדול! דמעות זולגות מעיניו כשאנו נזכרים בלב הגדול הזה שהיה בעצם הלב הפועם של כלל ישראל, הלב של כולנו, הלב של כנסת ישראל בגלות הערב רב, הלב החם הפועם, הלב הרוחח הלב שותת הדם, הלב, אוי, הלב!

אתרוג דומה ללב... הנה הלב! ואיך שצריך להיראות הלב של יהודי. כך מסתכלים על האתרוג... כשטורחים להשיג את האתרוג, טורחים להשיג את ה'לב', כי כך אמרו חז"ל בקדשם, וכך היא המציאות הרוחנית. כך לימד אותנו, כך הנחיל לנו.

אולם הוא בעצמו כשהגיעו אליו האתרוגים המובחרים מיד במוצאי יום כיפור, הוא לא התנפל עליהם בחרדת קודש, הוא פשוט התבייש מהאתרוג... רבנו הגדול חש במוחש כל מאמר חז"ל, ו'חיי את ה'חיים האמיתיים'. כשהגיעו האתרוגים לפניו, נקיים ומהודרים, והלא אין לך דבר משובב עין ומרומם את הלב יותר מאתרוג מובחר שבמובחרים, כולו הדר ונוי מצווה, בדק מיד את עצמו: האם הוא מתאים לאתרוג?!

האם הלב שלו עצמו, בתביעות העצומות שהיה תובע מעצמו כסדר, מתקרב לנקיונו ויופי הדרו של האתרוג...

רבנו הגדול זיע"א לא העיז לקחתם בידו, ברגעים הראשונים, רגעי המפגש עם האתרוגים המובחרים, חש רבנו רגשי בושא מבוראו יתברך...

מתבונן הוא בהם בעיניו, ולוקח לו זמן עד שהוא פושט את ידו לבדקם, לא ברגע הוא מושיט ידו אליהם. נותן הוא לרגש הבושה, רגש התביעה והשאפה התמידית לשלימות, לבעבע ברתיוחה.

"הלא חז"ל הקדושים המשילו את האתרוג ללב, כמו שמביא הטור, האתרוג כל כך נקי וזך, אבל הלב... אני מתבייש מהאתרוג... הלב צריך להיות זך כמו האתרוג... אני מתבייש מהאתרוג..." אמר רבנו.

כך מתאר בפנינו תלמידו חביבו הגאון רבי אליהו ווינר שליט"א את המעמד המבהיל אשר אלץ במוצאי יום הכיפורים, איך רבנו עומד ואינו מעיז לגעת באתרוגים, רק לאחר זמן, העז להושיט ידו והחל מתבונן באתרוג מכל צדדיו בהתרגשות עצומה...

איך נראה יהודי בלי אתרוג...

זאת עלינו לדעת, כי האתרוג הוא הלב, ואם חז"ל הקדושים אמרו כך, הנחילנו רבנו הגדול שכך בדיוק צריך כל אחד מאיתנו להרגיש. הלב... הלב הוא העיקר! הוא מרכז החיים... האתרוג הוא הלב. וממילא אם חסר משהו באתרוג אז חסר ממש בלב...

וכי יש משהו מאיתנו שמרגיש כך?! אבל חייבים להרגיש כך, - 'חייב אדם לומר מתי יגיעו מעשי למעשי אבותי!' והיה רבנו הגדול אומר בשם אדונינו הגר"א זיע"א ועכ"י, שכל מקום שאמרו חז"ל לשון חייב הוא עד כדי מסירות נפש.

הנה נציב לעצמינו את הדרגה הזאת למול עינינו ונשאף בכל כוחנו להגיע אליה. נציב למול עינינו את מראהו של רבנו הגדול זיע"א שכל חסרון קטן באתרוג עשה אותו 'אויס מענטש' ממש...

לפנינו מעשה מבהיל אותו מספר תלמידו הרה"ג רבי יגאל שיף שליט"א: היה זה בשנת תשנ"ו, כאשר הגעתי אל רבנו הגדול לבשר לו על אירוסיי בשעה טובה ומוצלחת. למחרת האירוסין השכמתי להתפלל ובאתי אל סוכת רבנו לבשרו על כך. כאשר הגעתי, ראיתי אותו בדרך לשטיבלאך בביהכניס הגר"א לתפילת מוסף, - היה זה לפני כ-25 שנה, כשטרם היה מנין בבין הזמנים אצל רבינו, ורבינו היה באריכות בכל אות נפשו הטהורה, ועובר ממנין למנין...

לשמע הבשורה הגיב בשמחה ובאושר כדרכו בשמחת זולתו: אוה, מזל טוב...! אך למרות שהראה פנים שוחקות, הבחנתי בעננה המעיבה על שמחתו, והיה ניכר כי הוא מתאמץ לשמוח עימי...

- ליוויתי אותו למוסף... והוא הסביר כי הוא אוהב 'לשבת' קצת בין שחרית למוסף, הבנתי אז שהוא חפץ בריווח בין התפילות דבר שיכול היה לנהוג בבין הזמנים כשעיתותיו בידו. בדרך 'עשה מצב'... הציג אותי לפני חביבו הרה"ג ר' יגאל פרנק שליט"א - 'יש כאן חתן' וכו', אך בכל זאת הבחנתי כי משהוא מעיב...

לא הבנתי, שמא אין הוא שבע רצון מהשידוך, הרי הוא ליהו אותו, אולי מהמשתדך... לאחר התפילה הזמין אותי להתלוות אליו לארוחת בוקר

שהוזמן לסוכת אחד מגדולי תומכי הישיבה. אך גם שם ישב שלא באותה 'חווית' כמו תמיד [אגב, כאשר הכנתי עבורו כוס קפה הוצאתי כפית קפה גדושה ושאלתי אם זו הכמות הרצויה, מיד אחז בידי מחשש שאחזיר קצת לצנצנת שאולי היא מתוצרת חו"ל...]. כל הזמן 'עשה מצב' ושימח, אך כאמור, כמי שהיה מצוי אצל רבינו חשתי שמשווא שלרעה.

למראה כמה אנשים הנמנים על עדת החסידים שהיו שם, אמר רבנו: יש להבין איך כתב ירמיה את מגילת איכה בנבואה. הלא אין השכינה שורה אלא מתוך שמחה, אלא מכאן שגם בכתיבת מגילת איכה צריך להיות בשמחה ולא בעצבות...

וכך היה נראה על רבנו שהוא מתאמץ בכל כוחו להיות בשמחה ולברוח מן העצבות, אבל הוא בעצם ממש "אויס מענטש"... ובכל משך הביקור היה נראה מוטרד עד מאוד, וחפיש לקצר ככל האפשר.

לאחר מכן הגיע לי, היות ולוקחים אותו לשכונת גאולה, אולי תצטרף וזה יקרב אותך בדרך הביתה, והצטרפתי. - - או אז נתברר לי מה מעיב על שמחת החג. תוך כדי הדברים, הובן לי היטב מה היה לו: - היו לו לרבנו כמה וכמה אתרוגים אבל האתרוג המרכזי, עליו בירך ואותו לקח כעיקר, נפל 'הפיטס'! ועמו גם חדות קדושת החג... עתה הובן פשר דאגתו וטרדתו, עד שלא היה מסוגל לחזור לעצמו.

רבינו עלה אל אחד הבתים ברחוב צפניה שם כבר חיכה לו בעה"ב שליט"א עם האתרוג הנסכף, רבינו נטל את האתרוג, לא התעכב בבדיקתו, ולא נעמד לבדוק בפניו את האתרוג בדקדוק, רק הביט עליו במראה כללי, לא רצה לפגוע בסוחר האתרוגים כי הלא הוא הכין לו את הטוב ביותר...רק הרעיק ברכות לרוב.

רבינו יצא משם ופניו לא היו לו עוד. בבת אחת נגולה האבן מעל ליבו הטהור, ותחי רוח רבינו שמואל! רבינו נכנס לתוך הרכב, ונהרה מפלאה התפשטה על פניו. נהרה עילאה. שמחה גדולה אפפה את כל יישותו, כמו נולד מחדש באותו רגע.

כעת נפנה רבינו מיד לעבודה... היינו לקבל מחדש את החתן בפנים מסבירות, אחר שידע את הרגשתי בלבו - 'לב מרגיש'... רבינו לא חזר למקום שע"י הנהגה, אלא התיישב לצדי במושב האחורי של הרכב, ומיד החל לדבר עימי בחביבות מופלגת: "מסתמא אמרת 'שטיקל תורה' הגון במסיבת האירוסין" - תבע מיד את שלו, ולאחר שחזר בפניו על החידוש והמערכה, ורבינו הקשיב בשום לב והשתתף כדרכו בעין טובה, חלק רבינו ואמר שהוא סבור אחרת, וכדרכו שהיה חדי בפלפול דאורייתא, וגם כשלא הסכים עם חלק מהדברים בכל זאת שמח עימם, אם אין בהם עיקש... ומצא בחכמתו איך לשגר את הביקורת.

[אגב, רבינו שאל: לפי דבריך ייצא שבכה"ג כו' יהיה פטור מקרבן, אמרתי: אכן. בשמחת תורה פגשתי בחור שלמד עימי באותה הישיבה בה למדתי, והבחור שהה בשערי חסד בימי החג. והוא סיפר כי רבינו חזר בפניו על 'השטיקל תורה', ואמר כי לפי"ז ייצא שבכה"ג כו' פטור מקרבן, וסיים ואמר: ואני הייתי מביא חטאת שמינה...]

ולאחר מכן החל רבנו לדבר על השידוך ועל פרטיו בחביבות שאין כדוגמתה. רק לאחר מכן נפרד לשלום מתלמידו כשהוא מנשקו בחביבות.

"ראיתי" - כך מספר התלמיד - "איך נראה יהודי בלי אתרוג, ואיך נראה יהודי עם אתרוג?... הבדל תהומי, קריטי שאין כדוגמתו, בין מצב רוחו השפוף והטרוד ממש "אויס מענטש" לבין הנהרה והשמחה לאחר שהשיג אתרוג מיוחד והדר.

יש אתרוג אחד!

כאן המקום לספר עובדה, שה'מבינים' יושוו עליה כמוצא שלל רב, וילמדו אותה לעומק, הרבה לימודים ממעשה רב זה.

בימי אברכותו הצעירים של רבנו הגדול זיע"א. תבערה של יראת שמים בוערת בירושלים עיה"ק, וכל החפץ להתלקח ביראת שמים, עושה דרכו אל ביתו הצנוע של מרן הגר"י זיע"א שם שואבים יראת חטא ופחד מהקב"ה, בדליים, מנהר היראת שמים שנשפך שם...

רבנו הגדול היה הולך לעקוב אחר תהלוכותיו של מרן הגר"י זיע"א ובלבד הגדול אוצר ומתלקח.

פרקים ארוכים מלאי הוד אפשר לחקוק מן אותם שעות רבות שעשה רבנו הגדול במחיצתו של מרן הגר"י וממה שלמד שם והנחיל לעולם.

בא חג הסוכות, נפשו של רבנו הגדול יוצאת אל האתרוגים... איי, האתרוגים של מרן הגר"י... האתרוגים שהיו מושג בעולם כולו איך מדקדקים במצוה ואיך מהדרים בה.

עבור אנשים רבים לא היו אלא הידורים ודקדוקים, אולם אצל מרן הגר"י היה זה פחד וחרדה, הלא התורה מצווה "ולקחתם לכם פרי עץ הדר", וכי באתרוג הזה מקיימים את מצוות ד', האם הוא אכן האתרוג שנצטוו עליו? האם יצא ידי חובה... הפחד של מרן הגר"י מה"חובה" הביא אליו את המיטב שבמיטב. ורבנו נפשו יוצאת אל האתרוגים הללו, רוצה אף הוא לנענע במינים של מרן הגר"י כדי לצאת ידי חובה...

ברם, כדי להכנס אל מרן הגר"י ולנענע את הארבעת המינים שלו, אין זה דבר פשוט כל כך. סביביו נסערה מאוד, כל מעשה מדקדק בפלס ה"חובה"... מי שאינו בדרגת ה"יראת שמים" הראויה אינו מעז להתקרב.

כבר בדרך פגש רבנו את אחד התלמידי חכמים המפוארים, והלה אמר לרבנו בצער, כי משהו קרה לארבעת המינים של 'הרב', לפני זמן מה נכנס ו'הרב' סירב, לא ידוע לו למה ומדוע, אך כנראה אין מה לעשות.

רבנו תפס מיד את הסיבה; - מה אמרתם לו, שאל רבנו.

השיב לו אותו ת"ח חשוב: מה זאת אומרת, מה אמרתי לו, נכנסתי וביקשתי ליטול את ארבעת המינים, 'הרב' שאלני באיזה אתרוג אני רוצה, ואמרתי לו שאני רוצה לנענע 'בכל' האתרוגים של הרב. הרב הגיב: אלע... אלע...? וסירב לבקשתי.

רבנו תפס את סיבת סירובו, ונכנס אל הבית, ביקש ממרן הגר"י זיע"א ליטול ארבעת המינים ולנענע.

כאשר שאלו מרן הגר"י באיזה אתרוג, אמר לו רבנו: "באתרוג כשר"! מיד נתן לו מרן הגר"י את ארבעת המינים שלו לנענע בהם.

לאחר שנטלן, אמר לו מרן הגר"י: המתן קמעה... נכנס לחדר והוציא את 'כל' האתרוגים, ונתן לו לנענע את כולם.

בבריסק אין 'כמה' אתרוגים, יש רק אתרוג כשר, אלא שאיננו יודעים על אתרוג זה אם כשר הוא, כל אתרוג מוטל בספק כשרות, אבל ליטול נוטלים רק אתרוג אחד!

נטילת האתרוגים

חביבות המצוה של נטילת האתרוג היתה כידוע גם בנטילת אתרוגים רבים מסוגים שונים, כאשר שח פעם באוזני תלמידו הרה"ג אביעד יהושע סגרה שליט"א כי הוא מורגל בזה מבית אביו הגדול זצ"ל. לאחר הברכה שהיתה בהתלהבות גדולה היה מנענע באתרוג המובחר, ולאחר מכן היה נוטל מן הקופסה כעשרה אתרוגים ומגביה כל אחד מהם בידי ומחזיר, ואח"כ נטל בחזרה את האתרוג שבירך עליו וקרא את ההלל.

הרבה פעמים היו מנסים תלמידים ומקורבים לשמוע מפיו על איזה אתרוג מאיזה גידול או זן וייחוס הוא נוהג בדקדק לברך, ולא היה נענה להם.

באוזני תלמידו הנ"ל אמר פעם כי לא להגן לומר תשובה בדבר, וכל שנה הוא מברך על הגידול הכי יפה בעיניו.

כך יצא שברוב השנים האתרוג שעליו בירך רבנו היה מזן שהעיד עליו מרן ה"חזון איש" זיע"א, שנה אחת בירך על אתרוג מזן המיוחס למרנא המהרי"ל דיסקין זיע"א. ואף בשנים שלא בירך על אתרוג זה היה מקפיד לקנות אתרוג מזן זה כדי ליטול אותו בין האתרוגים האחרים.

באותו פעם נשאל על מה שיש האומרים שראוי לסמוך יותר על אתרוגי מרנא המהרי"ל דיסקין שחקר היטב אחר מקור האתרוג והכריע בדעתו הגדולה שאינו מורכב, ואילו מרן ה"חזון איש" הכריע על האתרוגים הללו מטביעות עינא בלבד... הגיב רבנו בזעזוע: וכי על טביעות עין של הרשב"א גם אומרים כך?!

תלמידו הרה"ג אביעד יהושע סגרה שליט"א מספר כי היה שנה אחת שהראו לרבנו שבאיזה קובץ תורני עשו מחקר גנטי על האתרוגים מכל מיני סוגים, ויצא שגם הזן שעליו העיד החזון"א, וגם הזן ה"תימני" הם מקוריים ללא הרכבה, ושמח על זה מאוד, והזכיר זאת הרבה באותו שנה.

באותו ענין מספר הרה"ג רבי ישראל יהודה ווינר שליט"א: פעם אחת שבאתי להקביל פני רבינו בסוכה, נכחו שם רבים, ודיברו עמו מענין אתרוג המורכב, היה שם שאמר שהיום גילו חכמי המדע שהאמת כמש"כ ה"בית אפרים" והמורכב שונה בתכונותיו מהמקור. מיד כששמע רבנו זאת הגיב: ה"בית אפרים" לא צריך להסכמתם...

מתי קשה ליטול אתרוג מהודר...

השמחה בארבעת במינים היא השמחה בהקב"ה עצמו, בתורה הקדושה בעצמה! יש להזהר הרבה מלשמוח ואולי אפילו להנות מן האתרוג עצמו. הלא כל ניו של האתרוג הדרו ותפארתו אינו אלא להראות את יקר תפארת גדולת המצווה על הלקיחה.

לפנינו מעשה מבהיל שאין כדוגמתו, מעשה זה ראוי לספרו כמות שהוא, ולעצור ולהתבונן בו בלי סוף ובלי חקר, להפנים עמוק עמוק אל תוך הלב את המשמעות שבו.

היה זה בחג הסוכות בשנה שהתרגשו על עולם התורה הגזרות הנוראות, באותה שנה נפל בחלקו של רבנו זיע"א אתרוג צהוב ומהודר ונקי בתכלית עם פיטס יפה, אלא שעל דד הפיטס היו כתמים שונים שלא כל כך מצאו חן בעיני רבנו.

דעתו לא נחה, ואף ביקש מאחיו עמוד ההוראה הגאון הגדול רבי עזריאל שליט"א שיראה את האתרוג ויחווה עליו את דעתו. בסופו של דבר, למרות הכל, נטל רבנו את האתרוג הזה.

בבוקר יו"ט ראשון של חג, לאחר התפילה, ליווהו תלמידו הגאון רבי אליהו ווינר שליט"א, לפתע פונה אליו רבנו ואומר לו: "הקב"ה בצער, התורה הקדושה בצער, ואני אסתובל לי עם אתרוג נקי בלי כלום כלום!?"...

כשהתורה הקדושה בצער, וקרנה מושפלת עד עפר, מי הוא זה שיכול להסתובל לו שמח וטוב לב עם אתרוג נקי... הפך בה והפך בה, לרוחב ולעומק, וללימוד לקחי מעשה זה אין חקר.

שמחת מצוה ולא שמחת כרסו

כתב הרמב"ם בפ"ו מהלכות יו"ט הי"ח: וכשהוא אוכל ושותה חייב להאכיל לגר ליתום ולאמנה עם שאר העניים האומללים, אבל מי שנועל לדלתות חצרו ואוכל ושותה הוא ובניו ואשתו ואינו מאכיל ומשקה לעניים ולמרי נפש אין זו שמחת מצוה אלא שמחת כריסו, ועל אלו נאמר וכו', ושמחה כזו קלון

כמה היה רבנו פוחד ורועד מדברי הרמב"ם הללו. וכי יש לך מפיח יותר מזה.

אנו יושבים בסוכה ונהנים מ'צילא דמהימנותא', וחושבים לעצמנו שאנו מקיימים את מצוות שמחת החג, והרמב"ם טופח לנו בפנינו ואומר: אין זה שמחת מצוה אלא שמחת כריס.

רבנו הגדול זיע"א אבי היתומים והאלמנות, פטרונם של העניים ומרי הנפש, הרים פרויקטים אדירים לקראת הימים טובים, היה זה 'סדר עבודה' מיוחד, לדאוג לסכומים אדירים למאות אנשים! ובפרט לאלמנות ויתומים ומשפחות עמלי התורה...

כבר מראש חודש אלול היה מגייס סכומים בכל הדרכים שעמדו לרשותו ובכל האופנים, ואינו שוקט על שמריו, ולא היה מסוגל להכנס ליום טוב בטרם יהיו כל הנדכאים והאומללים מסודרים בצרכי החג על הצד היותר טוב. כאשר שליחיו הנאמנים תלמידו הגדול **ראש ישיבת "מעלות התורה" הגאון רבי יוסף פטרוף שליט"א** ומקורבו **הגאון רבי מרדכי יפה שליט"א**, מסייעים על ידו בכל עניני החלוקות.

כדאי להתבונן בנוסח הקבוע של רבנו כשהיה נותן את הסכומים, פעמים שמדובר אף בסכומים אדירים, ועם כל זה היה אומר: 'יש כאן הרבה, אבל זה לא מספיק'. בינו נא בלשונו הנקייה... לשון משכיל אל דל... 'יש כאן הרבה, אבל לא מספיק'...

ניצד בונים סוכה?

בימים אלו של חביבות למצוות שקועים עמך בית ישראל במצוות בניית הסוכה, וכשם שלמדו אצל רבנו חביבות המצוות מהטירחה סביב ארבעת המינים, כך למדו תלמידיו ממנו איך בונים סוכה.

בניית סוכה אינה מעשה יבש וטכני של בנייה, חיבור קרשים והעמדת דפנות וכו' וכו', לא ולא! זהו מעשה מצווה, מעשה עם נשמה, בעת בנייתו יש להחזיר את כל הלב בבנייה.

כבר בשנותיו הצעירות, כשהגיע אחיינו ומקורבו **הרה"ג רבי מנדל אויערבאך שליט"א** לסייעו בבנין הסוכה היה רבנו 'מלמדו' איך בונים סוכה.

כי בנין הסוכה צמוד וקשור ל"מסכת סוכה", ללמוד וללמד לשמור ולעשות, בחדא מחתא. רק כך מחזירים 'לב' בבניית הסוכה. וכך היה נראה מהלך בנין הסוכה. על כל עץ שהיו מניחים על הסכך היו אומרים "משנה" אחת ממסכת סוכה.

על העץ הראשון: "סוכה שהיא גבוהה למעלה מעשרים אמה פסולה, ורבי יהודה מכשיר..." על העץ השני שהיו מניחים לסכך: "העושה סוכתו בראש האילן כאילו עשאו בתוך הבית...". במהלך הנחת השלישי: פרס עליה סדין מפני החמה או תחתיה מפני הנשר או שפירס על גבי הקינוף פסולה...". ברביעי: "הדלה עליה את הגפן ואת הדלעת ואת הקיסוס וסיכך על גבה פסולה".

וכך נמשכו במשנה אחר משנה. הידיים עוסקות בבנין הסוכה בפועל והנשמה מחרידה במעשה את 'לב' הסוכה, שהם הלכות סוכה ומצוות תלמוד תורה.

סוכה כהלכתה...

חיותיהם של תלמידים רבים במשך השנים קשורות למעמד בנין הסוכה, בו למדו איך בונים סוכה.

תלמיד רבנו, **האדמו"ר מטריסק הגאון רבי משה מרדכי אייכנשטיין שליט"א** מספר על אותה השנה שנקלע לבית רבנו בעת שבנה את הסוכה.

במשך כל הזמן שהתעסק בבניית הסוכה עסק רבנו בלימוד משניות סוכה ובשינונה. לא היה זה שינון גרידא בעלמא, אלא היה הלימוד מותאם למה שעוסקות הידיים במציאות.

כל שלב בבנין הסוכה עם המשנה התואמת לה. מה כתוב במשנה, מה הדעות, מה יוצא מהמשנה, מה הפשט, למה מסכימים כולם, ומהי המחלוקת, מה הגמרא מסבירה במשנה זו, וכמה דעות יש בגמרא, הנה החלק הזה בבנין הסוכה. מה אומרת על זה המשנה, ומה אומרים הפוסקים להלכה, האם הדופן מתאים לאיך שצריך לבנותו...

כך היה מקפיד שהחלק בסוכה שמעל ראשו לא יהיה ב"קיינעס" מחוברים, אלא רק בקנים בודדים, והסביר זאת בפני תלמידו **הרה"ג רבי אביעד יהושע סגרה שליט"א**: **רבי אלעזר משה הלוי הורביץ** אסר זאת משום 'חבילה', ואף שזה מחודש מאוד, מרבי אלעזר משה אני מפחד...

סוכת חזון איש

רבנו הגדול היה מקפיד לעצמו על הסוכה שתהיה בלי מעמיד דמעמיד בדבר המקבל טומאה, כפסקו הידוע של מרן **"חזון איש" זיע"א**.

לא רק בסוכתו שלו עצמו היה מקפיד בזה, אלא אף כאשר תלמידו חביבו **הגאון רבי אליהו ווינר שליט"א** כיבדו להשתתף בבית ובסעודת מצוה שלאחריו, ביקשו רבנו שיחפש בדווקא סוכה כזאת בלי מעמיד דמעמיד בדבר המקבל טומאה, על אף שהייתה טיחה בדבר והיה צריך לחפש מקום מיוחד שנבנה כך, לא הסכים רבנו להתפשר בדבר.

השמחה בבניית הסוכה

בשנים אחרות, היה עומד על גביהם של התלמידים, ומכניס 'נשמה' לתוך

מעשה המצווה. בנין הסוכה עצמה היה מתחיל מיד בצאת היום הקדוש, ולמחרת יום הכיפורים היו משלימים את הנחת הסכך.

הלימוד שלמדנו ממנו, כך מספרים התלמידים, הוא מה שלימד אותנו כל ימי חייו. את היוגילו ברעדה 'שמחה ויראה' משמשים בערבוביא. זה היה חזון על עצמו כל שנה בבנין הסוכה.

היה מזהיר אותנו קודם הנחת הסכך שיש לכוון 'לשם סוכה ולשם צל', או 'לשם צל ולזכר ענני כבוד' וגם 'לשם סכך לשם סוכה'. ובמשך כל הזמן, על אף שהוא עסוק בעומק סוגייתו, אינו מסיח דעת מלבדוק אם נעשית הסוכה כשרה כהלכתה, במו עיניו מקפיד לראות זאת, זו הייתה היראה והחרדה, ברם בהצצה על פניו תוך כדי למדנו פרק בהלכות "אשרי האיש", ואיך מקיימים מצווה. איזה אושר היה נסוך על פניו, איזה שמחה של מצווה!

לא היה צריך לדבר ולעורר על השמחה, היא שפעה מכל מהותו, כל הוויתו הקרינה עוז וחדווה על הזכות הגדולה שזכינו להתעסק במצוות בנין סוכה.

באחד הפעמים שח רבינו כי היה פעם אצל מרן **הגרי" אברמסקי זצ"ל** בעת שסיכך את סוכתו, ואח"כ ראה שהידק את הסכך זה לזה שהיה מחובר היטב... וכשאלו אותו על כך, השיב לו כי סידרם והצמידם זה לזה, אבל עדיין אין זה חשיב תקרה! והוסיף רבי יחזקאל כי **החזו"א** הסכים עימו בזה.

כעין תדורו

רבנו הגדול זיע"א היה עומד תדיר על ראשיו, מכה על קדקדו ואומר גדל. ועיקר תביעותיו הן מעצמו והן מתלמידיו ואפילו במשאות ציבוריים לאזני הדור כולו, היו, 'לחיות את החיים האמיתיים' להכניס 'לב' בתורה ובמצוות. 'לחיות' את המצווה, ואת עומק משמעותה.

וכשהיה תובע 'לחיות' את המצווה היה תובע זאת להדיא, לא לקיים המצווה 'למעלה', כחותה על גחלים... אלא לקיימה עם כל המשמעות הפנימית באמת. כשמדברים על מצוות סוכה, היה מהדר ומדקדק שזה יהיה כבית ממש.

כשחז"ל אומרים שהחיוב הוא 'תשבו כעין תדורו', אז החיוב הוא ממש כך! יש חיוב במשנה של 'היו לו כלים נאים ומצעות נאות מעלה אותם לסוכה' אז צריך להשתדל כמה שיותר להשתמש ברהיטים הרגילים שמשתמשים בהם בכל ימות השנה.

בילדותו היה חוסה בצילו של **הגה"צ רבי דוד בהר"ן זיע"א** והיה מתבונן בדרכיו ומתחקה אחר מעשיו. וסיפר רבנו שאצל רבי דוד בהר"ן הייתה הסוכה כביתו ממש. אף היה טורח להעביר מביתו אל הסוכה את ה"קאמוד" - מעין שידת מגירות בימינו שהיה הרהיט החשוב ביותר בבית.

רבנו היה מקפיד להעביר לסוכה את מיטתו שהיה ישן בה כל ימות השנה, לא מיטת עראי.

וקישוטי הסוכה אף הם צריכים להיות כמו שמקשטים את הסלון בבית. משום כך לא הסכים בסוכתו לקישוטים פשוטים מנייר, אלא היו תלויים בסוכתו תמונות מגדולי ישראל - תמונת אדונינו הגר"א זיע"א, הגר"ח מבריסק, האור שמח, החזון איש, והגרי"ז בצעירותו, אביו הגרש"ז, הגרי"ש אלישיב, והיו אלו תמונות ממסגרות כמו התמונות שאנשים תולים בסלון הבית.

במרכז הסלון לא תולים תמונות של גדולי ישראל כשהם בלתי ממוסגרות, לכן גם בסוכה תולים את התמונות באותו אופן שהם בבית.

דעתו לא הייתה נוחה מקישוטי הנייר שתולין בסוכה, וכי יש משהו שתולה קישוטים כאלו בסלון? רק קישוט מן הסוג שנוהגים לתלות בסלון אפשר גם לתלות בסוכה.

אכן בדורות עברו, היו אנשים מקשטים את בתים במגזרות נייר, וכך סיפר רבנו שהוא עוד זוכר בתים כאלו, ולכן היו מהדרים לתלות קישוטים כאלו בסוכה, אך כיום אין בית אשר מתהדר בקישוטים כאלו...

תלמידו חביבו **הגאון רבי אברהם יחיאל אונא שליט"א** אשר היה שוהה עם רבינו בביתו בחג הסוכות יחד עם כל בני משפחתו, מעיד כי אם היה רואה שזה עושה חיבוב מצוה אצל ילדים קטנים, לא היה מונע מהם כלל.

חביבות מצות כזית ראשון

בימי נעוריו היה רבנו מתחקה אחר תהלוכותיהם של גדולי ישראל. אחד מהם היה **הגה"צ רבי דוד בהר"ן זיע"א** שהיה מדקדק עצום בהלכה, והרבה קיבל הימנו, ואף אביו מרן **הגרש"ז זיע"א** היה מוסר לו הרבה הנהגות ומעשי רב מפי גאון ההלכה.

אחד מהם הוא בליל יו"ט ראשון כשאוכל הכזית הראשון של המצווה, היה מלפתו בדגים או בדבש כדי לקיים אכילה בשמחה, ובזה מתקיים 'תשבו כעין תדורו'.

למרות שבכל השנה לא נהג ללפת את הפת, בכזית הראשון של ליל יו"ט ראשון, הכזית של המצווה, היה מלפת את הפת מפני חביבות המצווה.

בלי היסח הדעת

תלמידו **הגאון רבי אליהו ווינר שליט"א** מתאר את שמחת החג במחיצתו: בחג הסוכות הרגישו כיצד חי הוא את שמחת החג, את היותו ב'צילא דמהימנותא'. והיה אפשר לראות היאך תוך כדי הלימוד או האוכל היה מרים מידי פעם עיניו כלפי מעלה ומתבונן. וניתן לומר שחי את הרגשת הימים בלי היסח הדעת של רגע אחד, בלי 'נערוויין' ובלי התלהבות חיצונית, אלא תמיד מכוונס ומרוכז בעצמו. ולפעמים היה אפשר לראות אח"כ נכנס לסוכה בכעין ריקוד,

ברכת לישיב בסוכה

רבינו נהג כדעת הגר"א המובא ב"מעשה רב" אות רי"ב בזה"ל: ברכת הסוכה מברך בכל פעם שנכנס לסוכה בה אפילו מאה פעמים ביום ע"כ. ולפעמים היה מברך מיד כשנכנס לסוכה [וכדעת הגאונים הרי"ף והרמב"ם בסוכה דף מו,א]. וכך נהג למעשה רבינו כשהיה יוצא לתוך ביתו לאיזה צורך, היה חוזר ומברך, אא"כ היה זה יציאה קצרה ממש, שאז היה שמח על כל תלמיד שבא להקבלת פני רבו' כמציא שלל, באשר הוא יכול לברך ולהוציא בברכה. בכל אופן, מעידים באי הבית, שהיה משתדל לאכול משהו לאחר הברכה, ולא דוקא מזונות. והרבה פעמים כיון שהיה נוטל ידים אח"כ לא היה נוטל בתחילה.

למי האושפיזין באים

כידוע אנו יושבים בסוכה, יחד עימנו האושפיזין, ורבינו היה רגיל לומר כי צריכים להיות ראויים לישיב עם האושפיזין... וכאן המקום לגולל כמה עובדות מופלאות בקשר לאושפיזין.

רבינו היה חוזר ואומר כי בחג הסוכות, יש מציאות של 'אושפיזין'. והיה מדגיש כי אנו מבינים את עומק הדברים, אבל אנחנו 'מאמינים בני מאמינים', וכאשר חז"ל הקדושים אומרים שיש מציאות של 'עולו אושפיזין עילאין', הרי שבדאי יש לנו שייכות לזה. וכל אדם באשר הוא, לפי עבודתו ומצבו הרוחני יכול לזכות בזה למשהו, וככל שמתעלה בעבודתו כך יש לו יותר את השייכות לזה.

והיה תמיד מדבר במעמדות בחג הסוכות על הכח המיוחד שהורישו לנו האבות, שעל ידי יגיעתם הנוראה, זה הפך לטבע של כלל ישראל. ולכן חז"ל חייבו את האדם ממקום עומדו שיתעורר בהתעוררות עצומה לקיים את מה שהורישו לנו. וזה מה שאמרו בתנא דבי אליהו 'חייב אדם לומר מתי יגיעו מעשי למעשי אבותי אברהם יצחק ויעקב'. ונקטו חז"ל בלשונם מטבע של חיוב - 'חייב לומר'.

וגם היה רגיל לחזור על לשון החינוך (מצוה תקס) 'אין ספק שטבע האב צפון בטבע הבן'. כי אחרי שהאבות פתחו את הדרכים ואת השערים, הוא כח שצפון בכל אחד ואחד, והוא נתבע עליו. ובדאי שכלל שהאדם משתייך לזה, הוא זוכה ליותר.

אך היה אומר מיד כי זה תלוי רק בנו, עד כמה שנעמוד לפני ד' כהנהגת האבות, ועד כמה שנקדיש לעמל התורה ולקבל עול מלכות שמים בקדושה ובטהרה. וככל שיותר מתקברים והולכים בדרכי האבות, כך יותר משתייכים לאבות ולאושפיזין.

והיה מפליא לראות איך שהיה מדבר על 'האבות', על 'האושפיזין' היה אומר כי אסור לשכוח שאנחנו עדיין בתוככי עומק הגלות, ואם מותר להגיד, אז כאשר יש אחים תועים שאורך הגלות הרחיק אותם עד שאינם מבינים מה שהם עושים, הרי שלאבות הקדושים יש צער שבאים לפגוע בנו! והיה מורגש צער של רבינו מצער האבות הקדושים... אשרי עין ראתה!

כמו כן, רבנו הגדול זיע"א היה חוזר הרבה בשיחות הרבה על המבואר שחג הסוכות מכון נגד יעקב אבינו, שהוא עמוד התורה, וסוכות הוא זמן של קבלת עול תורה! כשחז"ל אומרים שיעקב אבינו לא שכב י"ד שנה, אין הכוונה רק שעסק במעשה מרובה, אלא עיקר הכוונה היא שעמל ויגע בתורה על הסטנדרט... זה העיקר, עמל התורה, הויתר דאבבי ורבא.

במהלך השיחה שאל גאון בתורה זצ"ל שהסב על שולחן רבנו ושמע את הדברים: היכן כל זה מרומז? ומה באמת השייכות של חג הסוכות ליעקב אבינו ולתורה?

אמר לו רבנו הגדול במתק שפתיו: וכי 'האושפיזין' באים לעמי הארצ'ים!...? הלא יוצאים בסוכות מן העולם הזה לצילא דמהימנותא, ולאן יוצאים אם לא לתורה...

סדר האושפיזין

בהזדמנות סיפר רבנו אודות הרה"ק רבי מאיר מפרימישלאן זיע"א ששלח להגאון הקדוש רבי שלמה קלוגר זיע"א עימו עמד בקשרים תכופים, ואמר לו שיש לו הוכחה שסדר האושפיזין הוא כנוסח ספרד. והא ראייה שהוא זכה לראותם והם הופיעו אצלו לפי הסדר המופיע בנוסח ספרד.

שלח לו הממר"ש קלוגר לומר לו: אין מכאן שום ראייה, כיון שהזמנתם אותם לפי הסדר הזה, לכן הם הופיעו כך!... האושפיזין מגיעים איך שמזמינים אותם.

סוכה ללא הפסקה

היה רבנו הגדול יושב בסוכה ומנצל כל רגע של ישיבה בסוכה, ב'צילא דמהימנותא'. ואינו מסוגל לצאת אף לרגע מן הסוכה הקדושה. וסבר רבנו שמי שיוצא מהסוכה סתם שלא לצורך הרי הוא מבטל מצוה ויש עליו טענה. הלא ברמב"ם משמע שצריך לעשות את סוכתו קבע, ואם הוא מסתובב בבית שם הרי הוא מבטל מצווה, שהרי הוא מוכיח שאין זה ביתו. ורק אם יוצא לצורך ממש, אין זה סתירה שהסוכה היא ביתו.

כל כך היה חרד מפני יציאה מחוץ לסוכה, עד שפעם אחד כאשר הגיע לבקרו אחד מגדולי הפוסקים ביקור חג, לאחר שנסתים הביקור קם רבנו ללוותו ולנהוג בו בכבוד הראוי לו. אך כשהגיע לפתח הסוכה ביקש רשות מאותו

אדם גדול להשאיר בסוכה, היות והוא משתדל שלא לצאת מן הסוכה אם לא בהכרח גמור.

רבינו היה גם רגיל לבאר כי חג הסוכות רצוף ומחובר ביזמן' וב'מהות' לעיצומו של יום הכיפורים, המועד המקודש ביותר בין המועדים. ויסוד השייכות של ימים אלו, שענין יום הכיפורים כי אז הקב"ה אמר "סלחתי" על חטא העגל, ואנו רגילים להכנס במאמר פסוק זה לקדושת היום. ואמרו חז"ל (יומא ג,ב) "לעשת" - זה מעשה פרה, "לכפר" - אלו מעשי יום הכיפורים, שבשניהם יש את הענין של 'תבוא' אם ותקנה את בנה',

וממילא היה מבאר לדרכו, כי חג הסוכות נמשך באותה בחינה, כאמא שסוכת על בניה, וגם אחרי ש'תבוא' אמה ותקנה בנה', שוב סוכת היא בכנפיה. וזה ענין ענני הכבוד שגם חזרו אחרי שנמחל להם עוון העגל, ואכמ"ל.

ובענין זה שח אחד התלמידים שליט"א המקורבים ביותר, כי אי אפשר לתאר איך שרבינו היה "חיי" את הדברים כפשוטם.

היה זה כאשר נכנס באחד מימי חוה"מ לסוכת רבינו, ורבינו היה בדרך לקום ממיטתו, אך מראהו היה נורא הוד כמראה הבן בזרועות אביו, והרים את ידיו ואמר בהתרגשות: "אם הבנים שמחה!"... ואף שהתלמיד הנ"ל היה רגיל אצל רבינו, עמד נדהם לגודל המחזה, עד שהעירו רבינו ואמר לו: מה אתה מסתכל עלי...!

רבינו "חיי" עם הקב"ה, והרגיש איך שהקב"ה מסוכך עלינו כאמא שסוכת על בניה!

להרגיש את הסוכה

רבנו הגדול היה מספר את מה ששמע מהגאון רבי הירש זקס זצ"ל על סבו מרנא ה"חפץ חיים" זיע"א: בסוף ימיו היה חשש שהקור יזיק לו ויחלה אם ישב בסוכה, ולכן ישב כל הזמן בסוכה, אבל לא בירך ברכת לישיב בסוכה.

הנכדים שחששו לשלומם, לא סיפרו לו כלום, והניחו תקרה על גבי הסוכה, והתנהגו עימו כאילו הוא יושב בסוכה, ונזהרו כל הזמן שלא יצטרך לצאת מהסוכה וכי' וכו'...

אלא שה"חפץ חיים" הרגיש היטיב מתי הוא יושב בסוכה כשרה ומתי לא, ובסופו של דבר אמר לנכדו: הם חושבים שהם יכולים לרמות אותי... [זיי מיינען אז זיי קענען מיר אפ נארען...]

בנותן טעם להביא את אשר היה שח רבינו זיע"א: באתי פעם למרן ה'סט"פלער' זיע"א בחג הסוכות, ואמרה לי הרבנית ע"ה שאמתין, כי הוא ישן. והוסיפה ואמרה: אה! 'אזא אטייערע מצוה' [כזו מצוה יקרה], ישנים ומקיימים מצוה!...

אור הסוכה

כך כותב תלמידו הרה"ג רבי ישראל יהודה ווינר שליט"א בספרו "תפארת שמואל": "...האריך רבינו לבאר בטוב טעם ודעת, סוד צילתה מרובה מחמתה, שהחמה בעוה"ז היא המזלות, אבל למעלה מן השמש יש יתרון, ויצילתה מרובה' היא השמש הפנימית המאור הגדול "שמש צדקה ומרפא בכנפיה" בהשגחה עליונה, והיא 'אור הגנוי' וזהו 'צילא דמהימנותא' שזוכים לצאת מעולם ההסתור החמרי ולישב תחת צל שכינה, עתה"ל לפי זכרוננו.

והנה כשדיבר כל הנ"ל, באיזה רגעים עיני ראו ולא זר איך האירו פניו ועיניו הקדושות של רבינו אור גדול של קדושה נפלאה בחוש ממש שאין הקולמוס יכול לתאר, וראו להדיא איך שפיו וליבו שוק, וקרב הדבר לענ"ד שנתגלה אצלו באותם הרגעים התנוצצות אור הגנוי, ובמשך כשנה תמימה ויותר לא מש ממני המראה הזה והיה לי מזה חיזוק עצום בחוש...

תיאור זה בא ללמדנו על עוצמת הדברים של רבינו ועל החיבור העמוק של רבינו לדברות קודשו.

אך האמת היא, שכמעט כל מי שהיה ונכח בזמנים אלו של הימים טובים והשבתות, יכול להעיד על הרגשות מרוממות וקדושות שהיו לו, איך היה אפשר למשך בחוש את קדושת הימים.

על קדושת הסוכה מעיד תלמידו חביבו הגאון רבי אברהם יחיאל אונא שליט"א: אירע פעם כאשר גוי היה נצרך להיכנס לסוכת רבינו, אך רבינו ביקש שידאגו בדרכי שלום שלא יכנס...

עבודת השמחה

השמחה... כמה היה מדבר רבנו הגדול זיע"א על חובת השמחה, כמה שמחה היה מחדיר בלבבות, שמחה אמיתית... שמחה אמיתית ב'חיים האמיתיים', שמחה מעומק ה"לב"...

כאשר כל העבודת ד' נעשית מתוך ה"לב", אין זה פלא איך הצליח רבנו הגדול זיע"א להחדיר בנו את היראה והשמחה כשהם כרוכות יחדיו, קשורות וחבוקות זו בזו כשלהבת בגחלת.

גם בשנים האחרונות, עת פקע ליבו מצרותיהן של ישראל, צרת ההסתור הנוראה של ה'ערב רב', ככל שעמד ועורר והחריד לבבות וכאב את הכאב, כך באותה מידה ביקש כל הזמן להיות בשמחה...

לעבוד את ד' מתוך שמחה...

שמחה על שזכינו להיות מעבדי ד' והנאמנים לו, בפרט בעת הסתר נוראה כזאת, כשההסתור עצמו מוסתר על ידי מי שרוצים להסתירו ולהראות שהמצב הוא טוב.

כל שיחת יעוץ והדרכה לראשי ישיבות מנהלי מוסדות ועסקנים שנטלו על

כתפיהם עול כביר ונורא ובאו ליטול עצה ולשאול בדעת תורה, הייתה מסתיימת: "אבל הכל בשמחה!" "בשמחה!"

בהזדמנות שח רבינו, היה זה בשמחת אירוסין לכדו של ההצ"צ רבי שמואל הומינר זצ"ל, כי פעם אחת בימי חג הסוכות, היה רבי שמואל הומינר במצב של יסורים קשים, ואמר אז על עצמו שהוא מקיים "ושמחת בחגך" על ידי 'שמחים ביסורים'...

שמחה של מצוה

היו סיפורים שרבינו היה "חיי" אותם שנים על גבי שנים, והיה מספר אותם באותה חיות והתפעלות כמי ששמעם זה עתה.

היו אלו סיפורים שהיו אבן יסוד בכל העבודת השם שלו.

כזה היה הזמן המופלא שהגיע אל ביתו, נכדו של מרנא ה"חפץ חיים" זיע"א, הגאון רבי הירש זקס זצ"ל חודשיים לפני פטירתו. וכך זכה רבינו לשמוע עדות שמיעה מכלי ראשון ממש.

אביו הגאון רבי מנחם מנדל זקס זצ"ל היה מתגורר בבית חמיו הגדול.

מרנא ה"חפץ חיים" היה נוהג להתבודד בעליית הגג ולעשות חשבון הנפש עם עצמו. בשנותיו הצעירות לא היה נשמע ממנו דבר, אך בשנות זקנותו מתוך חולשתו קשה היה לו להסתיר את דבריו, וכך שמעוהו מפרט בפרוטרוט את זכויותיו וגם את חובותיו.

מה היו חטאיו של החפץ חיים, מה היה מתאונן על עצמו, וממה היה חושש שיכריע את הכף בבית של מעלה?

- ענין השמחה של מצווה!

וכך היה אומר מרנא ה"חפץ חיים" על עצמו: ישראל מאיר אכלת מצה, כתבת משנה ברורה, אבל לא היה לך מספיק שמחה של מצווה!

ואז היה מוכיח את עצמו בתוכחה נוקבת: "תחת אשר לא עבדת את ד' אלוךך בשמחה ובטוב לבב מרוב כל". אח"כ שמעוהו מחזק את עצמו: ישראל מאיר הלא אתה עדיין חי, ויכול לתקן!

פעם אחת הגיע מרן רבינו מירושם ממיר זיע"א להקשיב להתבודדותו של ה"חפץ חיים" וכששמע את הדברים הללו נפל מרוב התרגשות.

היה מוסיף רבנו ומספר, כדי שנקבל מושגים בעבודת ה"שמחה" של מרנא ה"חפץ חיים", את מה שמע מיהודי יקר הרה"ג רבי מאיר ליברמן זצ"ל שזכה והאריך ימים והסתופף בצילם של מרנן ה"חפץ חיים" ורבינו חיים עוזר זיע"א.

פעם אחת חזר מרנא ה"חפץ חיים" מטבילת טהרה בערש"ק, היה זה לעת זקנותו שהיה נצרך להסיעו בעגלה מרוב חולשתו.

עם הגיעו לביתו פרץ בריקוד גדול סביב השולחן בשארית כוחותיו.

ר' מאיר ליברמן חשב, ואף שאל את ה"חפץ חיים" על פשר הריקוד, אם הוא מן הסתם על הטהרה לכבוד שבת קודש.

אמר לו ה"חפץ חיים" שהשמחה הגדולה היא על כך ששילם לבעל העגלה וזכה לקיים מצווה דאורייתא "ביומו תתן שכרו".

זה היה השמחה של מצווה של ה"חפץ חיים".

וזה לשון קדשו של המשנה ברורה הלכות לולב סימן תרס"ט סק"א: והעידו על האר"ז שאמר שהמעלה העליונה שהשיג באה לו על ידי שהיה משמח בכל עוז בשמחה של מצוה, וגם על הגר"א ז"ל כתבו שהיה מרקד לפני הספר תורה בכל כוחו עכ"ד.

בנותן טעם להביא כאן את מה שסיפר ה"סופר" שליט"א שכתב את הספר תורה לרבינו זיע"א, שרבינו לא הקפיד, ולא ביקש ממנו מפורש כמעט שום חומרות מיוחדות, בכתובת הספר תורה המהודר, וכמובן שה"סופר" מעצמו הקפיד על כל ההידורים, אבל דבר אחד רבינו זיע"א מאוד הקפיד עימו:

- "ביומו תתן שכרו"!

היה זה מפליא לראות איך שרבינו זיע"א שם ליבו לקיים מצוה זו בשלמותה עד הפרוטה האחרונה!

והוסיף וסיפר ה"סופר", שהיה פעם בערב החג שהיה נצרך לכסף, אך עדיין לא הגיע הזמן של התשלום, בכל אופן נכנס לרבינו לשואלו אם יש לו להביא לו 'על החשבון'.

וענהו רבינו שכעת אין ברשותו מעות.

אך תיכף ומיד לאחר כמה שעות, הטלפון מצלצל, ורבינו הגדול על הקו... : אתה יכול לבוא לקחת את הכסף...

כאשר עלה אל רבינו, אמר לו רבינו: כשיצאת, חשבתי, הרי אם יהודי מבקש כסף כנראה שהוא צריך, אז חובה לדאוג לו...

בינו נא זאת!

רבינו גם היה רגיל לחזור על מה שכתב ב"נפש החיים" שמי שעובר עבירה רח"ל, אז באותה שעה יש מסביבו במציאות ממש 'אורא דגיהנם'. והיה אומר כי מידה טובה מרובה... וגם בעשיית מצוה, יש במציאות ממש 'אורא דגן עדן' מסביב המצוה, והיה מתבטא כי: אפשר להרגיש את זה...

שמחה שממלאת את כל חדרי הלב

אם בכל ימות השנה נצטוונו על השמחה בעבודת ד' ובקיום המצוות, הרי שבחג הסוכות 'זמן שמחתנו', הייתה השמחה מתפרצת וגואה על גדותיה.

רבינו היה חוזר ואומר לתלמידיו כי עבודת השמחה במשך כל ימי החג אינה מצווה קלה לקיים, אחת מן העבודות הקשות במקדש היא, כידוע בשם הגר"א.

וכעת בימי השמחה הציווי הוא על 'שמחה הממלאת את כל חדרי הלב'. וזו אינה מלאכה קלה כלל ועיקר, אין זה כל כך פשוט למלאות את כל חדרי הלב

בשמחה פנימית.

עוד היה רבנו מציין את דברי ה"שאגת אריה" דשמחת יום טוב בזמן הזה היא מצווה דאורייתא.

תלמידו הרה"ג רבי מנחם נובורוצקי שליט"א מביא את אשר שמע מפיו בחג הסוכות תשס"ג, ששמע מפי מרן המשגיח רבי יחזקאל זי"ע בביאור מצות "ושמחת בחגך", שלכאורה צריך ביאור מהו הציווי המיוחד על השמחה בחג, והרי הענין של שמחה הוא מיסודי עבודת ה' בכל השנה, כמו שכתוב "עבדו את ה' בשמחה", וידועים דברי הרמב"ם בסוף הלכות לולב שזוהי התביעה "תחת אשר לא עבדת את ד' אלקיך בשמחה ובטוב לבב".

ואמר המשגיח, שכמו שמצינו לגבי קרבנות דבכל יום מקריבים קרבן תמיד, ואילו בימים טובים וזמנים מיוחדים מקריבין קרבנות המוספין, כיוצא בזה ישנה בחינה בסוכות של 'מוסף' על השמחה.

שמחה מתוך יראה

באחד הפעמים בסעודה שלישית בשבת חול המועד הגיע אחד מהתלמידים זמן מה אחר צאת השבת, לשמוע את דבריו ולהתברך בברכת החג. תוך כדי שהוא מאזין לדבריו, נגע בזקנו... רבינו לפתע ננער ממקומו בחדרה נוראה ואמר לו: אתה לא מפחד שיתלשש...? ענה לו התלמיד: הוצאתי את השבת... (את היי"ט), מרן שליט"א הגיב מיד בתמיחה: "הוציא" את השבת...?!

כוונתו היתה שאת השבת לא מוציאים...

וכפי שהיה חוזר הרבה על מה שאמר המהרי"ל שבאמת שבת שבתוך המועד או שבת הסמוכה ליו"ט, הרי זה קל יותר... שאז המעבר הינו יותר בהדרגה מאשר בשבת רגילה, כי המעבר משבת לחול הוא מעבר קשה!

וז"ל המהרי"ל: "איני נהנה משום שבת כמו משבת דחול המועד, דיש יו"ט לפניו ויו"ט לאחריו והוא בעצמו מועד".

אח"כ פייסו וכיכדו בחזנות לכבוד הרגל, כאשר הוא משתתף עימו בדביקות נוראה. אשרי עין ראתה.

ניגוני השמחה

לפנינו תיאור מאחד התלמידים ממוצאי יו"ט ראשון של חג בסוכת רבנו הגדול זיע"א, עם הבנה עמוקה במדות השמחה:

נכנסנו לסוכת רבנו והתיישבנו, היה ניכר באויר הסוכה כי שעת התרוממות גדולה היא כאן...

רבנו שאל: מי כאן מנגן, מי כאן חזן...

ואז פתח ואמר כי מרן הגר"ח מבריסק זיע"א אהב חזנות, ואילו בנו מרן הגר"ז אהב ניגונים.

ופעם הגיע חזן וניגן לפני מרן הגר"ח, אמר לו הגר"ח: אבא שלך היה חזן יותר טוב!

אמר לו אותו חזן: מסתמא גם אבא של הרב היה יותר...

ואמר הגר"ח, חזן זה ניצח אותי!

הוסיף רבנו ואמר: ששמע שאותו דבר היה גם אצל מרן הגאון מטשעבין זיע"א שאמר לחזן אחד מבני ברק שאביו היה יותר טוב ממנו.

ואמר רבנו שדבר זה הוא חידוש אצלו... שחשב שירידת הדורות' הוא רק בתורה, אבל בחזנות לא שמע...

ואז התחילו לשיר את הניגון האהוב על רבינו: "ואמר ביום ההוא הנה אלוקיני זה קיונו לו ויושיענו, זה ד' קיינו לו נגילה ונשמחה בישועתו".

לאחר שסיימו לזמר את הניגון אמר רבנו: כל אחד מראה באצבעו "זה ד' קיונו לו", מי שקיווה יראה, ומי שלא קיווה לא יראה, ולא זו בלבד אלא שיש מדרגות בראיה, וכל אחד יראה בדיוק לפי המידה שקיווה ולפי דרגת הקיווה. וכשאמר זאת רבנו, והצביע בידו ב"זה", קיבלו הדברים מראה חי עד כדי מישוש...

מי יזכה לעורו של לוויתן

כל אחד יקבל לעתיד לפי המידה שעמל בה. מי שלא קיווה לא יראה.

כאן המקום לגולל את מה שסיפר רבנו הגדול על מרנא המהרי"ל דיסקין זיע"א:

לירושלים הגיע אחד מראשי המשכילים שהיה מתחילה נראה כת"ח חשוב ורובם ממש לא עמדו על טיבו, חוץ ממרנא המהרי"ל דיסקין זיע"א.

רבנו לא הזכיר מעולם את שמו, כידוע קפידתו לא להזכיר שמם של רשעים, וכשנצרך להזכיר שם של רחוב בירושלים הקרוי על שמו של אותו משכיל, היה אומר הרחוב שנמצא בו מלון המרכז.

המנהג בירושלים היה אז להכנס אצל המהרי"ל דיסקין לאחל א'גוט מועד [א'גוט יו"ט - כמנהג ירושלים], והיה משיב לכולם בלשון אחידה (באדיש) - "שתזכה לאכול מסעודת לוויתן"!

באו שנים מחבריו של אותו משכיל לקחתו עימם לילך אצל המהרי"ל דיסקין. ומתחילה נשתמש מהם באמרו - וכי מה נקבל שם - אישטיק לוויתן?... לבסוף נתרצה והלך עימם אך לא העז להכנס אל הסוכה.

וכשבאו לפני המהרי"ל זיע"א, אמר לכל אחד ואחד את הברכה הקבועה. אח"כ סובב ראשו לכיון בו היה המשכיל מחוץ לסוכה ואמר בקול: אבל אותם שמלעגים הם לא יזכו!...

אכן הזכות היא לפי הקיווה. ומי שלא קיווה לא יראה.

ומה שאנו מבקשים בקשות בשעת ההושענות וההקפות הוא בגלל שכל עת שמחה הוא עת רצון ולכן כשאנו מתקרבים להקב"ה בזמן השמחה אנו מבקשים בקשות בגלל הקירבה והשמחה.

ואכן צורת אמירת ההושענות אצל רבנו והקפת הבימה והס"ת, הייתה במראה של מחול וריקוד בשמחה ונהג לרקוד מעט בגרלי.

בפעם אחרת הוסיף שענין ההקפות הוא שבסיום ההלל כביכול יוצאים בריקוד - "מגיש ארום מיט טאנצען". ואכן, רבנו הגדול היה מהלך בהקפות בכעין ריקידה.

והוסיף להוכיח שכן מבואר להדיא בדברי הגר"א על מה שכתב הרמ"א (בסימן תר"ס): "שאבל אינו מקיף וכתב רבינו הגר"א וז"ל: 'דכתב ושמחתם לפני ה' אלוקיכם שבעת ימים והוא בשעת הקפה'!

יש לציין כי לא היה מקפיד בעת ההקפות להחזיק את האתרוג ביד אחת, ואת הלולב בשניה, אלא כל הדי' מינים באותו יד, והסידור ביד השניה.

ההלל והשמחה

אם במשך כל ימי חג הסוכות "זמן שמחתינו" היה רבנו הגדול יגע בעבודת השמחה עד שתמלא כל חדרי הלל, הרי שבזמן ההלל, הזמן המיוחד לשמחה, זמן שיא השמחה, על אחת כמה וכמה.

כמעט ולא יתכן לתאר בעולם את עוצם השמחה והדבקות וכלות הנפש אל אלוהים בשעת אמירת ההלל והנענועים.

אשרי עין ראתה זאת!

הלא למשמע אוזן דאבה נפשינו מאשר חסרנו עתה כל אלה.

העוצמות של השמחה והרוממות הרקיעו שחקים, היו אלו שעותיו הגדולות... והניגון... איי הניגון המיוחד שהיה לו לרבנו הגדול בהלל, הניגון שהיה מנגן בעצמו בכל יו"ט בזמן ההלל... מי יוכל לתאר את המתיקות... את הרוממות... את עוצמת הקדושה... את גובה הרוחני הבלתי נתפס אליהם העפיל וסחף כל המתפללים...

מי יוכל לתאר.

מי יוכל לתאר מראה רבנו כמראה כהן גדול בקדושה וטהרה אוהז בידיו את ארבעת המינים, ואומר את ההלל בתוך הסוכה בצד "אגודה שול", כדעת רבינו הארי"ה הקדוש וכמו שכתוב בכתב ראש סי' ק"ט, והיה מקפיד על זה כי נטילת הלולב וההלל תהיה בתוך הסוכה.

היו אלו רגעי שיא, בתוך הסוכה, בצילא דמהימנותא, בידיו ארבעת המינים ופיו מהלל ומשבח למלך מלכי המלכים...

איה הקולמוס, איה הסופר אשר יוכל לתאר...

תפילת המוסף

תפילת מוסף במחיצתו של רבנו הגדול בימי חג הסוכות, היה מעמד מיוחד שנחרת בלב המתפללים.

מרום שמחתו ודבקותו בד' הייתה התרגשותו עולה על גדותיה ללא מעצור והייתה משתפכת החוצה לעין רואה.

בכיות ההתרגשות בתפילת מוסף היו עוצמתיות במיוחד... וכל מי שזכה לראות, זכה לקבל מעט מושגים דבקות בהקב"ה עד היכן מגעת.

חציו לכם

ידוע בבי מדרשא שרבנו הגדול היה משתדל לקיים דברי הרמב"ם על חציו לד' וחציו לכם כפשוטו. וכך כותב הרמב"ם בפ"ו מהלכות יו"ט הי"ט: 'זאחר חצי היום מתפללין תפלת המנחה וחוזרין לבתיהן לאכול ולשתות שאר היום עד הלילה'.

דברי הרמב"ם הללו הדירו את מנוחתו, איך אפשר לקיים את הפסק הזה, ומדוע אין העולם נוהגים בכך.

לא נחה דעתו עד שפעם אחת עלה לבית מרן הגר"ש אלישיב זיע"א ושאלו איך מקיים בעצמו את דברי הרמב"ם, מרן הגר"ש ניסה ליישב בכל מיני אופנים, ולבסוף הודה ואמר "ס'אזי טאקע אשווערער רמב"ם".

רבנו הגדול היה אומר תדיר שיותר קל לקיים את "חציו לד'", כי אפשר לשבת וללמוד ולהתפלל במשך חצי יום, אבל קשה מאוד לקיים את "חציו לכם" כי מי הוא זה אשר יוכל לשבת בסעודה ארוכה חצי יום במשך שעות רבות.

למעשה היה רבנו הגדול משתדל לקיים את הדברים כפשוטם, והיה מאריך הרבה בסעודת היום בשמחה גדולה מאוד עד זמן מעריב.

במשך הסעודה הארוכה היה לומד משניות ומדבר הרבה בדברי תורה כמו בכל הסעודות, וכן היו מרבית בזמירות שירות ותשבחות, וככל שניסה להאריך עדיין לא הגיע ל"חציו".

אך השמחה הגדולה שהשתפכה הייתה מופלגת, היה שר בדבקות גדולה "כאילו תערוג על אפיקי מים" בניגונו המיוחד של הגאון הגדול רבי משה שמואל שפירא זצוק"ל כאשר דמעות של התרפקות והשתוקקות היו זולגות מעיניו מגודל התרגשותו. אי אפשר בכלל לתאר את גודל המעמד הנשגב, מעמד "חציו לכם"!

רבנו הגדול היה מקפיד בכל יום מימי חול המועד לשתות רביעית יין, ולא דווקא בשעת הסעודה, וכן לאכול כזית בשר, ואף בערב שבת בזמן שרבים אין מקפידים על זה כ"כ, היה הוא מקפיד בכך, כדי לקיים את ההלכה שנפסקה שאין שמחה אלא בבשר ויין.

בשיחותיו הבהיר רבנו הגדול את טיבה האמיתי של שמחת חג הסוכות, שכאשר יוצאים מה'מותרות' ל'צילא דמהימנותא', בצל כנפי השכינה, זהו הזמן לקבל עול תורה, ולהתחזק בעמל התורה, וזה הדבר הכי גדול, ובוזה נקבע שהוא 'זמן שמחתנו'!

שזו עיקר השמחה כאשר האדם מקבל עליו עול תורה באמת ולמעשה, ורק בזה מגיעים לשמחה אמיתית.

והיה מזכיר רבינו כי אף רבינו ה"שגאת אריה" מחדש ופוסק להלכה, שיוצאים בלימוד התורה ידי מצות שמחה בחג.

כך שח פעם רבנו הגדול כי שמע ממרן הגאון רבי יצחק הוטנר זצ"ל שהנהגה היא רצינית של הגר"א חל בחג הסוכות, והיא רצינית של הבעש"ט חל בחג השבועות, והנהגה לכאורה היה הדבר צריך להיות הפוך, הגר"א ב"זמן מתן תורתנו" והבעש"ט ב"זמן שמחתנו"...

אלא על כרחך שאין אנו מבינים מאומה לא בתורתו של הגר"א ולא בתורתו של הבעש"ט.

הוסיף רבנו ואמר: אין שמחה בלי תורה, ואין תורה בלי שמחה!

השמחה באפסיות העולם הזה

רבינו היה רגיל לחזור ולשנן באוזני שומעי לקח בימי החג כי חג הסוכות הוא זמן מיוחד של "זמן שמחתנו" כאשר זה הזמן שבו מבינים את האפסיות של עוה"ז. זהו הזמן של "צא מדירת קבע", הדירה עם כל הקבע, עם כל מה שמשקיעים בזה... והיה מוסיף כי במילתא דבדיחותא אומרים, כי בדירת קבע תמיד מחדשים, ורק לגבי הסוכה נשאר אותו עראי... אמנם הסוכה היא עראי, אבל חובתנו לעשות את הסוכה לקבע, וכדאיגא במשנה 'כל שבעת הימים אדם עושה סוכתו קבע וביתו עראי', ועלינו לחיות יותר ויותר את ה'צילא דמהימנותא' בצל כנפי השכינה, ולא להשאיר עם ההשגה של הסוכה שהיתה תמיד.

וזהו שיא השמחה כאשר אדם חי את החכמה האמיתית, ומרגיש את אפסיות העולם, וזהו מצותינו בחג הסוכות: 'צא לדירת עראי'!

והיה מבאר כי זהו ענין קריאת מגילת קהלת בחג הסוכות, והוא מה שאמר בחכמתו שלמה המלך החכם מכל אדם ש"הכל הבל", דווקא שלמה המלך שניסה את הכל והסתכל על הכל, הוא זה שהגיע ל"סוף דבר הכל נשמע", שאין שום דבר רק "את האלקים ירא ... כי זה כל האדם". שלמה המלך השקיע הרבה הרבה חכמה להוכיח שאין שום דבר, שהכל זה רק "הבל הבלים".

והביא על כך את מה דאיתא בגמ' (שבט לז, ב) 'בקשו חכמים לגנוז ספר קהלת מפני שדבריו סותרין זה את זה, ומפני מה לא גנזוהו מפני שתחילתו דברי תורה וסופו דברי תורה, וכו' דכתיב סוף דבר הכל נשמע את האלהים ירא ואת מצותיו שמור כי זה כל האדם'.

והיה נהנה לחזור גם על דברי הגה"צ רבי אליהו לאפיאן זצ"ל שהקשה א"כ מדוע לא השאירו רק את הפסוק האחרון בקהלת, ומדוע צריך לכתוב את הכל. וביאר: שבא ללמדנו שדווקא מתוך מצב ש"הכל הבל", אין כלום, ממילא נשאר שכל האדם זה רק "את האלקים ירא ואת מצותיו שמור" כי באמת אין זה שכאילו צריך לוותר על משהו, שהרי אין במציאות באמת שום דבר, "הכל הבל" וממילא זה כל האדם. וזולת זה, אין לו צורת אדם, כי מה יתרון לאדם בכל עמלו שיעמול תחת השמש.

נטילת הד' מינים

לתאר את העסק סביב מצות נטילת ארבעת המינים, זה כמעט בלתי אפשרי... זה היה חביב עליו עד למאוד! פעמים רבות שהיה מנשק את האתרוג ובוכה מהתרגשות, וראו כולם שנפשו יצא בדברו בעת קיום המצוה.

היה רגיל להתבטא כאמור, כי הרי אתרוג דומה ללב... וזה מחייב, ועלינו להתבייש מהדברים, ולואי שנתבייש...

והיה נוטל כמה אתרוגים, כפי שכולם ראו, לצאת ידי השיטות כולם, והגאון רבי אברהם יחיאל אונא שליט"א היה עוזר על ידו, הולך ומביא, מעלה ומוריד, את האתרוגים לתוך הקרטון, ומהקרטון. אך תמיד היה מקפיד לברך על אתרוג שגידולו נאה בדוקא! וזה היה עיקר קפידתו.

אחר שהיה מברך על הד' מינים שלו, היה גם מהדר ליטול גם לולב שיש בו הדסים המשולשים לפי שיטת רש"י שבכל אחד יש בו שילוש של ג' עלים, ואף שהתוס' כתבו שאינו בנמצא. והיה מקבלם מיד שנה מיהודי תימני שמסך עליו.

צורת הנענועים היתה בהתרגשות עצומה בכל לבו ונפשו, והיה זה מחזה מרהיב שלא ישכח מכל מי שראהו בעת הנענועים. היה מוליך ומביא עם מעט כיסוס, והנענועים היו כלפי מטה כצורת גידולו, וכדעת הגר"א.

שמחת בקשת ההושענות

מרגלא בפומיה דרבנו הגדול זיע"א: מנהג העולם בזמן ההקפות וההושענות להתחנן ולהזיל דמעות, אך האמת היא שכתב הרמ"א (סימן תרסט) שבשמחת תורה נהגו להקיף עם ספרי התורה את הבימה שבבית המדרש, כמו שמקיפים עם הלולב, והכל משום שמחה.

מבואר אם כן ששמחת תורה זה כמו עם הלולב, ובשמחת תורה כולם הרי יודעים שההקפות הם משום שמחה, ואם כן תלי תניא בדלא תניא...

ומכאן הוכיח רבנו והיה מעורר תמיד על כך שעיקר ההקפות הם משום שמחה,

היה מפליא לראות את דבקותו הגדולה במהות היום, עד שהיה מורה לתלמידים ומבקשם פעמים רבות שתיכף יזדרזו, כי ראוי לקבל את הי"ט בלימוד תורה!

שיא המועדים - שמיני עצרת

בתוך כלל ההתעלות וההתרוממות העילאה שחוו תלמידי רבנו הגדול זיע"א במחיצתו בזמן שמחתנו, הרי שכשהגיע הרגל האחרון שמיני עצרת, העלה רבנו הגדול את המסתופפים בצילו למדרגות עצומות, ללא גבולות מעצורים וסייגים.

בטרם ננסה לצייר בדל קולמוסינו את העושר הרוחני העצום, שהשפיע רבנו הגדול זיע"א על תלמידיו והמסתופפים בצילו, ננסה ללמוד מעט, על קצה המזלג את הדברים כפי שהטעימם בשיחותיו ובדבריו. השיחות על מהות שמיני עצרת ושמחת תורה במשנתו הם הנותרים לנו את המבט העילאי על החג הנעלה הזה.

רבנו הגדול היה מעורר שבעיקר הדבר יום שמיני עצרת אינו קשור בעיקרו לשמחת תורה. מהות "שמיני עצרת" הוא חג הדבקות בקודשא בריך הוא.

לאחר שבעה ימי שמחה והסתופפות בצילא דמהימנותא בצילא דקודשא בריך הוא, יחד עם האושפיזין הקדושים, מגיעים למצב של 'קשה עלי פרידתכם' ואנו חפצים להשאר יום אחד נוסף במצב של "חבוקה ודבוקה בך". זה מהותו של חג שמיני עצרת - "חבוקה ודבוקה בך"!

- ומהי הדרך שלנו להיות במצב של חבוקה ודבוקה בך, איך אנו מבטאים את זה, איך שמחים עם הקב"ה? הדרך הכי מתאימה לכך, היא לרקוד עם התורה הקדושה - זו האפשרות היחידה לדבקות בהקב"ה, לכן "שמיני עצרת" מסיימים את התורה ושמחים עימה ב"שמחת תורה"!

בהזדמנות אחרת אמר רבנו זיע"א: כשיש שמחה אמיתית, אז מגיעים עד לשמחה של "שמיני עצרת", שהוא הסיום של כלל החגים והימים טובים. וכלל ישראל, שמחים בשמחת התורה, בחג השלימות של שמיני עצרת, כי רק על ידי התורה אנו שייכים לזה, וזה עיקר השמחה 'בו ובתורתו'! וכך אנו נאחזים בחג הקדוש והנורא של "שמיני עצרת". וכל זה על ידי שנתחזק בעמל התורה למעשה. ואחרי שבעה ימים שמחנו בעמל התורה התורה עצמה שמחה בנו ב"שמיני עצרת".

בהזדמנות נוספת שח רבנו זיע"א: עד כדי כך גבוה מעלת שמחת תורה, שרבינו ירוחם ממיר זיע"א אמר אחר הריקודים בשמחת תורה: איני יודע מה חביב יותר לפני הקב"ה, הבכיות של יום כיפור או הריקודים של שמחת תורה!

שמחת הקפות

ידוע מה שכתוב בספר "מעשה רב" אות רל"ג: 'הגאון ז"ל היה שמח מאוד בחג הסוכות, וביותר בשמיני עצרת כי הוא יותר יום שמחה מכל ימי החג על פי הסוד'.

עוד כתוב שם אות רכ"ב: 'ואדמו"ר ז"ל הלך לפני הס"ת שמח למאד ופניו בוערות כלפיד אש ולא היה אוזח ס"ת בידו אך היה מספק כף אל כף ומרקד ומפזז ומכרכר בכל עוז לפני הס"ת'.

יום שמיני עצרת לא ניתן לתאור לכל מי שזכה לשהות במחיצת רבינו. היה הוא זיע"א אז בשיא דבקותו באופן שלא ניתן לתאר כלל, כפי שתיאר זאת תלמיד: "היה זה בבחינת סביבו נשערה מאוד, יראת הרוממות לצד שמחה עצומה!" היה שמח ויראתו הקדושה על פניו, במקום גילה שם תהא רעדה.

מאד היה שמח שמחה גדולה בעת ההקפות, והיה רוקד ומפזז ומוחא כף, והיה רוקד לפני אחרים שהחזיקו ספר תורה... ומאד היה מזרז כל העת לאברכים ובחורים לרקוד ביתר שאת וביתר עוז ושלא להתרפות לרגע אחד.

פניו היו מאירים, וראו איך שההקפות אצלו היא עבודה גדולה וקרבת ה'.

תלמידו הרה"ג ישראל יהודה ווינר שליט"א מתאר איך שהיה אומר את הפסוקים של אנא ה' בכמה הקפות, ברגש גדול ובמתקנות, והיה אומר בהקפתו את כל הבקשות.

היה מציין את מה שהיה מספר רבי איצ'לה בלאזר שפעם אחת ראו את מרנא הגר"י סלנטר בעת ההקפות בשמחת תורה שנתכרמו פניו, והסביר כי אנחנו שמחים עם התורה, אבל מי יודע אם התורה שמחה איתנו? אההוסיף ואמר "שכמים הפנים לפנים", ואם אנחנו נשמח עם התורה, נשמור עליה, ונשתדל להגות בה מתוך ניתוק מהבלי העולם, ודאי שהתורה שמחה היא איתנו...

וכמה פעמים רבנו היה מכבד בחורים מצוינים בזמן ההקפות, לרומם קרנם ולהגביה לבם באהבת התורה, וקנאת סופרים תרבה חכמה.

בזמן ההקפות היו ניגשים אליו הרבה אנשים להתברך, והיה מאיר להם פנים באופן מיוחד ומברכם באהבה ובחמלה יתירה יותר משאר זמנים, וכן מברך את הילדים בחיבה גלויה.

היה רגיל לומר כי ה'עולם' סבור שמקור ענין ההקפות הוא מהאריז"ל, אבל באמת הוא כבר מהגאונים, כמו שמצינו בדבריהם שדנו על ריקוד עם ב' אבוקות לפני הספר תורה וכו', והיה אומר כי מצינו רבות בדבריהם בדבר החשיבות לפזז ולהקיף בכל עוז לפני התורה ביום שמחת תורה, אלא שהאריז"ל שיכלל ותיקן ענין ההקפות ביותר.

שמחת התורה

בשעת ההקפות היה יושב ולומד, ולא היה מקפיד לשבת בשעה שיש ס"ת לפניו.

יש לציין בענין זה את מה שסיפר אחד התלמידים: היה זה בשבת חול המועד סוכות לאחר התפילה בבוקר, עלינו אל ביתו של רבינו זיע"א לקידושא רבא לאחר התפילה, כאשר אביו מרן הגרש"ז זצ"ל נוכח אף הוא במקום, מתוך אוירה של שמחת החג. על השולחן עמד בקבוק יין שעליו היה כיתובים שונים, לכל רוחב הבקבוק. וכאשר אי מי מהנוכחים החל לעיין בנכתב שם, הגיב מרן הגרש"ז ואמר: כבר קראנו מגילה היום...

הגיב על כך רבינו ואמר: אכן, קראנו היום מגילת קהלת, א"כ מה ההמשך של הפסוק "ויוין ישמח"? וכמובן מאליו המשיכו כולם: "לבב אנוש..."

אז סיפר רבינו כדלהלן: הרב משה בלוי זצ"ל יצא בשליחות ציבורית לגולה, ובמסגרת שליחותו הגיע אל מרנא הגר"ח מברסק זצ"ל בשעת הסעודה בחול המועד.

בשעת הסעודה הגישו יין לפני הגר"ח, נטל הגר"ח את הכוס ואמר: נו, "ויוין ישמח"... כממתין להמשך הפסוק. נענו כולם "לבב אנוש..."

הגיב הגר"ח: "ויוין ישמח"... כמצפה להמשך אחר. אז נענה רבי משה בלוי ואמר "חיים!" שכך הוא המשך הפסוק בקהלת (י,ט), אך בתהילים (קד,טו) כתיב "ויוין ישמח לבב אנוש..."

או אז נהנה הגר"ח והצביע על עצמו... כמתכוין לרמוז על שמו. הוסיף ואמר הגר"ח: "דער ירושליימער קען!" - "הירושלמי יודע!"

לאחר מיכן סיפר ר"מ בלוי כי בשעה שהמתין מחוץ לביתו של הגר"ח נטל לידו תנ"ך שהיה מונח בסמוך ועיין בו, ובדיוק יצא לו לראות את הפסוק הזה...

יא"צ דרבינו הגר"א

ביום י"ט תשרי חל בו יארצייט דאדונינו הגר"א זיע"א. רבנו הגדול היה כל כך דבוק בתורתו, עד שהגדיר זאת אחיו הגאון הגדול רבי אברהם דוב אויערבאך זצ"ל גאב"ד טבריה, כי זכה ליגילוי אליהו... מרוב שהעמיק והרחיב בתורתו.

וכך מעיד תלמידו הרה"ג רבי ישראל יהודה ווינר שליט"א: באתי להקביל פני רבינו זיע"א בסוכה אחר תפילת שחרית, והיה זה ביום י"ט תשרי, יארצייט דרבינו הגר"א. והגיע אף הגאון רבי אשר זעליג הכהן רובינשטיין זצ"ל עם בני הישיבה שלו, והזכיר כי היום הוא היא"צ של רבינו הגר"א.

הגיב רבינו ואמר שביום זה יש עילוי לנשמה למדרגה יותר גבוהה, ויש שמחה אצלו למעלה, ולכן דבר זה משפיע גם למטה.

מעשה מבהיל סיפר תלמידו חביבו הגאון רבי אברהם יחיאל אונא שליט"א: בכל השנים היה רבנו הגדול נוהג ללמוד ביום היארצייט של אדונינו הגר"א זיע"א בביאור הגר"א על "ספרא דצניעותא" וכן על תיקוני הזוהר.

והנה בשנותיו האחרונות היה קשה לו לאכול, ולכן לא נטל את ידיו בחול המועד. בשנה אחת כשהגיע יום היארצייט של אדונינו הגר"א זיע"א, ביקש ליטול ידיו לסעודה ואכל מעט.

ביודעו את מנהגו ללמוד באותו יום במשנת הגר"א, הציע להביא לפניו את הספרא דצניעותא כדי ללמוד בו.

אולם רבנו הגדול לא התייחס, וכששאל: הרי היום יארצייט של הגאון, אמר לו רבנו: הלא נטלנו ידיים...

הדברים מבהילים, וכל החפץ להבין סיפור זה, יעיין נא מה שכתב החסיד רמח"ל במסילת ישרים כשתיאר את מעלת החסיד באכילתו.

יש לציין כי כמה פעמים בימי חוה"מ רבינו היה מציין כי היום היא"צ של רבי משולם איגרא, והיה מפליג מאוד בגדולתו, ובסיפורים אודותיו, ואמר שכיום אין מכירים מספיק בעוצם גאונותו, וכנראה משום שהדור אינו ראוי...

ליל הושענא רבה

העיד תלמידו חביבו הגאון רבי אברהם יחיאל אונא שליט"א: רבינו זיע"א היה נוהג לקרוא לבדו בסוכות בליל 'הושענא רבה' את 'משנה תורה' מתוך חומש, ולא כמו שיש נוהגים לקרוא מתוך הס"ת בציבור. אך היה אומר לתלמידיו ששהו עמו: עיקר התיקון זה גמרא...

היה מעורר תמיד על ליל הושענא רבה כי הוא יום גדול קדוש ונורא, וצריך להתאמץ לנצל ולחטוף מה שנשאר, והיה מברך תמיד שכולם יזכו לפיתקא טבא ולכל טוב.

ויש לציין כי כאשר היה חל ליל הושענא רבה במוצאי שבת, והיו עולים הרבה מהתלמידים בסעודה שלישית להקביל פניו, היה מזרז ביותר לאחר מעריב במוצאי השבת, והיה אומר כי חבל להתמהמה, זהו יום גדול, וצריך לנצל אותו...

הפרידה מהסוכה וקבלת היו"ט

כך העיד תלמידו הרה"ג רבי ישראל יהודה ווינר שליט"א: בכניסת היום הקדוש יום שמיני עצרת, היו בני הישיבה יושבים בסוכת רבנו ראש הישיבה ומברכים 'לישב בסוכה' על מיני תרגימא, ורבינו היה שוהה בסוכה גם כן וטועם עם התלמידים.

גם אחרי שהיה ניגש להדליק את הנרות יו"ט היה חוזר אל הסוכה, וממשיך את ישיבת הסוכה, כאשר התלמידים שרים ניגוני דבקות ושמחה, 'בנה ביתך כבתחילה' ועוד.

וניתן היה לסדר ולהביא לשם ביו"ט את כל הנצרך לסעודתו. הביאו שני כסאות וסעד שם את סעודתו ונשאר שם לכל הלילה, בלי מזון ובלי כלום...

למחרת בבוקר כשהגיע לשיבה, נבהלתי לראות חלש כל כך, אך שוב גם אז, בעת ההקפות לאחר סיבוב א' תחילה התיישב עם הס"ת הקטן, ולתומי חשבתי שעתה כבר ילמד משהו 'קל' כמו 'שנים מקרא', אך לפליאתי פתח אח"כ גמרא חולין או שבת, וישב עם הרא"ש במשך כמה שעות, בעומק ועיון! היה זה מראה מבהיל. וגם אחרי שכמה ניגשו אליו באמצע לומר 'א' גוט יו"ט', המשיך מיד בלימודו. זאת ועוד, בישיבה עשו הבחורים 'קידוש', אך הוא החמיר גם אז ולא קידש ולא אכל עד השעה שתיים בצהריים...

והפלא בעיני היה, כיצד עם כל חולשתו העצומה, ואחרי סדר יום שכזה, קיבל רבינו כזו 'חיות', ופניו האדימו, ועד שאכן גם השנה עשה בעצמו 'הגבהה'... מוסיף תלמידו הרה"ג ישראל יהודה ווינר שליט"א להעיד: אספר מה שראו עיני שמחת תורה תשע"ח, רבנו לא חש בטוב, וכפי הנראה לא ישן טוב בלילה, ובחזרת קריאת התורה שעולין כל הציבור, היה נרדם, ובכל פעם ופעם שהגיע העולה לסיום הברכה רבנו היה מתעורר משנתו ועונה אמן, וכך חזר המעשה בכל קריאת התורה...

נעילת החג

אין לתאר ואין לשער דמות תואר פני רבינו עם דמדומי חמה של יום שמחת תורה, היה זה מעמד נורא הוד, ובפרט כאשר היה משורר לכבוד התורה ולכבוד יום טוב שירי ערגה וכיסופין המעוררים לאהבת ה' ואהבת התורה, ושירי ערגה לבנין ביהמ"ק ולגאולה השלמה,

וכך במוצאי יו"ט היו עולים לביתו ומשוררים בצוותא כמה ניגונים, ורבינו היה מרבה לשורר הוא לבדו את הפסוקים "צמאה לך נפשי", "כאיל תערוג", "מים רבים", ומתוך הטעמה היטב היטב של הפסוקים, והציבור היה חוזר אחריו. והיו אור פניו מאירות בעודו עטוף בקיטל וטלית מעת תפילת המוסף עד אחר הבדלה, ושעה ארוכה אחר צאת החג.

ולקראת הסוף היו רוקדים ושרים: 'ותחזינה עינינו', 'לשנה הבאה', והיה חוזר ומדגיש כמה פעמים בקול 'בירושלים', וכוונתו שלא להוסיף 'הבנויה', כי אין זה נכון, ובא מבחוץ שכאלו יש לנו כבר ירושלים רח"ל...

וכשהיו מסיימים, בירך את כל הציבור ואמר: ברכה מרובה לכולכם שנת גאולה וישועה, ויחזור לתלמודו...

אחד התלמידים מתאר נעילת החג של שנה אחת שחקקה בליבו: היה בהתרוממות גדולה ושר עם הציבור 'צמאה לך נפשי', ושר לבדו ברגש גדול ואחריו כל הציבור. אח"כ שר "מים רבים לא יוכלו לכבות", ואז התחיל לבד לשיר 'ייד נפש' בהשתפכות רגשי קודש בעוד אהבתו ליוצרו ב"ה בניגון שלו, והיה הציבור בשקט כל הניגון, וכשהגיע לנפשי חולת אהבתך חזר על זה כמה פעמים ברגש.

עמל ושמחת התורה ברציפות

לסיום יריעה זו, לפנינו מעשה נורא שהתרחש עם תלמידו הגאון רבי אליהו ווינר שליט"א בימי בחרותו.

רבנו הגדול זיע"א חפץ לחנך את תלמידו, ולתת לו מושגים בעמל התורה עד היכן הדברים מגיעים.

לפני שמחת תורה, דיבר עימו בארוכה והסביר לו בפשטות שלא יעלה על הדעת ללכת לישון בליל שמחת תורה, הלא שמיני עצרת הוא תכלית המועדים כולם, ובוודאי שיש לעמול בתורה כל הלילה ולא לחשוב על שינה. כך עשה, לאחר עבודת ליל שמחת תורה, הריקודים במשך שעות ארוכות, שהם לבדם סוחטים את הכוחות כליל, ומזיקים כל אדם מן השורה לשינה הגונה, החל רבנו ללמוד עימו ברציפות כל הלילה בעמל התורה וביגיעה רבה.

עמוד השחר עלה, אתא יום, ומי יעלה על הדעת לחשוב על כל ענין אחר חוץ מעמל התורה...

זמן תפילה הגיע, התלמיד סחוט כליל משמחת ההקפות בלילה ועמל התורה שביום, אך עתה מתחילה עבודת תפילת השחר, ריקודי ההקפות הארוכים, כשרבנו אינו מרפה מריקודים, ומזוז את כולם לרקוד ולשמוח בכל עוז עם התורה הקדושה.

שמחת תורה, מן הבוקר עד לני השקיעה ריקודים רצופים בלי סוף, עד שנשתיים החג. התלמיד היה עייף כליל, מוחו חדל מלחשוב ומלפעול מרוב עייפות. רק ציפה לסיום נעילת החג ומיד יכול אין אונים על המיטה.

נעילת החג מסתיימת, כולם עוברים לפני רבנו להתברך, ורבנו מרמו לתלמידו העייף להשאר עימו.

כשנשארו שניהם לבדם... אמר לו רבנו: לאחר חג כזה מרומם הולכים לישון!!? הלא עתה יש להתיישב ללמוד ולעמול בתורה כמה שעות...

התלמיד התיישב ליד רבנו ללמוד, לנצל את השפעת החג הגדול ולהשקיע את הכל בתורה. למעשה ישב ליד רבנו, אך כבר לא ראה ולא שמע ולא קלט מאומה מרוב עייפות... רבנו זיע"א לא הירפה לרגע, שש ושמוח בעמלה של תורה בעומק העיון עם כל החושים.

רק לקראת שלל לפנות בוקר, יצא עם התלמיד לטייל מעט ופיסס בדברים, ושלחו להחליף כוחות.

כך קיבלתי ולמדתי מושגים בעמל התורה ושמחת התורה - מסיים התלמיד לתאר.

היו שנים שמרוב דביקותו ושמחתו בתורה הקדושה היה מתקשה להיפרד מהספר תורה, והיה ממשיך לחבוק אותו עוד זמן מה בלימודו, ולומד עשרות דפים ויותר במסכת סוכה, ומעיין גם בטור בית יוסף, לפעמים היה זה במסכת שבת או חולין, וכל אותו הזמן היה שקוע בעיון גדול עם כל החושים כדרכו בבודש, ואור גדול וקדוש היה חופף עליו כל היום - 'יחממת אדם תאיר פניו'.

בדרך כלל היה רוקד עם ספר תורה קטן בכל ההקפה הראשונה, ואחר ההקפה הראשונה היה יושב ללמוד, והיו פעמים שכאשר הגיעו להקפה שישית היה קם ממקומו שוב. ושנה אחת הבחין בכך בתוך לימודו ממש כאשר כבר כמעט והתחילו את ההקפה, וקפץ מיד ממקומו לקחת ספר תורה...

והיו שנים בהם היה עוסק בשעת ההקפות ב"ספרא דצניעותא" עם ביאור הגר"א, ופעמים היה זה בזמן שכל הציבור היה עולה לתורה.

כבוד התורה

היו שנים שמפני חולשתו היה הולך לעשות קידוש, והקהל היו עדיין באמצע ההקפות, והיה מקפיד מאד שכולם ימשיכו לרקוד בכל עוז בלא להתרפות, ושלל יגרם חלילה שום רפיון בכבודה של תורה מחמת צאתו.

ולכן לא הרשה לאף אחד להתלוות אליו, ופעם אחת יצא אחריו אחד ממקורביו שבלאו הכי היה צריך ללכת לקדש לבני ביתו, וניגש אליו לאמירת "א' גוטן יו"ט", אך רבינו ציווה עליו לחזור תיכף ומיד להיכל הישיבה, ולא הועילו כל ההסברים שהוא יוצא בלאו הכי, שהרי זה הזמן לשמוח עם התורה...

שח תלמידו הרה"ג מנחם נובוגורצקי שליט"א כי לא היה נוחא בעיניו מה שנהגו בכמה מקומות לקדש ולסעוד בליל החג קודם ההקפות, והיה אומר שמלבד שהרי זה משנה ממנהג ישראל, אין זו כבודה של תורה!

כבודה של תורה היה ממלא את כל ישותו, והיה תמיד חרד לכבוד הספרים הקדושים, ואף לכבוד ה'בימה' - מקום הנחת ספר התורה בעת הקריאה. אף שהיתה מפה מיוחדת אותה פרסו לכבוד הקריאה, היה מקפיד ביותר לבל יניחו על הבימה כובעים או חפצי לבוש.

והעיד עוד תלמידו ראש ישיבת "מעלות התורה" הגאון רבי צבי וידר שליט"א כי מפני כבוד התורה וכבוד יו"ט הקל בתפילת מוסף אחרי שעה שבעית, ואף דן בזה עם מרן הגר"ש אלישיב זיע"א והסכים עמו שזהו כבוד התורה וכבוד יו"ט.

תפילת גשם

התיאור כבר מאיתנו והלאה, כי קשה להגדיר ולהכיל את עוצמות הרגש והשכל שהיו בכל הליכותיו של רבינו הגדול זיע"א, אבל מי שהיה וראה את עמידתו של רבינו בתפילת גשם, היה זה מחזה שלא מעלמא הדין.

רבות בשנים היה רבינו זיע"א נגש בעצמו לתפילת גשם לבוש בקיטל, והיה אומרה ברגש ובהתעוררות רבה, וכל הלבבות היו נמסים כמים, בהתחננו: 'זכור אב נמשך אחרך כמים... זכור הנולד בבשורת יקח נא מעט מים ושחת להורו לשחטו...'

בשנים קדמוניות היה אומר תפילת הגשם קודם תפילת המוסף כנהוג, ואח"כ היה אומר את הקדיש בניגון מיוחד וארוך. ובשנים שלאחר מכן נוהג היה לאומרה בתוך חזרת הש"ץ כמנהג רבינו הגר"א.

הרה"ג מנחם נובוגורצקי שליט"א מספר כי לא יותר על הניגון המיוחד של הקדיש, וכאשר בשנה אחת כיבד את אחד מתלמידיו שבא ברגל מרחוק לשחות עימו ביום הקדוש, והחליף התלמיד את ניגון הקדיש, ביקש ממנו לאחמ"כ בשעת הסעודה כשאכל על שולחנו לשורר את ניגון הקדיש בניגון המיוחד הלזה...

שמחת תורה האחרון

ולהשלים את היריעה, לפנינו תיאור מרגש מאחד מצעירי התלמידים, המצייר לנגד עינינו כמו חי את ה'שמיני עצרת' האחרון של רבינו זיע"א עלי חלד:

בשמחת תורה היה רבינו זיע"א עושה 'הגבהה' בעצמו, בס"ת קטן מהרגיל. השנה הסתפקו הבחורים האם יהיה הדבר בכוחו, ואכן היה זה ממש בבחינת 'מופת' שהיה זה בכוחו, והכי הוה עובדא.

כזכור, כבר בחודש אלול רבינו מאוד לא הרגיש טוב. אם כי אמנם הימים הנוראים, ראש השנה ויום כיפור למעשה בס"ד עברו בשלום, והרגיש טוב, ואגב, אותי סיקרן לדעת האם שוכב הוא לישון, כי בדרך כלל בשבתות וביו"ט לא ישן במיטה, ואכן נוכחתי שלמעשה לא שכב לישון בשני הלילות של ראש השנה.

גם בחג הסוכות היה רבינו עדיין חלש, והנה בסיום החג בסוף יום הושענא רבה, היו מתאספים למסיבת חג בביתו, ואח"כ היה הולך ל'אגודה שול' ומוסר שיחה לפני מעריב של שמחת תורה, אך השנה מחמת חולשתו הגדולה כל כך, נסע ברכב לביהמ"ד, ולכן יצא מביתו מוקדם מתמיד, ואנו הכנו לו שם במהירות איזושהי סוכה מ'לבודים' וכו', וישב שם ולא אכל.

כרבע שעה לפני מעריב הגיע לביהמ"ד, אך אמר שאינו מסוגל למסור שיחה כדרכו, אולם משהפצירו בו נענה ואכן מסר שיחה רצינית. לאחר תפילת מעריב בעת ההקפות, ישב כחצי שעה עם הס"ת הקטן בידו, ואח"כ במשך כמה שעות ישב בלי ס"ת ולמד ולמד.

בערך בשעה אחת עשרה וחצי פנה ללכת, אולם מחמת חולשתו הגדולה, אמר לרבי דוד בידרמן: מה, אחזור הביתה!!? הרי לא יהיה לי כח מחר לחזור לישיבה... עלה רעיון, על חדר 'אוצר הספרים' שממול, בו היה אור כל הלילה,